

2012

Katholiek. Hoezo? Vertel!

Marjan Wiegiers 090994

Christelijke Hogeschool Ede

11-5-2012

Katholiek. Hoezo? Vertel!

Marjan Wiegers

AFSTUDEERONDERZOEK

Student: Marjan Wiegers 090994

Opleiding: Tweede graad docent godsdienst/levensbeschouwing

Afstudeerbegeleiders: Anneke Kloosterman – van der Sluys (Christelijke Hogeschool Ede)

Sissy Hubers (Isendoorn College te Warnsveld)

Inhoud

1. Inleiding	7
2. Begripsbepaling	9
2.1 Identiteit	9
2.2 Katholiek	11
2.3 Een katholieke identiteit	11
2.3.1 De oorsprong van het katholiek onderwijs	12
2.3.2 Ontwikkelingen binnen het katholiek onderwijs in Nederland	12
2.3.3 Visies op de katholieke identiteit	14
2.4 Samenvatting en conclusie	16
3. De katholieke identiteit en het Isendoorn College	17
3.1 Het verhaal van het Isendoorn College	17
3.2 Identiteitsperikelen	17
3.3 De katholieke identiteit anno 2012	18
3.3.1 Missie en visie van het Isendoorn College	18
3.3.2 Concrete activiteiten	19
3.4 Samenvatting en conclusie	20
4. Blik op de toekomst	21
4.1 Inleiding	21
4.2 Bezield en zelfbewust	21
4.3 Inspiratie maakt verschil	21
4.4 De relatie pedagogiek en levensbeschouwing	21
4.5 Een narratieve benadering	23
4.5 Samenvatting en conclusie	24
5. Conclusies n.a.v. literatuuronderzoek	25
6. Enquête	26
6.1 Toelichting	26
6.2 Analyseplan	28
6.3 Analyse	28
6.3.1 Frequentieverdeling: de eerste drie vragen	28
6.3.2 Typisch katholiek	30
6.3.3 Onze school	30
6.3.4 Beter of anders	32
6.3.5 Ervaring	33
6.3.6 Enquêtevraag aan docenten en onderwijsondersteunend personeel	34
7. Conclusies n.a.v. de enquête	35
8. Eindconclusie en aanbevelingen	36

9. Vervolgonderzoek	40
10. Afsluiting	41
Bibliografie	42
Websites	43
Overige publicaties	43
Afbeeldingen	43
Beeldmateriaal	44
Bijlagen	45
Bijlage 1 E-mail aan de leden van bestuur, directie en managementteam	45
Bijlage 2 E-mail aan collega's van de sectie godsdienst	46
Bijlage 3 Enquête	47
Bijlage 4 Analyseplan	51
Bijlage 5 Analyse van de enquête	53
Bijlage 6 Vraag aan docenten en onderwijsondersteunend personeel	76
Bijlage 7 Respons van docenten en onderwijsondersteunend personeel	77

1. Inleiding

*“Is dit een katholieke school?”
“Dat staat toch boven de deur...!”*

Bovenstaand voorbeeld is zomaar een gesprekje tussen twee leerlingen uit een van mijn klassen.

Toen ik 12-13 jaar was, zette ik mijn eerste stappen in het voortgezet onderwijs: een protestants meisje in Roermond op weg naar een rooms-katholieke mavo. Een echte rooms-katholieke school, compleet met enkele nonnen. In elke klas hing boven de deur een crucifix en de dag begon met in ieder geval een ‘Wees gegroet’, soms vooraf gegaan met een ‘Onze Vader’ en het slaan van een ‘kruis’. Wat doe je dan ...? Ik heb de kunst afgekeken en gewoon meegedaan. Met Kerst en Pasen was er een eucharistieviering in de kerk. In mijn beleving dus een echt rooms-katholieke school. De godsdienstlessen werden gegeven door de klassenleraar, maar die liet het na een enkele poging om de Bijbel te gebruiken snel zitten, waardoor dat uur al snel een huiswerkuur werd. Een methode was er blijkbaar niet...

In die tijd, zo’n veertig jaar geleden, merkte ik aan enkele duidelijke uitingen, dat ik op een rooms-katholieke school was terecht gekomen. Nu wandel ik, een volwassen (protestantse) vrouw, als docent godsdienst het rooms-katholieke Isendoorn College in Warnsveld binnen. De traditionele vormen en rituelen hebben plaats gemaakt voor andere.

Het Isendoorn College heeft krachtige kernpunten geformuleerd in haar missie en visie: de leerling centraal, evenwicht in ontwikkeling, respect, internationale oriëntatie, katholiekchristelijk, verantwoordelijkheid, leren van elkaar, onderling vertrouwen, openheid en cultuurbesef. In de onderwijsvisie van de school wordt aandacht besteed aan drie pijlers: *weten (didactiek), warmte (pedagogiek) en waarden (ethiek)*.¹ Er worden vieringen georganiseerd met Kerst en Pasen. De school organiseert het zogenaamde Zambia project, waarbij leerlingen daadwerkelijk betrokken zijn bij een concreet project in de ‘derde wereld’. Daarnaast zijn er, naar de verwachting van de heer Lutteke, rector van het Isendoorn College, docenten die tijdens hun lessen ook aandacht besteden aan de ethische pijler (met name in de zin van de deugdethiek). Kortom: er wordt bewust of onbewust aandacht aan de identiteit besteed. De vraag die vanuit de directie en het managementteam, rijst, is: welke activiteiten, die het Isendoorn College organiseert of kan gaan organiseren in aansluiting op haar identiteit en ethische pijler, ‘landen’ bij de leerlingen? Kort gezegd: wat werkt wel en wat werkt niet? Mijn hypothese omtrent deze vraag is: Ik verwacht dat de identiteit en de ethische pijler zeker een plek hebben binnen de school, maar dat de ondernomen activiteiten niet altijd gekoppeld worden aan de katholieke identiteit en als zodanig ‘landen’ bij de leerlingen.

Mijn onderzoeksvraag luidt:

Welke georganiseerde of ‘spontaan’ ontstane activiteiten, ‘landen’ bij de leerlingen, in die zin dat duidelijk is dat zij voortkomen vanuit de katholieke identiteit en de ethische pijler van de school?

Bij deze hoofdvraag heb ik enkele deelvragen geformuleerd:

- Wat betekenen de begrippen identiteit’ en ‘katholiek’?
- Welke visies zijn er omtrent een katholieke identiteit?
- Hoe heeft de katholieke identiteit zich ontwikkeld?
- Wat is ‘katholiek’ op het Isendoorn College en hoe wordt dit zichtbaar gemaakt?
- Waaraan merken leerlingen dat het Isendoorn College katholiek is?
- Welke visies zijn er op de toekomst van het katholieke onderwijs?

¹ <http://www.isendoorn.nl/Page/sp1005/index.html>

Voor de beantwoording van mijn onderzoeksvraag heb ik gekozen voor een tweeledige aanpak: literatuuronderzoek en een praktijkonderzoek in de vorm van een enquête onder leerlingen uit klas twee en klas vier, bestuur, directie en managementteam, waarvan de gestelde vragen gebaseerd zijn op de informatie uit het literatuuronderzoek. Daarnaast wordt gevraagd aan docenten en onderwijsondersteunend personeel een situatie te beschrijven, waarin zij het gevoel hadden dat de katholieke identiteit van de school (volgens hen) optimaal tot uiting kwam en als zodanig ook landde bij de leerling. Met daaropvolgend de vraag waarom die situatie naar hun beleving zo'n goed voorbeeld is.

Hoofdstuk 2, begint met een verheldering en afbakening van de begrippen 'identiteit' en 'katholiek', de 'katholieke identiteit', haar historische achtergrond en ontwikkelingen, en enkele visies op katholiek onderwijs. In hoofdstuk 3, over het Isendoorn College, sta ik stil bij de 75-jarige historie van de school, ontwikkelingen, de huidige visie en missie en enkele activiteiten die worden georganiseerd. In hoofdstuk 4 richt ik een blik op de toekomst van het katholieke onderwijs door enkele visies te belichten. Elk hoofdstuk bevat een korte samenvatting en conclusie, waarna in hoofdstuk 5 de conclusie volgt naar aanleiding van het literatuuronderzoek.

Hoofdstuk 6 omvat het onderzoek door middel van een enquête onder leerlingen van klas twee en klas vier, bestuur, directie en management team. In dit hoofdstuk bespreek ik kort de analyse en de conclusies van elke enquêtevraag. Voor de uitgebreide analyse verwijs ik naar bijlage 5. Daarnaast heb ik een enquêtevraag gesteld aan docenten en onderwijsondersteunend personeel, waarin ik hen vraag een situatie beschrijven uit hun eigen lespraktijk of tijdens een andere activiteit op school, waarin zij het gevoel hadden dat de katholieke identiteit van de school (volgens hen) optimaal tot uiting kwam en als zodanig ook landde bij de leerling. Met daaropvolgend de vraag om aan te geven waarom, naar hun beleving, die situatie zo'n goed voorbeeld is. Voor de uitwerking van de gegeven antwoorden verwijs ik naar bijlage 7. Hoofdstuk 7 bevat de conclusies naar aanleiding van de enquête.

Tenslotte formuleer ik in het laatste hoofdstuk mijn eindconclusie en kom ik tot enkele aanbevelingen die volgen uit de bestudeerde literatuur en de analyse van de enquête.

2. Begripsbepaling

2.1 Identiteit

Door het gebruik van het woord identiteit om scholen aan te duiden, krijgen we direct al te maken met de complexiteit van het begrip. Wat bedoelen we er mee? Hebben we het over hetzelfde wanneer we in gesprek gaan over de identiteit van onze school? Daarom is het goed om te onderzoeken wat er in de literatuur te vinden is om te komen tot een nadere begripsbepaling.

Een eerste verkenning brengt me bij de omschrijving die ik vind bij Van Dale: '1 gelijkheid; 2 eigen karakter'.² Hieruit volgt dat identiteit datgene is waaraan je iets of iemand herkent, waarbij er sprake is van enige mate van gelijkheid. Deze omschrijving biedt voor een nadere begripsbepaling rondom de identiteit van scholen echter niet genoeg diepgang. Anneke de Wolff definieert in haar onderzoek 'Typisch christelijk?' identiteit als:

*"[...]datgene wat de school tot deze school maakt, oftewel wat de typerende of kenmerkende eigenschappen van de school zijn, wat de leden van de school met elkaar gemeen hebben (wat geldt voor de leden als collectief), en wat een bepaalde mate van duurzaamheid en continuïteit door de tijd kent."*³

In het boek 'Identiteit in uitvoering', dat De Wolff schreef op uitnodiging van de Hendrik Pierson-leerstoel voor Christelijk Onderwijs als gebruiksvriendelijke en populairdere versie van haar proefschrift, omschrijft zij het begrip identiteit als: "[...]iets dat kenmerkend is voor deze school, wat de leden van de school met elkaar gemeen hebben en wat min of meer duurzaam is door de tijd."⁴ Zij stelt hiermee dat identiteit iets is dat specifiek bij deze school hoort. Het is iets dat de school onderscheidend maakt van andere scholen. Vervolgens onderscheidt zij twee groepen definities waarbij in beide gevallen een bepaald onderscheid centraal staat, maar datgene ten opzichte waarvan de school zich onderscheidt, is verschillend. Bij de eerste groep staat het onderscheid tussen een christelijke en een niet-christelijke school centraal. Identiteit betekent hier: 'datgene wat de school tot een christelijke school maakt', waarbij het vooral gaat om de levensbeschouwelijke dimensie. In de tweede groep betekent identiteit het onderscheid tussen deze specifieke school en die school, waarbij het kenmerkende profiel van de school het onderscheid bepaalt.⁵ Vervolgens constateert zij dat wat iemand verstaat onder identiteit en wat iemand daarvoor bepalend vindt, samenhangt met verschillende dimensies: een levensbeschouwelijke, een pedagogische en een onderwijskundige dimensie.

De traditionele opvatting rondom identiteit heeft van oudsher te maken met de grondslag van een school ofwel de levensbeschouwelijke achtergrond van de school, zoals die is geworteld in ons onderwijsbestel: katholiek, protestants-christelijk of openbaar. Vroeger konden scholen bij de vraag omtrent hun identiteit met hun antwoord volstaan door te wijzen naar hun godsdienstige achtergrond. Identiteit werd vooral bepaald door de levensbeschouwelijke uitgangspunten van de school die door de tijd heen gelijk bleven. Voor deze zogenoemde smalle identiteit waren de herkomst van de school, de geschiedenis van alle betrokkenen en de omgeving bepalend.⁶ Scholen met een traditionele identiteitsopvatting streven er naar leerlingen zodanig toe te rusten dat zij later zelfstandig als christen kunnen deelnemen aan de samenleving, waarbij zij respectvol omgaan met andersdenkenden en andersgelovigen. Volgens deze visie zijn leerlingen juist doordat zij zich bewust zijn van hun eigen overtuigingen in staat andere overtuigingen te respecteren. Docenten hebben een voorbeeldfunctie om te laten zien hoe het is om een authentiek en overtuigd christen te zijn.⁷ Daarnaast onderscheiden we een constructivistische identiteitsopvatting. Volgens deze opvatting vormen leerlingen zich doordat zij gelegenheid en ruimte te krijgen om na te denken en zelf betekenissen gaan

² <http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=identiteit&lang=nn> geraadpleegd op 02-23-2012.

³ Wolff, Anneke de. *Typisch christelijk? Een onderzoek naar de identiteit van een christelijke school en haar omgeving*. Kampen: Kok, 2000. p. 53.

⁴ Wolff, Anneke de. *Identiteit in uitvoering. De christelijke school in discussie*. Zoetermeer: Meinema, 2003. p. 19.

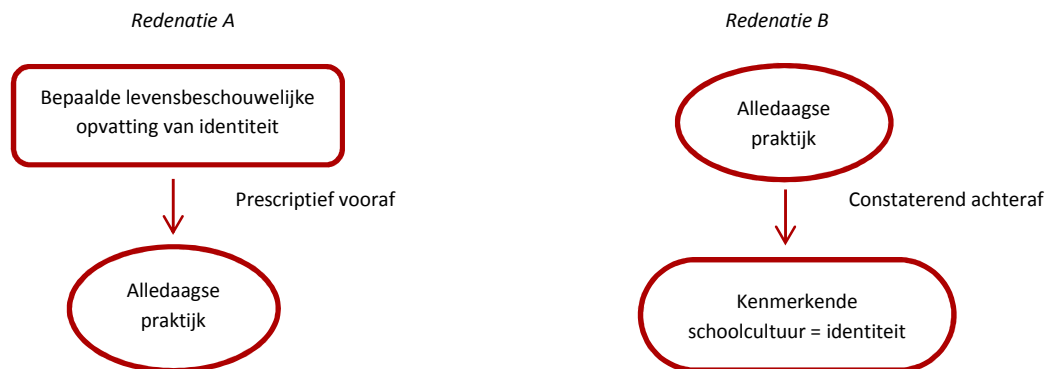
⁵ Wolff, Anneke de. *Identiteit in uitvoering. De christelijke school in discussie*. Zoetermeer: Meinema, 2003. p. 19.

⁶ Berg, Bas van den, Aat van der Harst, Cocky Fortuin-van der Spek, Hartger Wassink. *Onze school is een verhaal. Identiteit als kwaliteit*. Amersfoort: CPS, 2011. p. 25.

⁷ Wolff, Anneke de. *Identiteit in uitvoering. De christelijke school in discussie*. Zoetermeer: Meinema, 2003. p. 70-71.

toekennen aan inhouden. Leerlingen leren hieraan zelf betekenis te geven door hetgeen ze geleerd hebben toe te passen in concrete situaties. Daarbij is het belangrijk een gevarieerd aanbod van onderwerpen aan te bieden in plaats van de nadruk te leggen op duidelijkheid en consistentie. Er moet aandacht besteed worden aan christelijke normen en waarden, maar ook aan andere levensbeschouwelijke overtuigingen en waarden, waarbij leerlingen zich bewust worden van de verborgen invloed van deze overtuigingen in de inhoud van het onderwijs in bredere zin dan alleen het godsdienstonderwijs.

Tenslotte zijn er scholen met een gematigde opvatting, waarbij men balanceert tussen de traditionele en de constructivistische identiteitsopvatting. Deze scholen bieden leerlingen gelegenheid tot het ontwikkelen van een eigen identiteit vanuit een (stevige) christelijke basis.⁸ De identiteit van de school kan volgens Miedema en Vroom op twee wijzen vormgegeven worden, zie onderstaand schema:

Bij redenatie A gaat de levensbeschouwelijke opvatting over identiteit vooraf aan het ontwikkelen van onderwijs in de praktijk. Het onderwijs is in deze redenering min of meer onafhankelijk van de levensbeschouwelijke opvatting of grondslag van de school (deductief). De schoolpraktijk richt zich naar de richtingbepalende concepten. Redenering B werkt vanaf de andere kant, waarbij de school geen identiteit heeft maar achteraf krijgt, door constatering uit de praktijk betreffende de actuele schoolcultuur. Miedema constateert een duidelijke trend in de richting van redenering B (inductief), waarbij de identiteit niet meer bepaald wordt door het bestuur, de directie of de grondslag, maar van onderen wordt opgebouwd door vele dynamische elementen, zoals ouders, leerkrachten en leerlingen.⁹

Alle hiervoor beschreven identiteitsopvattingen kunnen we tegenkomen binnen het onderwijs in Nederland. De laatste jaren is er echter behoorlijk wat veranderd in de opvattingen omtrent 'de' (katholieke/christelijke) identiteit van scholen. Scholen hebben een meer open karakter gekregen en proberen hun identiteit te verbinden met de alledaagse praktijk en de context (de hedendaagse samenleving) waarin zij staan. Een enigszins statische opvatting van identiteit met een vaststaande christelijk of katholiek pakket van normen en waarden heeft plaats gemaakt voor een dynamischere opvatting van identiteit, waarbij de mensen die die identiteit vormgeven meer met hun eigen interpretaties in beeld komen.¹⁰ In een zodanige situatie kan identiteit meer worden gezien als 'datgene wat het 'eigene' van de school bepaalt'.¹¹ Hierbij gaat het niet meer alleen om de levensbeschouwelijke dimensie van de identiteit, maar ook om de pedagogische en onderwijskundige identiteit; de zogenoemde 'brede identiteit'. Dr. Marike Faber concludeert in haar proefschrift, dat de context van een school niet alleen invloed heeft op het alledaagse schoolleven, maar dat het ook de identiteit van de school beïnvloedt. Achter het label van de identiteit dat wordt gebruikt om de religieuze oriëntatie van een school te duiden, gaat een wereld van betekenissen schuil. De constatering dat ondanks de secularisering van de samenleving en de diversiteit van religies het bijzonder onderwijs in Nederland populair blijft, was voor Faber de aanleiding om te onderzoeken hoe levensbeschouwelijke scholen

⁸ Wolff, Anneke de. *Identiteit in uitvoering. De christelijke school in discussie*. Zoetermeer: Meinema, 2003. p. 71-73.

⁹ Miedema, Siebren en Henk Vroom. *Alle onderwijs bijzonder. Levensbeschouwelijke waarden in het onderwijs*. Zoetermeer: Meinema, 2002. p. 101.

¹⁰ Bakker, Cok en Elizabeth Rigg. *De persoon van de leerkracht. Tussen christelijke schoolidentiteit en leerlingendiversiteit*. Zoetermeer: Uitgeverij Meinema, 2004. p.13.

¹¹ Berg, Bas van den, Aat van der Harst, Cocky Fortuin-van der Spek, Hartger Wassink. *Onze school is een verhaal. Identiteit als kwaliteit*. Amersfoort: CPS, 2011. p.25.

als organisatie reageren op de veranderende rol van religie in het onderwijs. Zij onderscheidt twee perspectieven op de religieuze identiteit van een school: de formele religieuze identiteit zoals deze op papier staat beschreven, en de beleefde religieuze identiteit: geconstrueerd in sociale interacties tussen de schoolleden en in een proces van reflectie op het handelen in het alledaagse schoolleven. Die identiteit is het resultaat van zowel interne en sociale processen binnen de schoolorganisatie als interactie van de school met haar omgeving.¹²

Ook de Nederlandse Katholieke Schoolraad onderscheidt naast de eerder genoemde dimensies ten aanzien van identiteit nog een maatschappelijke dimensie die betrekking heeft 'op de visie van de school op haar functie of doelstelling voor de samenleving en de manier waarop de school reageert op maatschappelijke ontwikkelingen.'¹³

2.2 Katholiek

Een tweede begrip dat verduidelijkt moet worden, is het woord 'katholiek'. Wat bedoelen we hiermee? Bij Van Dale lees ik de volgende omschrijving: '1. de kerk van Rome toegedaan; in overeenstemming met het rooms-katholieke geloof; 2. iemand die tot de rooms-katholieke kerk behoort.'¹⁴ De term 'Katholieke Kerk' wordt sinds het Eerste Concilie van Nicea in 325 in officiële documenten gebruikt. Het Griekse woord καθολικός (katholikos) betekent 'algemeen' of 'universeel'. Het begrip 'rooms-katholiek' is ontstaan aan het begin van de 16e eeuw, tijdens de Reformatie, om onderscheid te maken tussen degenen die de paus, of de bisschop van Rome, trouw bleven en de protestanten. Het woord 'rooms' duidt op de stad Rome.¹⁵ Het begrip 'katholiek' wordt ook wel als synoniem gebruikt voor het woord 'christelijk', wat betekent 'tot het christendom behorend en overeenkomstig het christendom.'¹⁶

2.3 Een katholieke identiteit

'Dé katholieke school bestaat niet ...'

Iets gematigder, maar naar mijn inzicht met dezelfde strekking, schrijft Martha Hoffenkamp in haar onlangs verschenen boek "Mijn school is katholiek", dat bedoeld is als een soort inleiding in het catholicisme om docenten meer zicht te geven op katholieken en hun achtergrond: "Er bestaat niet zoiets als dé katholieke visie op onderwijs."¹⁷ In het onderwijs zijn, net als binnen de wereldwijde rooms-katholieke kerk, stromingen te onderscheiden waarbij groepen mensen verschillende accenten leggen in hun geloof en hun visie op onderwijs. Veel stromingen en accentverschillen zijn te verklaren vanuit de verschillende kloosterorden die onderwijs zijn gaan verzorgen door de eeuwen heen. De Nederlandse bisschoppen komen wanneer zij het begrip 'katholiek' verbinden aan de identiteit van de school tot de volgende de volgende beschrijving:

*"Een school is een katholieke school, wanneer zij haar educatieve taak vervult vanuit een stelsel van spirituele en morele waarden die hun bedding en voedingsbodem vinden in de geloofsschat en de levende traditie van de Rooms-Katholieke Kerk. In de vervulling van haar taak is de school een educatieve gemeenschap. Een stelsel van waarden omgeeft de school als een accolade en is haar zingevingskader. Het kleurt en dringt door in alle aspecten van het schoolleven: in cultuur en omgangsvormen, in inrichting en activiteiten, in plannen en programma's."*¹⁸

¹² Faber, Marike. „Identity Dynamics at Play.” 2012. <http://igitur-archive.library.uu.nl/dissertations/2012-0120-200256/faber.pdf> (geraadpleegd 02-10-2012). p. 197-199.

¹³ Wolff, Anneke de. *Typisch christelijk? Een onderzoek naar de identiteit van een christelijke school en haar omgeving*. Kampen: Kok, 2000. p. 67.

¹⁴ <http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=katholiek&lang=nn> geraadpleegd 02-23-2012

¹⁵ http://nl.wikipedia.org/wiki/Rooms-katholieke_Kerk#Apostolische_geloofsbelijdenis.2C_de_twaalf_artikelen_van_het_geloof

¹⁶ <http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=christelijk&lang=nn> geraadpleegd 02-23-2012

¹⁷ Hoffenkamp, Martha. *Mijn school is katholiek! Inleiding in het catholicisme*. 's-Hertogenbosch: Adveniat Geloofseducatie B.V., 2011. p. 10.

¹⁸ Simonis, kardinaal A.J. en de bisschoppen van Nederland. „Bezielde en zelfbewuste. Beleidsnota met het oog op een nieuwe dynamiek en een gedeelde visie in het katholiek onderwijs.” *RK Kerk*. 04-11-2002.

http://www.rkkerk.nl/media/www_interned_nl/onderwijs/bezielde%20en%20zelfbewust.pdf geraadpleegd 03-05-2012. p. 13.

2.3.1 De oorsprong van het katholiek onderwijs

In het huidige katholiek onderwijs zijn oorspronkelijk onderwijsmethodes terug te vinden die aan één van de ordes kunnen worden gekoppeld. Een korte terugblik is daarom op zijn plaats. Het katholiek onderwijs is vanaf de tijd van de eerste kloosterscholen in de middeleeuwen verzorgd door verschillende kloosterordes, waarbinnen mannen en vrouwen hun aandacht en liefde gaven aan de scholing van jonge mensen. Dit gebeurde vaak vanuit een overtuiging 'geroepen te zijn' om onderwijs te geven. Na 1200 zijn veel scholen opgericht door de broeders en de zusters van de orde van de Franciscanen, die onderwijs gaven aan ieder die kon komen. Dankzij deze vorm van toegankelijk onderwijs is het analfabetisme in die tijd fors afgenomen. Waarden als 'ieder mens is belangrijk' en 'zorg voor de natuur' staan hoog in het vaandel van scholen die nog onder de franciscaanse vlag varen. De heilige Franciscus en zijn idealen zijn in ieder geval nog springlevend op een groot aantal Sint Franciscus colleges. Een tweede orde die zich bezighield met onderwijs was de orde van de dominicanen. Zij onderwezen zowel kinderen van arme mensen als kinderen van gegoede huize. Hun onderwijs was er vooral gericht dat kinderen als zij de wereld instapten waren toegerust met een goede ethiek van christelijke deugden. Tegenwoordig staan dominicanen bekend om hun kritische aanwezigheid binnen de rooms-katholieke kerk. De orde van de Jezuiten was de derde orde die een bijdrage aan het onderwijs leverde. Zij leerden leerlingen goed en kritisch na te denken, waarbij het belangrijk was dat wat je deed, zelfs het allerkleinste, tot meerdere glorie van God was. Een laatste orde die invloed heeft uitgeoefend op het onderwijs was de orde van de Salesianen van Don Bosco, die voor jongeren een ontmoetingsplaats creëerde, buiten de gebruikelijke structuren van de parochies om, waar zij elkaar konden ontmoeten en met elkaar in gesprek konden komen. In deze ongedwongen setting, waar ontmoeting, aandacht en gemeenschap centraal stonden, moest ook begeleiding en onderwijs plaatsvinden. De ordes die zich bezighielden met onderwijs deden dat elk op hun eigen wijze, in verschillende omstandigheden en vanuit een verschillende gedrevenheid. Maar zij hadden één gemeenschappelijke factor, namelijk het geloof in Jezus Christus.¹⁹ Ik ben benieuwd of dat geloof ook vandaag nog bepalend voor het katholiek onderwijs in Nederland.

2.3.2 Ontwikkelingen binnen het katholiek onderwijs in Nederland

De Nederlandse bisschoppen riepen in 1868 op tot het stichten van katholieke scholen in het zogenoemde 'Mandement over het onderwijs.' Hun motivatie was: 'een katholiek kind moet noodzakelijk een katholieke opvoeding ontvangen.'²⁰ In 1910 werd de Nederlandse Katholieke Schoolraad opgericht (toen nog de 'Schoolraad') door de Nederlandse bisschoppen met als doel: "[...] de bevordering van het katholiek onderwijs en daardoor bij te dragen aan de bloei van het onderwijs in het geheel".²¹ De raad had een adviserende, een toezichthoudende en een uitvoerende taak, en vormde het aanspreekpunt voor de overheid. Vanaf 1920 werden er veel katholieke scholen gesticht door het grondwettelijk recht op vrijheid van onderwijs en de financiële gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs. Er volgde een lange periode waarin de identiteit, meer in het bijzonder de katholiciteit van de katholieke school, tamelijk vanzelfsprekend kon worden ingevuld door een nauw aanwezige band met de kerk via parochie of religieuze orden van broeders of zusters die katholiek onderwijs gaven. De katholieke school was een school van katholieken voor katholieken, gericht op kerkelijke geloofsoverdracht en katholieke opvoeding. Gezin, school en parochie droegen samen zorg voor de katholieke opvoeding. Vanaf de jaren zestig veranderde deze situatie door vernieuwingen in de katholieke kerk. Deze vernieuwingen kregen vooral een impuls door het Tweede Vaticaans Concilie dat door paus Johannes XXIII bijeengeroepen was. Er ontstond geleidelijk aan een tegenstelling tussen kerk en school, mede doordat religieuze orden zich terugtrokken uit het onderwijs. De katholieke school begon tekenen van verandering te vertonen: van meer specifiek katholiek naar algemeen christelijk. De identiteit van de katholieke school werd minder eenduidig vorm gegeven en meer een onderwerp van discussie. In een poging de veranderingen te stroomlijnen stelde de Nederlandse Katholieke Schoolraad in 1971 de commissie Haarsma in, die zich boog

¹⁹ Hoffenkamp, Martha. *Mijn school is katholiek! Inleiding in het catholicisme*. 's-Hertogenbosch: Adveniat Geloofseducatie B.V., 2011. p. 10-13.

²⁰ Walstijn, W.A.W. „Ontwikkeling katholiek onderwijs.” *NKSR*. sd. <http://www.nksr.nl/site/?q=node/11> (geraadpleegd 03-09, 2012).

²¹ Walstijn, W.A.W. „Ontwikkeling katholiek onderwijs.” *NKSR*. sd. <http://www.nksr.nl/site/?q=node/11> (geraadpleegd 03-09, 2012).

over de katholiciteit van de katholieke school. Deze commissie rapporteerde: 'De school mag niet neutraal zijn, maar ze kan evenmin borg staan voor een bepaalde confessie.'²² Wel moest de katholieke godsdienst een eerlijke kans krijgen en genoot zij de voorkeur. In 1977 verscheen opnieuw een brief over het katholiek onderwijs van de bisschoppen, die zij zelf zag als het begin van een heroriëntering: 'Aan het begin van het nieuwe tijdvak (....), moeten wij ons allen opnieuw bezinnen op de motieven waarmee besturen, ouders, schoolleiders en onderwijsgeevenden het eens begonnen werk willen voortzetten'.²³ Volgens de bisschoppen kwam de katholiciteit van de school tot uitdrukking als er 'een evangelische geest van vrijheid en liefde heerst', er 'aandacht voor christelijke waarden' is en 'Jezus Christus als voorbeeld' wordt gesteld. Door deze brief voltrok zich een verschuiving: de school benadrukte meer zijn autonome maatschappelijke functie en minder zijn pastorale functie voor de kerk.²⁴ In het verlengde daarvan ontwikkelde het kerkelijk gerichte vak catechese zich naar het vak 'godsdienst' en nog later tot het vak 'levensbeschouwing'. De doelstelling verschoof geleidelijk van geloofsoverdracht naar oriëntatie en communicatie over geloof en levensbeschouwing vanuit een verbondenheid met de katholieke traditie. In de jaren zeventig van de twintigste eeuw voltrok zich de overgang van een op de kerk gerichte 'mono religieuze katholieke school' naar een autonome, meer 'algemeen christelijke geïnspireerde school'.²⁵ In 1989 bracht de Nederlandse Katholieke Schoolraad twee brochures uit over: 'de levensbeschouwelijke identiteit van het katholiek voortgezet onderwijs' en 'een nieuw raamleerplan voor het godsdienstonderwijs op katholieke scholen voor voortgezet onderwijs'. Deze brochures waren ontstaan als reactie op de fundamentele verschuivingen door de secularisatie, de toenemende pluralisering en de veranderende communicatie. Er waren problemen ontstaan op het gebied van de relatie tussen het vak en de identiteit van de school, veranderingen in de leerlingenpopulatie, de positie van het vak levensbeschouwing, onsamenhangende doelen, inhouden en werkwijzen bij het vak levensbeschouwing, het ontbreken van deskundigheid op het gebied van ethische vorming, geestelijke stromingen en het lesgeven aan pluriforme groepen met 'andersgelovigen'.²⁶ Door het voortgaande proces van 'veralgemenisering' van het katholiek onderwijs deden de bisschoppen in 1996 'een oproep tot bezinning' in hun brief 'Katholiek onderwijs en de komende tijd'. Hierin stelden de bisschoppen dat katholieke scholen opnieuw voor de opgave stonden 'om antwoord te geven op de vragen die de pluriforme samenleving hen stelt. Dat kan alleen gebeuren als zij bij de bepaling van dat antwoord zich blijvend laten inspireren door Evangelie en geloofstraditie'.²⁷ De bisschoppen achtten het godsdienstonderwijs van groot belang als een ijkpunt van de identiteit van een katholieke school. Bovengenoemde brief van de bisschoppen ging vergezeld van het verzoek om de dialoog te bevorderen. Hiervoor werd in 1999 de 'Consultatiecommissie 2000 plus' ingesteld, die rapporteerde onder de titel: 'Is het katholiek onderwijs millenniumbestendig?' dat er een brede globale tevredenheid was met de profilering van de katholiciteit rond de eeuwwisseling, die echter gepaard ging met een zwakke katholiek-levensbeschouwelijke cultuur en communicatie. Walstijn stelt in dit verband:

" Van een expliciet op de kerkelijke leer georiënteerde levensbeschouwing is op de scholen nog weinig sprake. Hoewel er op individueel niveau sprake is van een hernieuwde ontvankelijkheid voor spiritualiteit en waardebesef, is er geen cultuur van het uitwisselen van bezieling en inspiratie'. In de praktijk blijkt een openheid naar tal van spirituele bronnen, maar de betrokkenheid met de eigen katholieke spirituele bron blijft veelal impliciet of onbewust."²⁸

De Nederlandse bisschoppen reageerden hierop in 2002 met de beleidsnota 'Bezield en zelfbewust', waarin zij een beleid voorstonden waardoor het gevoel van eigenwaarde en de communicatie over de inspiratie versterkt

²² Walstijn, W.A.W. „Ontwikkeling katholiek onderwijs.” NKS. sd. <http://www.nksr.nl/site/?q=node/11> (geraadpleegd 03- 09, 2012).

²³ De bisschoppen van Nederland. „Bisschoppelijke brieven nr. 9.” *Brief van de bisschoppen over het katholieke onderwijs*. Utrecht, 11 januari 1977.

²⁴ De bisschoppen van Nederland. „Bisschoppelijke brieven nr. 9.” *Brief van de bisschoppen over het katholieke onderwijs*. Utrecht, 11 januari 1977.

²⁵ Walstijn, W.A.W. „Ontwikkeling katholiek onderwijs.” NKS. sd. <http://www.nksr.nl/site/?q=node/11> (geraadpleegd 03- 09, 2012).

²⁶ Aardweg, Peter van den. „De brochures A en B.” *Over ontstaan, status, uitgangspunten en discussies*. Nederlandse Katholieke Schoolraad, september 1989.

²⁷ De bisschoppen van Nederland. *Katholiek onderwijs en de komende tijd. Oproep tot bezinning van de rooms-katholieke bisschoppen aan allen die bij het onderwijs betrokken zijn*. Utrecht, 28 augustus 1996.

²⁸ Walstijn, W.A.W. „Ontwikkeling katholiek onderwijs.” NKS. sd. <http://www.nksr.nl/site/?q=node/11> (geraadpleegd 03-09, 2012).

kon worden. De beleidsnota bood een handreiking door een visie te geven op katholiek onderwijs in deze tijd, waarbij het onderwijs zich zou richten op 'God als schepper en verlosser', de 'vorming van de gehele persoon', 'oog hebben voor de zwakkeren', en 'aandacht voor gemeenschap'. Dit beleid kreeg in 2004 de instemming van Paus Johannes Paulus I tijdens het 'Visitatio ad limina apostolorum' (bezoek naar de drempels van de apostelen). In dit 'functioneringsgesprek' steunde hij het beleid van de bisschoppen tot versterking en handhaving van de eigen identiteit van het katholiek onderwijs: 'Het is uw herderlijke verantwoordelijkheid om hierover te waken, door alle leerkrachten aan te moedigen in deze zin te werken.'²⁹

In recent verschenen vakliteratuur wordt geconstateerd dat de katholieke identiteit onder druk staat. Enerzijds is er in onze maatschappij en binnen katholieke scholen sprake van secularisering waarbij geloof en cultuur steeds verder uit elkaar groeien. Anderzijds zien we dat er sprake is van pluralisering, waarbij steeds meer geloofsovertuigingen en levensbeschouwingen in de publieke ruimte verschijnen. Door deze ontwikkelingen en de diversiteit binnen het docentenkorps en de leerlingpopulatie wordt het moeilijk om binnen een katholieke school vanuit eenzelfde levensbeschouwelijke inspiratie te werken. Volgens Karen Germeys zijn dit echter slechts de externe factoren; de interne factoren zijn volgens haar veel fundamenteler, want:

"[...] nu een katholieke school, zelfs in haar ideaal, niet langer een school van katholieke leraren kan zijn (laat staan een school voor katholieke leerlingen) komt een belangrijke vraag aan het licht: weten we (nog?) wat het verband is tussen de katholieke inspiratie en het pedagogische handelen? Is er nog een link tussen de levensbeschouwelijke inslag van hun school en datgene wat ze concreet doen in de klas, hoe ze omgaan met ouders en collega's?"³⁰

Germeys signaleert een gevoel van onzekerheid over wat een katholieke school anders maakt (wat is nu het eigene aan een katholieke school?) en angst voor het verlies van de eigenheid. Het lijkt of 'scholen hun katholieke identiteit willen benadrukken naast het opvoeden en bewijzen.' Ook vanuit andere (niet-religieuze) referentiekaders kun je tot een pedagogische 'vertaling' komen die gelijksoortig is aan een katholieke. Het verschil zit hem, betoogt Germeys, 'in het feit dat wij (katholieken) tenminste weten waarom we iets doen.' De katholieke geloofstraditie moet de bron zijn van het 'weten waarom', die op haar beurt weer het fundament is van 'het waarom' van het opvoeden en onderwijzen in een katholieke school. Daarnaast bemerkt ze een neiging om de katholieke identiteit te reduceren tot een liturgisch-sacramentele of pastorale dimensie, waarbij de klemtoon wordt gelegd op vieringen, bezinningsmomenten, goede doelen acties of haar te koppelen aan het verplichte vak godsdienst/levensbeschouwing.³¹

2.3.3 Visies op de katholieke identiteit

Het gemeenschappelijke in de identiteit, zo stelt Hoffenkamp, is te definiëren als: "[...] het is Christus die het verschil maakt."³² Zij haalt de woorden van Jezus aan uit Markus 4: 30-32, waar Hij spreekt over het geloof in het Koninkrijk van God dat gezaaid wordt als een mosterdzaadje, maar dat met de 'nodige zorg en bescherming, met voeding en liefde' uitgroeit tot een grote boom die op zijn beurt weer plaats en bescherming kan bieden aan anderen. Met deze gelijkenis in gedachten maakt zij duidelijk dat docenten het verschil kunnen maken, zelfs in de kleinste dingen die zij doen. Samen met de ouders 'zaaien' zij en nemen een deel van de verzorging voor hun rekening. Het is echter God die de groeikracht geeft: Gods heilige Geest. Hieruit straalt een groot vertrouwen in allen die in de schoolgemeenschap thuishoren. Het zijn de mensen die de katholieke identiteit vormgeven. De toevoeging 'rooms-katholiek' op de voorgevel of het crucifix in de hal zijn niet alleen gekozen om de traditie, maar tonen volgens Hoffenkamp aan dat kiezen voor een katholieke identiteit, net als het geloven, een gave en een opgave is. Een gave: het is, volgens het katholieke geloof, God die mensen aan elkaar schenkt, en hen het vermogen geeft medescheppers te zijn van alle goeds dat plaats mag vinden op

²⁹ Walstijn, W.A.W. „Ontwikkeling katholiek onderwijs.” NKSr. sd. <http://www.nksr.nl/site/?q=node/11> (geraadpleegd 03-09, 2012).

³⁰ Germeys, Karen. „De pedagogische kracht van katholieke inspiratie.” *Narthex*, 2011: 36-41. p. 37.

³¹ Germeys, Karen. „De pedagogische kracht van katholieke inspiratie.” *Narthex*, 2011: 36-41.

³² Hoffenkamp, Martha. *Mijn school is katholiek! Inleiding in het catholicisme*. 's-Hertogenbosch: Adveniat Geloofseducatie B.V., 2011. p. 11.

aarde. Dit betekent dat de docent zich door Hem gedragen mag weten bij wat hij of zij wil overbrengen. De opgave is dat de docent verantwoordelijk is, niet voor het hele resultaat, maar wel voor zijn eigen werk waarbij hij al zijn inzet en kunnen geeft om over te brengen wat hij kan over brengen. De katholieke school wil, net zoals de kerk, een lerende en dienende gemeenschap zijn: een gemeenschap van mensen die leren van elkaar en een gemeenschap die oog heeft voor mensen in nood, dichtbij en ver weg. Goede onderlinge relaties en 'goede doelen acties' zijn een wezenlijk onderdeel van de katholieke school, want, zo schrijft Hoffenkamp:

"[...],zoals de kerk leeft rond de persoon van Christus, zo wil de katholieke school ook Hem centraal stellen. Zijn mens-zijn is een feit. Zijn levenskracht en grote liefde voor de mensen die door alle grenzen heen breekt, is het geheim van waaruit niet alleen de kerk maar ook de school leeft. Zoals ook de kerk een missie heeft, zo wil, in haar verlengde en graag ook in verbondenheid met de plaatselijke parochiegemeenschap, ook de school in die missie delen."³³

De kerk beschouwt het leraarschap als roeping, volgens de verklaring over de christelijke opvoeding 'Gravissimum Educationis' die is opgesteld tijdens het Tweede Vaticaans Concilie(11 oktober 1962 tot 8 december 1965):

"Onder alle middelen voor de opvoeding neemt de school een bijzondere plaats in. Want, doordat de school krachtens haar taak een voortdurende zorg besteedt aan de ontwikkeling van de verstandelijke vermogens, vormt ze bij de jonge mensen een gezond oordeel, brengt hen in contact met de rijke cultuurgoederen van de voorafgaande generaties, bevordert het gevoel voor de juiste waarden, opent de weg voor de beroepskeuze en werkt vriendschap tussen leerlingen van uiteenlopend karakter en verschillende stand en legt zo de grondslag voor wederzijds begrip. Bovendien is ze een soort middelpunt, dat tot activiteit en bloei moet gebracht worden door de gezamenlijke inspanning van de gezinnen, het onderwijzend personeel, de verschillende verenigingen met cultureel, maatschappelijk en godsdienstig doel, de burgerlijke samenleving en heel de mensengemeenschap gezamenlijk. Een verheven en belangrijke roeping hebben dus allen, die zich wijden aan het opvoedingswerk op de scholen en zo de ouders helpen bij hun taak als vertegenwoordigers van de mensengemeenschap. Deze roeping vraagt bijzondere gaven van geest en hart, een diepgaande voorbereiding en een voortdurend openstaan voor vernieuwing en aanpassing."³⁴

Jeff Bulckens tenslotte stelt in het Handboek voor de Catechetik, dat de katholiciteit van de katholieke school vooral ligt in:

"[...] het vormgeven van de bijbelse koinonia gedachte in de schoolwereld, als specifieke sociale uitdrukking van het navolgen van Jezus. De evangelische inspiratie van de school mag gerust liturgisch – op basis van uitnodiging en vrijheid – door leerkrachten en leerlingen gevierd worden. Maar zij komt toch vooral tot uiting in 'schoolse' activiteiten op het gebied van koinonia en diaconie."³⁵

Hiermee bedoelt Bulckens dat de katholieke school een leer – en leefgemeenschap (koinonia) is waarin docenten 'ten dienste' staan (diaconie) aan de leerlingen die hun talenten moeten kunnen ontplooien en waar gastvrijheid, samenwerking, gelijkwaardigheid en respect centraal staan.³⁶

³³ Hoffenkamp, Martha. *Mijn school is katholiek! Inleiding in het katholicisme*. 's-Hertogenbosch: Adveniat Geloofseducatie B.V., 2011. p. 12-13.

³⁴ Paulus, bisschop van de katholieke Kerk. „Gravissimum educationis.” *RK Documenten*. 28 oktober 1965. <http://www.rkdocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=647>. geraadpleegd 03-05-2012. punt 5.

³⁵ Bulckens, Jef. *Zoals eens op weg naar Emmaüs. Handboek voor catechetik*. Leuven: Academische Coöperatief c.v., 1994. p. 179.

³⁶ Bulckens, Jef. *Zoals eens op weg naar Emmaüs. Handboek voor catechetik*. Leuven: Academische Coöperatief c.v., 1994. p. 179.

2.4 Samenvatting en conclusie

Identiteit hangt samen met een levensbeschouwelijke, een pedagogische en een onderwijskundige dimensie en is, aldus De Wolff: *"[...]datgene wat de school tot deze school maakt, oftewel wat de typerende of kenmerkende eigenschappen van de school zijn, wat de leden van de school met elkaar gemeen hebben (wat geldt voor de leden als collectief), en wat een bepaalde mate van duurzaamheid en continuïteit door de tijd kent."*³⁷ Wanneer we deze definitie toespitsen op het katholiek onderwijs, kunnen we stellen dat een school een katholieke school is: *'wanneer zij haar educatieve taak vervult vanuit een stelsel van spirituele en morele waarden die hun bedding en voedingsbodem vinden in de geloofsschat en de levende traditie van de Rooms-Katholieke Kerk.'*³⁸ Dit stelsel van waarden is zichtbaar en merkbaar in alle aspecten van het schoolleven: in de pedagogische en de onderwijskundige dimensie, in cultuur en omgangsvormen, in inrichting en activiteiten, in plannen en programma's, waarbij leerlingen zich bewust worden van de verborgen invloed van deze overtuigingen in de inhoud van het onderwijs in bredere zin dan alleen het godsdienstonderwijs. Het katholiek onderwijs staat echter onder druk door enerzijds externe factoren, zoals secularisering en pluralisering. Door maatschappelijke ontwikkelingen én door de diversiteit binnen het docentenkorps en de leerlingpopulatie wordt het moeilijk om binnen een katholieke school vanuit eenzelfde levensbeschouwelijke inspiratie te werken, die wordt gevoed door het geloof in God en in Jezus Christus, voortbouwt op de geloofstraditie van de rooms-katholieke kerk en tot uiting komt in 'schoolse' activiteiten op het gebied van gemeenschap en dienen, pedagogisch handelen en onderwijskundige visies. Anderzijds kan er sprake zijn van interne factoren waardoor docenten en leerlingen hun handelen niet (meer) in verband brengen met de katholieke identiteit.

³⁷ Wolff, Anneke de. *Typisch christelijk? Een onderzoek naar de identiteit van een christelijke school en haar omgeving*. Kampen: Kok, 2000. p. 53.

³⁸ Simonis, kardinaal A.J. en de bisschoppen van Nederland. „Bezielde en zelfbewust. Beleidsnota met het oog op een nieuwe dynamiek en een gedeelde visie in het katholiek onderwijs.” *RK Kerk*. 04 11 2002.
http://www.rkkerk.nl/media/www_inter-ned_nl/onderwijs/bezield%20en%20zelfbewust.pdf . geraadpleegd 03-05-2012. p.13.

3. De katholieke identiteit en het Isendoorn College

3.1 Het verhaal van het Isendoorn College

Lang geleden begon het verhaal van het huidige Isendoorn College in een deel van de stad Zutphen dat in de volksmond het 'klein Vaticaan' heette. Het wapen van het Isendoorn, dat is bevestigd aan de buitenmuur van de school, herinnert aan lang vervlogen tijden. Het Isendoorn College draagt de naam van een oude, adellijke familie uit het Betuwse plaatsje IJzendoorn, in het Betuws dialect uitgesproken als Isendoorn. Ridder Rudolf de Cock was de stamvader van de familie. Zijn zoon deed in 1281 aantal grondaankopen in een nieuw gedeelte van Zutphen (de Nieuwstad) waarna hij zich Heer van Isendoorn mocht noemen. Vanaf die tijd nam het aantal kloosters, waaronder een dominicaner en een franciscaner klooster, toe en kwamen er zes zusterhuizen: het Convent en het Agnietenklooster (beide aan de Oude Wand), het Spitaal (Spitaalstraat), het Heer Hendrikhuys en het klooster Isendoorn (Nieuwstad) en het Rondeel. Het zesde en laatste vrouwenconvent dat in Zutphen ontstaan is, was het Maria Magdalenaconvent, of het convent Isendoorn.³⁹ In de Nieuwstad stond ook de Nieuwstadskerk, die later de Kerk van Johannes de Doper of de Sint Janskerk werd genoemd. In dit 'klein Vaticaan' liggen de wortels van het katholiek onderwijs in Zutphen. De oudste gegevens over het rooms-katholieke onderwijs na de Reformatie stammen uit 1674. In dat jaar hield de koster school in het huis in de Beukerstraat. Het rooms-katholieke onderwijs ging voor een aantal jaren ondergronds na een verbod op 'paepsche bijscholen'. Met de komst van de Fransen in 1795 kwam er weer vrijheid van godsdienst. Koster Colsen van de schuilkerk op de Apenstert kreeg een schriftelijke instructie om de katholieke jeugd te onderwijzen. In 1816 verhuisde de koster-schoolmeester mee naar de Nieuwstadskerk, waar de school tot 1851 voor eigen rekening van de meester, met steun van het kerkbestuur, werd voortgezet. Na de grondwetswijziging van 1848 kreeg een schoolcommissie, bestaande uit leden van het kerkbestuur, het armbestuur en de St. Vincentius Vereniging, in 1852 van het college van Burgemeester en Wethouders toestemming een school op te richten voor rooms-katholieke jongeren. De eerste rooms-katholieke school voor jongens en meisjes werd op 1 januari 1853 geopend in een huis op het Rijkshage. In 1861 werd de schoolcommissie opgeheven en het geven van onderwijs werd toegevoegd als taak aan het kerkbestuur dat vanaf dat jaar tevens optrad als schoolbestuur. Voor meisjes werd er in 1878 een aparte school gevestigd in het Hubertusgericht, die onder leiding kwam te staan van de Zusters van Liefde. De school op het Rijkshage bleef tot 1891 in gebruik als jongensschool, waarna in de Tengenagelshoek een nieuwe jongensschool gebouwd. Op deze plaats werd in 1909 ook een meisjesschool gebouwd. De oorsprong van het huidige Isendoorn College ligt in 1932 toen in september 26 leerlingen begonnen met het ulo- onderwijs in het gebouw aan de Isendoornstraat in Zutphen. De lessen werden gegeven in de rooms-katholieke jongensschool vlakbij de plaats van het klooster. In 1964 gaf het kerkbestuur van de St. Jan het bestuur van de rooms-katholieke scholen in de Tengenagelshoek over aan een schoolbestuur dat gekozen was uit de ouders van schoolgaande kinderen. Door de naoorlogse stadsuitbreidingen en de oprichting van nieuwe katholieke (basis)scholen in de nieuwe woonwijken kwam in 1966 de Tengenagelshoek helemaal vrij voor het ulo-onderwijs. In 1975 werd er een havo-afdeling toegevoegd en werd de officiële naam 'Rooms Katholieke Scholengemeenschap voor mavo en havo'. De naam Isendoorn en het ermee verbonden familiewapen zijn door de school als logo overgenomen. De school bleef gevestigd aan de Isendoornstraat tot zij in 1983 verhuisde naar de Lage Weide in Warnsveld. In 1986 kwam het vwo erbij en ontstond de naam Isendoorn College.⁴⁰

3.2 Identiteitsperikelen

In december 1980 boog het bestuur van de Stichting Katholiek Onderwijs zich over de identiteit van 'de Isendoorn'. Het bestuur maakte zich zorgen en in de inleiding van het opgestelde document was te lezen dat de

³⁹ <http://www.regionaalarchiefzutphen.nl/archieven/ead/index/eadid/0357/node/c01:5.#c01:5> geraadpleegd 02-03-2012

⁴⁰ <http://www.regionaalarchiefzutphen.nl/archieven/ead/index/zoekterm/Isendoorn/eadid/0067/anchor/descgrp-context-bioghst#descgrp-context-bioghst> geraadpleegd 02-23-2012.

„Lage Weide heden -1979.” In *75 jaar Isendoorn College*, door Bob van Charante, Paul Eijkelkamp, Jan Hafkamp en div. Breda: Het Uitgeefhuis, 1979.

„Tengenagelshoek 1932-1979.” In *75 jaar Isendoorn College*, door Bob van Charante, Paul Eijkelkamp, Jan Hafkamp en div. Breda: Het Uitgeefhuis, 1979.

katholieke identiteit momenteel niet meer voor handen was. Zij constateerde dat een veelheid van zaken die vroeger onomstotelijk katholiek waren in deze tijd ter discussie staan, stelde uitgangspunten op en sprak de hoop uit dat er een discussie over identiteit kon ontstaan. Het bestuur schreef in een brief aan het personeel:

“Optimisme, weten dat geen bedreiging ooit definitief zal zijn, is kenmerkend voor een christelijke levensvisie en deze optimistische levensvisie mag daarom worden verwacht binnen de geledingen van de school. In het identiteitsproces moet het gesprekspunt blijven hoe dit optimisme in de verschillende bestuursbeslissingen doorklinkt. ‘Geloven in het hiernamaals’ getuigt van christelijk optimisme. De optimistische levensvisie is medebepalend voor de katholieke school.”⁴¹

Dat gesprek kwam er; het personeel wilde graag meedenken en in harmonie discussiëren met het bestuur, maar was wel van mening dat de nota in zijn totaliteit eerder pessimisme dan optimisme uitademde door zware woorden als ‘bewaken’, ‘terughoudendheid’ en ‘ontslagprocedures’. Hoewel er niet werd getwijfeld aan de inzet en de bedoelingen van het bestuur, waren zij toch van mening dat de nota te vaag en te somber was en er onwaarheden in stonden. De verklaring, die door ieder personeelslid ondertekend moest worden waarin zij aangaven dat ze rooms-katholiek waren of in ieder geval deze religieuze waarden aanhingen, leverde verhitte discussies op. Het personeel van de Isendoorn was unaniem; zo’n verklaring vloeide voort uit de verzuilde samenleving en paste niet meer in de huidige tijd. Zij betoogden dat het moest gaan om deskundigheid en een open humanitaire opstelling van de medewerkers en niet om het onderschrijven van ‘een achterhaalde theorie’. De verklaring werd niet getekend en het bestuur kreeg het verzoek om de nota in te trekken.⁴²

3.3 De katholieke identiteit anno 2012

3.3.1 Missie en visie van het Isendoorn College

Op de gevel, op de website en in andere informatiemiddelen is te lezen dat het Isendoorn College een “r.k. schoolgemeenschap” is. In de Informatiegids 2011-2012 wordt de katholieke identiteit omschreven als een opdracht op pedagogisch, levensbeschouwelijk en maatschappelijk gebied. Deze opdracht wordt zichtbaar in de keuze voor haar onderwijsinhouden en in de wijze waarop de school jonge mensen begeleidt. Het Isendoorn College presenteert zichzelf als een gastvrije school waar iedereen welkom is, maar niet vrijblijvend en richtingloos. Zij vertellen erbij, dat ze niet willen vervreemden van hun eigen grondslag die op katholieke ideeën en tradities is gefundeerd. De kernwaarden van het Isendoorn College draaien om de begrippen: de leerling centraal, evenwicht in ontwikkeling, respect, internationale oriëntatie, katholiekchristelijk, verantwoordelijkheid, leren van elkaar, onderling vertrouwen, openheid en cultuurbesef. Leerlingen worden gestimuleerd om met respect, solidariteit, gemeenschapszin en durf in elkaar en in zichzelf te investeren: in de kwaliteit van de persoonlijke ontwikkeling, in verbetering van prestaties en in welbevinden. Ieder individu binnen de schoolgemeenschap moet zichzelf kunnen zijn, in verbondenheid met anderen. Er is oog voor verschillen, voor evenwicht en voor ontwikkeling en de hoop wordt uitgesproken dat leerlingen het gevoel hebben gerespecteerd te worden in hun ‘mens-zijn’ waardoor zij op hun beurt de mensen om hen heen zullen (moeten leren) respecteren. Ook de solidariteit met de sociaal zwakkeren uit de samenleving, ook buiten de landsgrenzen, wordt de leerlingen bijgebracht. Het Isendoorn wil een school zijn waar leerlingen zich geborgen voelen. Op allerlei manieren probeert zij de leerlingen bij te brengen dat zij zuinig moeten zijn op de wereld om hen heen, willen zij en anderen zich geborgen blijven voelen. De natuur, cultuur, medemensen en vele andere ‘ingrediënten’ maken die wereld. Onderling respect, solidariteit en verantwoordelijkheid voor al die onderdelen maken haar leefbaar voor iedereen. In haar onderwijsvisie brengt zij hetgeen hiervoor beschreven is samen in drie pijlers:

⁴¹ „Lage Weide heden -1979.” In *75 jaar Isendoorn College*, door Bob van Charante, Paul Eijkelkamp, Jan Hafkamp en div. Breda: Het Uitgeefhuis, 1979. p. 57.

⁴² „Lage Weide heden -1979.” In *75 jaar Isendoorn College*, door Bob van Charante, Paul Eijkelkamp, Jan Hafkamp en div. Breda: Het Uitgeefhuis, 1979.

1. Didactiek (weten): de school is op de eerste plaats een instituut waar je kennis vergaart en leert hoe je kennis effectief binnen handbereik kunt brengen. Daarbij stelt de school duidelijke eisen, niet alleen aan leerlingen, maar ook aan zichzelf.
2. Pedagogiek (warmte): de school wil dat leerlingen zich veilig en geaccepteerd voelen. De school hecht waarde aan het ontwikkelen van zelfvertrouwen, persoonlijkheid en een plezierige sociale omgeving voor de leerlingen. Goede kwaliteiten van de leerling neemt zij als uitgangspunt bij het schaven aan minder sterke kanten. Zij hecht veel waarde aan maximale interactie tussen leerlingen en docenten, leerlingen onderling en medewerkers onderling, waarbij vertrouwen een belangrijke voorwaarde is.
3. Ethiek (waarden): waar mensen samenkomen, zijn regels onmisbaar. Deze regels ziet de school als een instrument om een cultuur te ontwikkelen en te behouden die is gebaseerd op belangrijk geachte levensopvattingen. Zij wil daarmee een verantwoorde basis leggen onder het eigen functioneren en onder het verdere leven van leerlingen. Deze regels worden door onze school gezien als een instrument om de cultuur te ontwikkelen en te behouden, die gebaseerd is op levensopvattingen die voor haar belangrijk zijn.⁴³

3.3.2 Concrete activiteiten

Het vak godsdienst

Het Isendoorn College is een open katholieke school met een heterogene samenstelling van personeel wat betreft levensovertuiging: rooms-katholiek, protestants-christelijk, humanistisch, islamitisch en mogelijk nog andere levensbeschouwingen.⁴⁴ De leerlingpopulatie is eveneens divers, komend uit allerlei levensbeschouwelijke richtingen en, zoals leerlingen zelf zeggen, 'niet gelovig'. Er is een lichte groei in het aantal leerlingen met een islamitische achtergrond. De sectie godsdienst heeft een even uiteenlopende samenstelling: twee docenten zijn rooms-katholiek theoloog, een docent werkt vanuit een humanistische levensbeschouwing, een docent heeft godsdienstwetenschap gestudeerd en tenslotte ik met mijn protestants-christelijke achtergrond. Het vak godsdienst wordt aangeboden in een Nederlandstalige variant voor het reguliere onderwijs en een Engelstalige variant voor het tweetalige onderwijs. Aangezien ik werkzaam ben in de reguliere afdeling beperk ik mij tot het Nederlandstalige vak. Bij de gebruikte methode maken de leerlingen, vanuit een christelijke/katholieke oriëntatie, voor het eerst of opnieuw, kennis met de bijbelse verhalen over de schepping, de aartsvaders, de uittocht en Jezus van Nazareth. Zij leren deze verhalen kennen als geloofsverhalen en verhalen die antwoord geven op levensvragen. In de tweede klas vmbo-t/havo worden de drie monotheïstische godsdiensten behandeld met als doel dat de leerlingen kennis krijgen over de godsdienst. Hierbij gaat het niet zozeer over geloof, maar meer over gebruiken, tradities, rituelen en een stuk historie. Eigenlijk een godsdienstwetenschappelijke benadering, waarbij levensvragen en de antwoorden die godsdiensten daar op geven niet aan bod komen. De tweede klassen havo/vwo krijgen het vak filosofie. In de bovenbouw wordt er tijdens een bepaalde periode dieper op een van de vijf wereldgodsdiensten in gegaan en wordt er meer informatie gegeven. Een belangrijk doel is, dat leerlingen kennis tot zich nemen over de verschillende godsdiensten (ontstaan, belangrijke personen, heilig boek, gebouw, historische ontwikkelingen, tradities en rituelen); met andere woorden 'learning about religion'. In klas vijf van het vwo wordt ethiek en filosofie gegeven.

Kerst en Pasen.

Jaarlijks terugkerende gebeurtenissen zijn de kerstviering en de paasviering, die meestal gepaard gaan met een actie voor de medemens. Dit schooljaar is er gekozen voor een kerstviering per afdeling, rond het thema: 'Een bijzonder begin'. De klassen 1 en 2 hadden voor het eerst weer sinds enkele jaren een viering in de kerk; de Emmanuelkerk; de overige leerjaren hadden hun viering in ruimten binnen de school.

⁴³ <http://www.isendoorn.nl/Page/sp1005/index.html> en Informatiegids Isendoorn College, 2011-2012.

⁴⁴ Informatiegids Isendoorn College 2011-2012.

De paasviering sloot dit jaar aan bij The Passion in Gouda/Rotterdam, waar het verhaal van het lijden, sterven en opstaan van Jezus werd omlijst door eigentijdse Nederlandstalige (pop)songs. De leerlingen van klas 1 bekeken tijdens de mentorles het resultaat van hun eigen gemaakte versie van The Passion, waarbij ze thema's uit het Paasverhaal koppelden aan eigentijdse muziek en songteksten. De overige klassen konden de video 'The Passion' (in Gouda) bekijken.

De dagelijkse praktijk

Op de gevel, op de website en in andere informatiemiddelen presenteert het Isendoorn College zich als een 'r.k. schoolgemeenschap' met een opdracht op pedagogisch, levensbeschouwelijk en maatschappelijk gebied. Deze opdracht wordt zichtbaar in de keuze voor onze onderwijsinhouden en in de wijze waarop de school jonge mensen begeleidt. Het Isendoorn College presenteert zichzelf als een gastvrije school waar iedereen welkom is, maar niet vrijblijvend en richtingloos. De school wil niet vervreemden van de eigen grondslag die op katholieke ideeën en tradities is gefundeerd. Er is oog voor verschillen, voor evenwicht en voor ontwikkeling en de hoop wordt uitgesproken dat leerlingen het gevoel hebben gerespecteerd te worden in hun 'mens-zijn' waardoor zij op hun beurt de mensen om hen heen zullen (moeten leren) respecteren.⁴⁵

Zambia

Sinds 2007 ondersteunt het Isendoorn College een bijzondere school ver weg: Nakatindi Community school in Livingstone (Zambia), die door de zeer arme lokale bevolking is opgezet. Met beperkte middelen lukte het hen een aantal lokalen te bouwen. De school heeft nauwelijks materialen en het lesgeven gebeurt door vrijwilligers. In 2008 kregen 21 leerlingen de unieke kans om hun maatschappelijke stage in Livingstone te lopen. Ze werkten er drie weken in een kliniek, zetten enkele activiteitenprogramma's voor weeskinderen op en gaven ondersteunende lessen en sport op een basisschool. Voor de Nakatindi school werd een klaslokaal gebouwd dat bekostigd werd met het geld dat het Isendoorn College met allerlei acties bij elkaar bracht. De leerlingen maakten kennis met kinderen uit een heel andere samenleving, en met omstandigheden die vanuit hier moeilijk voor te stellen zijn, ze kregen een gezicht. In 2010 is het Isendoorn voor de tweede keer met vijftien leerlingen uit de vierde klas voor een maatschappelijke stage naar Nakatindi geweest. Door gelijkwaardige samenwerking wordt de armoedeproblematiek op indringende wijze de school in gebracht. In 2012 vertrekt er voor de derde keer een groep leerlingen naar Zambia, om daar te helpen met een aantal projecten.⁴⁶

3.4 Samenvatting en conclusie

De oorsprong van het huidige Isendoorn College ligt in een deel van Zutphen dat vroeger 'het klein Vaticaan' werd genoemd. In de jaren tachtig vond een belangrijke verschuiving plaats: personeel was van mening dat het moest gaan om deskundigheid en een open humanitaire opstelling van de medewerkers en niet om het onderschrijven van een verklaring omtrent 'het katholiek zijn of deze religieuze waarden aanhangen', die voortvloeide uit de verzuilde samenleving en niet meer paste in de huidige tijd. De visie en de diversiteit binnen de leerlingpopulatie, de sectie godsdienst en het personeel hebben gevolgen voor de inhoud van het vak godsdienst/levensbeschouwing, maar ook voor de pedagogische en didactische overwegingen en keuzes die worden gemaakt. In de huidige missie en visie wordt de katholieke identiteit van het Isendoorn College omschreven als een opdracht op pedagogisch, levensbeschouwelijk en maatschappelijk gebied, waarbij de school niet wil vervreemden van de eigen grondslag, die op katholieke ideeën en tradities is gefundeerd. De drie pijlers (weten, warmte en waarden) vormen het fundament van haar onderwijsvisie, die zij vorm en inhoud geeft in de dagelijkse praktijk van pedagogisch handelen, de lessen godsdienst, vieringen en goede doelen-activiteiten. Als voorbeelden van concrete activiteiten op het Isendoorn College waaraan leerlingen zouden kunnen merken dat de school katholiek is, zijn besproken: de lessen godsdienst en filosofie, de kerst- en paasviering, de dagelijkse praktijk en het Zambia project.

⁴⁵ Informatiegids Isendoorn College, 2011-2012.

⁴⁶ Informatiegids Isendoorn College, 2011-2012.

4. Blik op de toekomst

4.1 Inleiding

Hoe het katholiek onderwijs er in de toekomst uit zal gaan zien is moeilijk te zeggen. In Hoofdstuk 3 schreef ik al dat er binnen het katholieke onderwijs sprake is van verschillende stromingen, waarbij groepen mensen verschillende accenten leggen in hun geloof en hun visie op onderwijs. Die uitspraak ontlokte mij in navolging van Haffenkamp de stelling: *‘Dé katholieke school bestaat niet ...’*. De veelzijdigheid maakt het lastig om te komen tot een visie op de toekomst. Toch wil ik hier enkele deskundigen aan het woord laten die wel degelijk een visie hebben over de toekomst van en enkele aanbevelingen hebben voor het katholieke onderwijs.

4.2 Beziëld en zelfbewust

De Nederlandse bisschoppen noemen in de beleidsnota ‘Beziëld en zelfbewust’ (2002) vier gebieden waarop de katholieke school zich zou moeten profileren: de gemeenschapsvorming, het viëren, het leren en het dienen. Zij veronderstellen dat de door hen omschreven definitie van de ‘katholieke identiteit’ (zie par 2.1) in de praktijk doorwerkt ‘veelal heel subtiel, als een sfeer die op een bepaalde manier aantrekt’, maar ook kan afstoten. De omgang met die waarden is identiteitsbepalend. Degenen die aan de school verbonden zijn, hebben daarbij de sleutels in handen. Zij zijn het immers die waarden concreet vertalen in de schoolrealiteit van alle dag, en zo de identiteit van de school dragen en een gezicht geven.⁴⁷

De gemeenschapsvorming is onderdeel van de gehele missie van de school en heeft te maken met de omgang met elkaar en de sfeer op school. Onder het leren verstaan de bisschoppen niet alleen de lessen godsdienst/ levensbeschouwing, maar zij zien mogelijkheden voor de andere vakken om aan te sluiten bij deze lessen en de dialoog met docenten en leerlingen aan te gaan. Bij het viëren wordt met name gedacht aan festiviteiten rond de grote christelijke feesten. Aan het dienen wordt traditioneel ruim aandacht besteed: aandacht voor de zwakkeren in de samenleving, dichtbij en veraf. Vooral tijdens de vastentijd zijn veel katholieke scholen hiermee bezig.⁴⁸

4.3 Inspiratie maakt verschil

In haar Strategisch Beleidsplan 2005-2008 stelt de NKS, dat er na de vernieuwingen in het onderwijsstelsel nu behoefte is aan ontwikkeling en vernieuwing vanuit de maatschappelijke sector in relatie tot omgevingsfactoren. Hoewel de vraagsturing dominant is (inductief), betekent dit niet dat het katholiek onderwijs zich alleen op grond hiervan verder zou kunnen ontwikkelen. Volgens de NKS opereert het katholiek onderwijs:

“[...] vanuit een diaconaal perspectief: dienstbaar aan de leerling, de ouders en de omgeving. Waar eerder sprake was van een uniformerende tendens, waarbij gelijkheid van grotere betekenis was dan onderscheid en verschil, ontstaat er nu een tijd waarin er meer ruimte is voor verschillen. In een zodanige tijd is het de levensbeschouwelijke inspiratie die het verschil kan maken.”⁴⁹

4.4 De relatie pedagogiek en levensbeschouwing

In het vakblad *Narhex* verwoordten enkele deskundigen, achtereenvolgens Karen Germeys, Jan Marten Praamsma en Anneke De Wolff, hun visie op de relatie tussen pedagogiek, levensbeschouwing en levensbeschouwelijk onderwijs. Hun gemeenschappelijke uitgangspunt is, dat leerlingen leren de wereld in een

⁴⁷ Simonis, kardinaal A.J. en de bisschoppen van Nederland. „Beziëld en zelfbewust. Beleidsnota met het oog op een nieuwe dynamiek en een gedeelde visie in het katholiek onderwijs.” *RK Kerk*. 04 11 2002. http://www.rkkerk.nl/media/www_inter-ned_nl/onderwijs/beziëld%20en%20zelfbewust.pdf . geraadpleegd 03-05-2012.

⁴⁸ Simonis, kardinaal A.J. en de bisschoppen van Nederland. „Beziëld en zelfbewust. Beleidsnota met het oog op een nieuwe dynamiek en een gedeelde visie in het katholiek onderwijs.” *RK Kerk*. 04 11 2002. http://www.rkkerk.nl/media/www_inter-ned_nl/onderwijs/beziëld%20en%20zelfbewust.pdf . geraadpleegd 03-05-2012.

⁴⁹ De Nederlandse Katholieke Schoolraad. *Inspiratie maakt verschil. NKS Beleidsplan 2005-2008*. Den Haag, 2005.

zinnol perspectief verstaan, doordat zij, door opvoeding en vorming leren hoe ze zich verhouden tot cultuur, moraal en levensbeschouwing.

Karen Germeys concludeert naar aanleiding van het Vlaamse PWO-onderzoeksproject⁵⁰ in 2009, dat iedere katholieke school vanuit haar eigen geschiedenis (patroonheilige, stichter) en vanuit de eigen gemeenschap haar inspiratiebronnen zal moeten aanhalen. Zij onderscheidt drie inspiratiebronnen die de relatie tussen geloofstraditie en opvoeding en onderwijs belichten:

1. Bijbelse en theologische bronnen.
2. De grote spirituele tradities en referentiefiguren (Don Bosco, Bernardus van Clairvaux) met een pedagogische erfenis.
3. Het kerkelijke denken over opvoeding en onderwijs.

Een algemeen geldende interpretatie acht zij niet gewenst gezien de rijkdom van de katholieke onderwijs-traditie en de steeds veranderende omstandigheden. Germeys pleit voor een herontdekking van de rijke katholieke geloofstradities voor de confrontatie met het pedagogisch handelen.⁵¹

Jan Marten Praamsma biedt een nieuwe oriëntatie op het begrip pedagogiek in relatie tot de cultuur-overdracht. Van oudsher vond de opvoeding plaats op het grensvlak van de opgroeiende jongere en de cultuur en samenleving waarin hij opgroeit. De pedagogiek kon daarbij een ondersteunende en adviserende rol spelen, doordat zij zocht naar de waarden in de samenleving en cultuur. Terugkijkend naar de geschiedenis, blijkt dat de pedagogiek een steeds meer terughoudende houding aannam ten aanzien van haar adviserende rol over normen en waarden. Tijdens de eerste helft van de twintigste eeuw oriënteerden veel pedagogen zich op de christelijke cultuur, waarbinnen bijbelse normen en waarden richting gaven aan het leven. De veranderende samenleving in de tweede helft van die eeuw droeg er aan bij dat ook pedagogen steeds voorzichtiger werden met het spreken over geloof en religie en dat uiteindelijk de christelijke levensovertuiging als leidraad voor de pedagogiek verdween. Geleidelijk aan ontwikkelde de pedagogiek zich tot een empirische gedragswetenschap, waardoor de praktische waarde is toegenomen, maar haar normatieve richtinggevende kracht heeft ingeboet. Toch is de discussie over normen, deugden en waarden ook vandaag de dag wel degelijk actueel. Interessant daarbij is dat hoewel geloof en religie niet meer vanzelfsprekend zijn, religie in haar diversiteit zich nadrukkelijk in onze samenleving manifesteert. Voor de christelijke/katholieke school liggen hierop pedagogisch vlak kansen om in het verleden beproefde tradities als oriëntatiekader binnen samenleving en cultuur te wegen op hun betekenis voor het leven van jonge mensen.⁵²

Anneke de Wolff betoogt, als reactie op haar constatering dat er binnen het huidige onderwijs nauwelijks nog sprake is van een vormingscultuur, dat aandacht voor vorming belangrijk en noodzakelijk is, juist in het onderwijs. De huidige tendens is dat resultaten vooral meetbaar moeten zijn, waardoor vorming buiten het gezichtsveld raakt. Daarnaast gaat het in de hedendaagse opvoeding meer om het leren omgaan met emoties en het aanleren van sociale vaardigheden dan om het inwijden in morele en culturele tradities. Vrijheid is het hoogste goed in onze huidige geïndividualiseerde, complexe en pluriforme samenleving; maar ook dan blijven structuur, stabiliteit en perspectief belangrijk. Het is goed dat jongeren de gelegenheid krijgen een positief zelfbeeld ontwikkelen, om authentiek te zijn, maar de inhoudelijke idealen en waarden zijn hierbij naar de achtergrond gedreven. De Wolff stelt dat vorming er toe kan leiden dat jongeren zich gaan verhouden tot wat hen is aangereikt en betrokken raken bij waarden, doelen of idealen. Zij onderscheidt twee aspecten aan vorming. Ten eerste een inhoudelijk aspect waarbij het gaat om het verkrijgen van een brede blik en oriëntatie. Jonge mensen krijgen de gelegenheid om door activiteiten nieuwe kennis op te doen, bestaande kennis in een nieuwe context te plaatsen en nieuwe verbanden te leren leggen. Wanneer bij dergelijke

⁵⁰ PWO betekent: Projectmatig Wetenschappelijk Onderzoek.

⁵¹ Germeys, Karen. „De pedagogische kracht van katholieke inspiratie.” *Narthex*, 2011: 36-41.

⁵² Praamsma, Jan Marten. „Het doel 'heilig' de middelen. Waarom alle pedagogiek ook een beetje godsdienstpedagogiek moet zijn.” *Narthex*, 2011 nr 2: 5-10.

activiteiten wordt ingegaan op richtinggevende, morele notities die zicht bieden op wat zinvol of van waarde is, kan men spreken van vorming. Een tweede aspect is het proces van de vorming, dat er toe leidt dat de jongere in dialoog gaat met hetgeen hem wordt aangereikt met name op het gebied van morele kennis en notities, zich er mee gaat verhouden en betrokken raakt bij waarden, doelen en idealen. De meerwaarde van De Wolffs omschrijving van vorming is enerzijds dat jongeren zich een brede kennisbasis eigen maken, die gelegenheid tot oriëntatie biedt doordat normatieve opvattingen, waarden en idealen er deel van uit maken. Anderzijds stelt het jongeren in staat zich te binden aan iets dat henzelf en hun eigen leven overstijgt, zoals een ideaal, een (geloofs)traditie of een belangengroep, waardoor zij hun leven gaan zien als iets (een verhaal) dat ergens toe leidt. ‘Vorming’, concludeert De Wolff, ‘biedt oriëntatie, binding en betekenis.’ Binnen het onderwijs, met name ook het levensbeschouwelijke onderwijs, liggen hier kansen voor de leraar die authentiek is en bereid is zijn eigen drijfveren en persoonlijke motieven te delen met zijn leerlingen. Authenticiteit als gevolg van reflectie op de eigen vorming is een voorwaarde voor een echte dialoog met jonge mensen over waarden, attitudes en praktijken die deel uitmaken van een (geloofs-)traditie van vele generaties. Die overtuigingen kunnen concreet waarneembaar worden voor leerlingen in het handelen en de ervaringen van de docent en bij gezamenlijke vieringen of andere godsdienstige activiteiten, zoals het bezoek aan een klooster. Maar ook een docent die in dialoog met verschillende tradities tot een andere overtuiging is gekomen kan vormend zijn, zolang hij zich bewust is van zijn eigen keuzes en opvattingen en hoe en waarom hij daartoe is gekomen. Vorming, met andere woorden het gesprek en de dialoog over traditie en moraal biedt mogelijkheden om jongeren tegemoet te komen in hun behoefte aan structuur, perspectief en zingeving en hun behoefte om serieus genomen te worden.⁵³

4.5 Een narratieve benadering

De auteurs van het recent verschenen boek ‘Onze school is een verhaal’ zijn van mening dat de identiteit van de school tot leven komt door de verhalen die over de school verteld worden, want zo stellen zij: “Verhalen brengen gevoelens, gedachten, verbeelding en handelingen samen, ze brengen ze in verband met elkaar”. Het vertellen van identiteitsverhalen veronderstelt een dialoog, die betekenisvol en verdiepend is en die ruimte biedt om op zoek te gaan naar bronnen van inspiratie. Bij deze dialoog tussen verschillende mensen, visies en opvattingen, waarbij men opzoek is naar een ‘eenheid van wezen’, kan de identiteit gestalte krijgen, want “[...]in deze betekenis krijgt identiteit kleur in de ontmoeting tussen mensen, ze komt tot leven in verhalen en wordt concreet zichtbaar in handelen.”⁵⁴ De auteurs doen een voorstel voor een drievoudige benadering die bruikbaar is om met elkaar op een verhalende en verbeeldende manier in gesprek te gaan over de identiteit van de school:

1. *Interpreteren*: om te komen tot een gezamenlijke betekenis van dat handelen.
2. *Identificeren*: zich inleven in anderen om met elkaar nieuwe mogelijkheden te gaan zien.
3. *Communiceren*: om te komen tot een nieuw gemeenschappelijk inzicht te komen en tot nieuw, bewust handelen.⁵⁵

Dr. Marike Faber benoemt in haar proefschrift vier sociale mechanismen die een rol spelen in het continue proces van vormgeven van en betekenis geven aan de religieuze identiteit:

1. *Sensegiving*: de formele identiteitsclaims beïnvloeden de religieuze identiteit van de school;
2. *Action formation*: de identiteitsclaims geven richting aan het handelen van de schoolleden;
3. *Sensemaking*: het (gezamenlijk) creëren van betekenissen;

⁵³ Wolff, Anneke de. „Religie als bron van vorming. Over de vormende waarde van levensbeschouwelijk onderwijs.” *NartheX*, 2011: 11-16.

⁵⁴ Berg, Bas van den, Aat van der Harst, Cocky Fortuin-van der Spek, Hartger Wassink. *Onze school is een verhaal. Identiteit als kwaliteit*. Amersfoort: CPS, 2011. p. 18.

⁵⁵ Berg, Bas van den, Aat van der Harst, Cocky Fortuin-van der Spek, Hartger Wassink. *Onze school is een verhaal. Identiteit als kwaliteit*. Amersfoort: CPS, 2011. p.66-67.

4. *Institutionalisation*: aan de gedeelde betekenissen worden ook de (formele) status van de identiteitsclaims toegekend. Die religieuze identiteitsclaims kunnen worden ervaren als een objectieve werkelijkheid, maar de schijn van objectiviteit is afhankelijk van de interpretatie van de schoolleden.⁵⁶

Ook de Katholieke Bond voor (primair) Onderwijs, het KBO, is van mening dat een narratieve benadering van identiteit een geschikte vorm is om de betekenisinhoud van het leven uit te leggen aan anderen op een manier die ook door hen begrepen wordt. Juist de oude verhalen, die mensen al eeuwenlang met elkaar delen hebben een zekere betrouwbaarheid gekregen, omdat zij 'de tand des tijds hebben doorstaan'. Het KBO ziet de invulling van de identiteit van een katholieke school als een vijfvoudige opgave:

1. Verhalen vertellen over wat er op school gebeurt en is gebeurd. Dit verhaal niet vervangen door een samenvatting, want juist de details en de nuances geven betekenis aan het verhaal. Verhalen over de school verzamelen en deze bundelen in een overkoepelend verhaal over de school: de ideologie.
2. Open staan voor kritiek op de ideologie en leren van de cultuur.
3. Beseffen dat we op school afhankelijk zijn van wat ons toevalt (genade); met andere woorden een besef van transcendentie inhoud geven.
4. Het opvolgen van normen, door deze toe te passen op ons eigen handelen.
5. De identiteit en de kwaliteit die we voor staan waar maken door moed, matigheid, rechtvaardigheid en verstandigheid te ontwikkelen.⁵⁷

Martha Hoffenkamp tenslotte, is van mening dat de school een specifieke opdracht heeft om vanuit haar eigen identiteit de leerlingen te begeleiden. Niet de leerlingen of het aantal officieel als katholiek geregistreerde docenten maken de school katholiek. Wel belangrijk is, dat de docenten en het overige personeel de identiteit bewust omarmen. Waar die identiteit uit bestaat, is niet eenvoudig te omschrijven. De leden van de schoolgemeenschap zullen die identiteit samen, al sprekend en discussiërend, moeten vinden.⁵⁸

4.5 Samenvatting en conclusie

Hoewel de veelzijdigheid aan stromingen binnen het katholiek onderwijs het lastig maakt om te komen tot een eenduidige visie op de toekomst klinkt vanaf 2002 een duidelijk oproep om in cultuur en omgangsvormen, in inrichting en activiteiten, in plannen en programma's bewust om te gaan met de spirituele en morele waarden die hun bedding en voedingsbodem vinden in de geloofsschat en de levende traditie van de Rooms-Katholieke Kerk. De omgang met die waarden vanuit een levensbeschouwelijke inspiratie is identiteitsbepalend en werkt door in het pedagogisch handelen van docenten en de vorming van leerlingen. Leerlingen leren de wereld in een zinvol perspectief verstaan, doordat zij, door opvoeding en vorming, leren hoe ze zich verhouden tot cultuur, moraal en levensbeschouwing. Geïnspireerd vanuit de spirituele en morele waarden die hun bedding en voedingsbodem vinden in de geloofsschat en de levende traditie van de Rooms-Katholieke Kerk) zal men dan in een continu proces al sprekend (verhalend) en discussiërend samen onderzoek kunnen gaan naar een invulling en vormgeving van de identiteit. Met als doel dat leerlingen leren de wereld in een zinvol perspectief verstaan, doordat zij, door opvoeding en vorming (pedagogisch handelen) leren hoe ze zich verhouden tot cultuur, moraal en levensbeschouwing.

⁵⁶ Faber, Marike. „Identity Dynamics at Play.” 2012. <http://igitur-archive.library.uu.nl/dissertations/2012-0120-200256/faber.pdf> (geraadpleegd 02 10, 2012). p. 197-199.

⁵⁷ KBO, Bond. *Schoolontwikkeling en identiteit*. Woerden: Bond KBO, 2011.

⁵⁸ Hoffenkamp, Martha. *Mijn school is katholiek! Inleiding in het katholicisme*. 's-Hertogenbosch: Adveniat Geloofseducatie B.V., 2011. p. 126.

5. Conclusies n.a.v. literatuuronderzoek

Op basis van de literatuur kunnen we met De Wolff vaststellen dat identiteit datgene is 'wat de school tot deze school maakt, oftewel wat de typerende of kenmerkende eigenschappen van de school zijn, wat de leden van de school met elkaar gemeen hebben (wat geldt voor de leden als collectief), en wat een bepaalde mate van duurzaamheid en continuïteit door de tijd kent'.⁵⁹ Wanneer we deze definitie koppelen aan 'katholiek' betekent dit, dat:

- de typerende en kenmerkende eigenschappen van de school zijn terug te koppelen naar haar katholieke bronnen, waarbij het godsdienstonderwijs een ijkpunt is voor de katholieke identiteit;
- de leden van de school (docenten en leerlingen) met elkaar gemeen hebben dat deze katholieke bronnen collectief worden erkend;
- de mate van duurzaamheid en continuïteit bepaald wordt door de lange geloofstraditie van de room-katholieke kerk en door tradities binnen de school.

Een school is een katholieke school: *'wanneer zij haar educatieve taak vervult vanuit een stelsel van spirituele en morele waarden die hun bedding en voedingsbodem vinden in de geloofsschat en de levende traditie van de Rooms-Katholieke Kerk.'* Dit stelsel van waarden is zichtbaar en merkbaar in alle aspecten van het schoolleven: in de pedagogische en de onderwijskundige dimensie, in cultuur en omgangsvormen, in inrichting en activiteiten, in plannen en programma's, waarbij leerlingen zich bewust worden van de verborgen invloed van deze overtuigingen in de inhoud van het onderwijs in bredere zin dan alleen het godsdienstonderwijs.

Het Isendoorn College heeft haar katholieke identiteit vertaald in een missie en onderwijsvisie die gebaseerd is op haar katholieke grondslag en traditie. Er worden vieringen georganiseerd met Kerst en Pasen. De school organiseert de school het Zambia project, waarbij leerlingen daadwerkelijk 'omzien naar de zwakkere in de samenleving' en betrokken zijn bij een concreet project in de 'derde wereld'. Daarnaast zijn er, naar de verwachting van de heer Lutteke, docenten die tijdens hun lessen ook aandacht besteden aan de ethische pijler. Kortom: er wordt bewust of onbewust aandacht aan de identiteit besteed.

In de jaren tachtig vond een belangrijke verschuiving plaats: het personeel was van mening dat dat het moest gaan om deskundigheid en een open humanitaire opstelling van de medewerkers en niet om het onderschrijven van een verklaring omtrent 'het katholiek zijn of deze religieuze waarden aanhangen', die voortvloeide uit de verzuilde samenleving en niet meer paste niet meer in de huidige tijd. Er was sprake van een verschuiving van deductief naar inductief, waarbij de identiteit niet meer werd bepaald door het bestuur, de directie of de grondslag, maar van onderen wordt opgebouwd door vele dynamische elementen, zoals ouders, leerkrachten en leerlingen. Op het Isendoorn College lijkt sprake te zijn van een constructivistische identiteitsopvatting, waarbij aandacht besteed wordt aan christelijke normen en waarden, maar ook aan andere levensbeschouwelijke overtuigingen en waarden, waarbij leerlingen zich bewust worden van de verborgen invloed van deze overtuigingen in de inhoud van het onderwijs.

In recente vakliteratuur klinkt echter een nieuwe oproep dat juist de omgang met 'oude' waarden vanuit een levensbeschouwelijke inspiratie bepalend is voor een herkenbare katholieke identiteit, die tot uiting kan komen in alledaagse en speciale activiteiten. De leerlingen leren de wereld in een zinvol perspectief te verstaan, doordat zij, door opvoeding en vorming leren hoe ze zich verhouden tot cultuur, moraal en levensbeschouwing. Hiervoor is wel nodig dat schoolleiding, leraren en leerlingen elkaar vertellen waarop ze hun handelen baseren, ofwel welk fundament er ligt onder hun handelen en de identiteit bewust omarmen. Waar die identiteit uit bestaat, is niet eenvoudig te omschrijven, maar kan door de leden van de schoolgemeenschap samen, al sprekend en discussiërend, gevonden worden.

⁵⁹ Wolff, Anneke de. *Typisch christelijk? Een onderzoek naar de identiteit van een christelijke school en haar omgeving*. Kampen: Kok, 2000. p. 53.

6. Enquête

Uit de missie en visie van het Isendoorn College blijkt dat de school niet wil vervreemden van de eigen grondslag, die op katholieke ideeën en tradities is gefundeerd. De vraag is echter in hoeverre deze herkenbaar is in activiteiten en dagelijkse handelingen en in hoeverre die als zodanig 'landt' bij de leerlingen.

6.1 Toelichting

Om bovenstaande vraag te kunnen beantwoorden, heb ik gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een online enquête af te nemen onder de leerlingen bij www.thesistools.com. In overleg met de heer Lutteke en mijn begeleider mevrouw Hubers heb ik besloten mij te beperken tot de klassen 2 en 4, mede vanwege het maximum aantal van 500 enquêtes die ik mocht afnemen bij thesistools. De keuze voor genoemde leerjaren is als volgt tot stand gekomen:

- De leerlingen van beide leerjaren volgen godsdienstlessen, zodat de enquête op verzoek van de heer Lutteke onder toezicht en met begeleiding van een godsdienstdocent kon worden afgenomen.
- De leerlingen van klas 2 zijn op het moment van de enquête bezig aan hun tweede schooljaar en hebben verschillende activiteiten en vieringen kunnen meemaken.
- Bij de keuze voor de tweede klassen kon elk niveau benaderd worden (vmbo-t, havo en vwo).
- In verband met de programmering van de leerstof voor het vak godsdienst en de fase van psychologische ontwikkeling is gekozen voor de klassen 4 havo en 4 vwo.

De vragen van de enquête zijn gebaseerd op hetgeen ik in de literatuur heb bestudeerd over katholiciteit en identiteit, en de vraag van de heer Lutteke: 'welke activiteiten, die het Isendoorn College organiseert of kan gaan organiseren in aansluiting op haar identiteit en ethische pijler, 'landen' bij de leerlingen. Kort gezegd: wat werkt wel en wat werkt niet?' Door middel van de enquête hoop ik antwoorden te kunnen formuleren op mijn hoofdvraag:

Welke georganiseerde of 'spontaan' ontstane activiteiten, 'landen' bij de leerlingen, in die zin dat duidelijk is dat zij voortkomen vanuit de katholieke identiteit en de ethische pijler van de school?

Voor de samenstelling, formulering en rubricering van de vragen heb ik aansluiting gezocht bij de drie pijlers van het Isendoorn College: weten, warmte en waarden. Bij de eerste drie vragen geven de respondenten aan of ze wel of geen leerling en of ze man of vrouw zijn, in welke klas ze zitten/vanuit welke functie zij deze enquête invullen en wat hun levensbeschouwelijke achtergrond is. Dan volgen drie vragen met enkele stellingen waar de leerlingen met behulp van een 5-puntsschaal antwoord kunnen geven: helemaal niet mee eens, niet mee eens, beetje mee eens, mee eens, helemaal mee eens:

3. De volgende voorbeelden vind ik typisch katholiek: ...

1. Geloven in God en in Jezus Christus
2. Leven volgens katholieke/christelijke waarden en normen.
3. Meedoen met de rituelen (gebruiken) van de rooms-katholieke kerk.
4. Oog hebben voor de mensen om je heen (naastenteliefde).
5. Zorg hebben voor de schepping/voor de wereld om je heen.
6. Tijd nemen voor gebed en bezinning.

4. Ik merk dat onze school katholiek is aan: ...

1. de lessen godsdienst/filosofie.
2. gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen tijdens andere lessen.

3. de gesprekken tijdens lessen over normen en waarden.
4. de manier waarop leerlingen en docenten met elkaar omgaan.
5. de persoonlijke aandacht die leerlingen krijgen van hun mentor of andere docenten.
6. de persoonlijke aandacht die leerlingen hebben voor elkaar.
7. de aandacht die we hebben voor de zwakkeren in de samenleving (bijvoorbeeld Zambia project, goede doelen actie, schrijfactie Amnesty International).
8. de rituelen en tradities binnen de school, zoals: adventskaarsen in december, kerstviering, paasviering, 10 oktoberfeest.
9. de zorg die we hebben voor de wereld om ons heen: natuur en de schoolomgeving.
10. de tijd die we nemen voor bezinningsmomenten.

5. Wat kunnen we beter of anders doen om te laten zien dat het Isendoorn een katholieke school is? Ik denk, doordat ...

1. er meer gesprekken zijn over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen.
2. leerlingen meer aandacht hebben voor elkaar.
3. docenten meer persoonlijke aandacht hebben voor leerlingen.
4. we meer aandacht hebben voor de zwakkeren in onze samenleving.
5. we meer of beter zorgen voor de natuur en de schoolomgeving.
6. er meer of nieuwe rituelen en tradities komen binnen de school.
7. er een stilteruimte is waar je tot rust kunt komen om na te denken, om te bidden of om iets te lezen.

Tijdens een van onze gesprekken bracht de heer Lutteke naar voren het ook wel interessant te vinden om te onderzoeken of de verwachtingen en ervaringen van bestuur, directie en management overeenkomstig of afwijkend zijn aan die van de leerlingen. Daarom heb ik besloten de uitnodiging voor het invullen van de enquête ook te versturen naar de leden van het bestuur, de directie en het managementteam. Voor de enquête worden 18 leden van bestuur, directie en managementteam en ongeveer 520 leerlingen benaderd.

Daarnaast sprak de heer Lutteke zijn verwachting uit dat docenten tijdens hun lessen bewust en onbewust aandacht besteden aan de ethische pijler (met name in de zin van de deugdethiek). Kortom: er wordt bewust of onbewust aandacht aan de identiteit besteed. De vraag die daarop volgt is of leerlingen dit ook herkennen en of het landt bij leerlingen. In de literatuur stuitte ik op onderstaande vraag, die ik in aangepaste vorm naar de situatie op het Isendoorn College, per e-mail heb gesteld aan docenten en onderwijsondersteunend personeel:

“Kun je een situatie beschrijven uit je eigen lespraktijk of tijdens een andere activiteit op school, waarin jij het gevoel had dat de katholieke identiteit van de school (volgens jou) optimaal tot uiting kwam en als zodanig ook landde bij de leerling? Wil je die situatie kort beschrijven? En wil je daarna aangeven waarom, naar jouw beleving, die situatie zo’n goed voorbeeld is?”⁶⁰

De anonimiteit van leerlingen, leden van bestuur, directie en managementteam bij de enquête en die van docenten en onderwijsondersteunend personeel wordt gewaarborgd. Met andere woorden: ik voeg geen namen, vak of andere informatie toe die de anonimiteit kan schaden. De laatstgenoemde groep reageert per e-mail en kan bij haar reactie aangeven of de bijdrage wel of niet gebruikt mag worden bij een presentatie.

⁶⁰ <http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2008-0523-200334/Identiteit%20in%20verhalen%20-%20over%20de%20rol%20van%20religie%20in%20identiteitsverhalen%20van%20leerkrachten%20in%20het%20basisonderwijs.pdf>
geraadpleegd 02-06-2012

6.2 Analyseplan

Voor de analyse van de enquête heb ik gebruik gemaakt van beschrijvende en eenvoudige toetsende statistiek, waarbij het nominale meetniveau bepalend is voor de toegestane vormen van statistische analyses en presentaties. Om de gegevens te kunnen analyseren, heb ik eerst een analyseplan gemaakt:

1. Invoeren data.
2. Frequentieverdeling visualiseren in een staaf of taartdiagram.
3. Samenhang tussen variabelen analyseren met behulp van kruistabellen. Voor dit onderzoek heb ik de samenhang geanalyseerd tussen de volgende variabelen:
 1. groep 'leerling en BDMT' en 'identiteit' (Wat is volgens jou typisch katholiek?).
 2. groep 'leerling en BDMT' en 'school' (Ik merk dat onze school katholiek is aan ...).
 3. groep 'leerling en BDMT' en 'beter of anders' (Wat kunnen we beter of anders doen om te laten zien dat het Isendoorn een katholieke school is? Ik denk, doordat ...).
4. Generaliseren van samenhang. Hierbij is de vraag of de resultaten van de enquête significant zijn ofwel te generaliseren zijn naar de gehele populatie 'leerling en BDMT'. Met andere woorden: zijn de resultaten te generaliseren naar uitkomsten die, met enige voorzichtigheid, landelijk kunnen gelden voor de gehele groep.⁶¹

Voor een uitgebreide versie van het analyseplan verwijs ik naar bijlage 4.

6.3 Analyse

6.3.1 Frequentieverdeling: de eerste drie vragen

Opmerking: Bij het ontwerp van de enquête is door mij een fout gemaakt, waardoor de antwoorden bij enquêtevraag 1 niet goed in de database werden verwerkt. Vraag 1 (man/vrouw/leerling/geen leerling) is komen te vervallen. De gevraagde informatie betreffende de vraag 'leerling of geen leerling' werd ook beantwoord in vraag 2 waar de respondent kon kiezen in welke klas hij zat of in welke functie hij de enquête invulde. Om toch over de informatie leerling/geen leerling te kunnen beschikken, is een nieuwe kolom toegevoegd, waarin de variabelen van vraag 1 en 2 zijn gehercodeerd. Deze nieuwe kolom heeft als naam 'leerling of bestuur directie MT' en bevat nu de volgende aangepaste variabelen:

1. leerling (2 vmbo-t/havo, 2 havo/vwo, 4 havo, 4 vwo);
2. bestuur, directie en managementteam (BDMT).

Daarnaast is een kolom toegevoegd (leerlingniveau of directie) met de volgende aangepaste variabelen om indien gewenst onderscheid te kunnen aanbrengen naar de verschillende klassen:

1. 2 vmbo-t/havo;
2. 2 havo/vwo;
3. 4 havo;
4. 4 vwo;
5. bestuur, directie en managementteam (BDMT)

De onderzoeksvraag was gericht op 'leerlingen' waardoor ik bij de analyse geen nader onderscheid heb gemaakt naar leerjaar of niveau, hoewel het wel interessant is om te onderzoeken in hoeverre de leeftijd en ontwikkelingsfase en de jeugdcultuur van invloed zijn op de wijze waarop de leerlingen de identiteit van de school zien, maar ook op de wijze waarop zij tegen levensbeschouwing aankijken en welke invloed dit zou

⁶¹ Korzilius, Dr. Hubert. *De kern van survey-onderzoek*. Assen: Van Gorcum, 2008. p. 103-107.

hebben op de enquête. Daarnaast speelde de bewaking van mijn tijd een rol bij de keuze om dat facet op dit moment niet nader te onderzoeken.

In de volgende twee tabellen en het taartdiagram wordt de frequentieverdeling van de eerste drie enquêtevragen toegelicht. Hieruit blijkt hoeveel respondenten de enquête hebben ingevuld, tot welke groep zij behoren en wat hun levensbeschouwelijke achtergrond is.

Frequentieverdeling: Ik ben leerling of lid van bestuur, directie, managementteam:

Uit onderstaande tabel blijkt dat 342 leerlingen en 14 leden van bestuur, directie of managementteam de enquête volledig hebben ingevuld. Daarnaast blijkt dat een antwoord ontbreekt of niet is ingevuld (aangeduid met 0).

leerling of bestuur directie MT					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	leerling	342	95,8	96,1	96,1
	BDMT	14	3,9	3,9	100,0
	Total	356	99,7	100,0	
Missing	0	1	,3		
	Total	357	100,0		

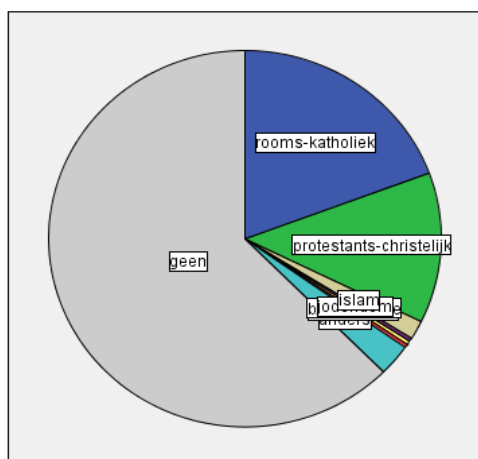
Frequentieverdeling: Ik ben leerling van klas of lid van bestuur directie, managementteam:

Uit onderstaande tabel blijkt het aantal ingevulde enquêtes door de leerlingen onderverdeeld naar hun leerjaar en het aantal ingevulde enquêtes door bestuur, directie en managementteam. Daarnaast blijkt dat een antwoord ontbreekt of niet is ingevuld (aangeduid met 0).

leerlingniveau of directie					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	2vmbo-1havo	82	23,0	23,0	23,0
	2havo/1vwo	57	16,0	16,0	39,0
	4havo	122	34,2	34,3	73,3
	4vwo	81	22,7	22,8	96,1
	BDMT	14	3,9	3,9	100,0
	Total	356	99,7	100,0	
Missing	0	1	,3		
	Total	357	100,0		

Taartdiagram: Mijn levensbeschouwelijke of godsdienstige achtergrond is

Uit onderstaand taartdiagram blijkt de verdeling van de godsdienstige/levensbeschouwelijke achtergrond van de respondenten (leerlingen en leden van bestuur, directie, managementteam). Opvallend is het hoge percentage 'geen godsdienstige of levensbeschouwelijke achtergrond' (62,5%). Van de respondenten geeft 19,3% aan een rooms-katholieke achtergrond te hebben en 12,9% geeft aan een protestants-christelijke achtergrond te hebben.

rooms-katholiek	19,3 %
protestants-christelijk	12,9 %
islam	1,7 %
jodendom	0,3 %
hindoeïsme	0,3 %
boeddhisme	0,3 %
humanisme	0,3 %
anders	2,8 %
geen	62,5 %

6.3.2 Typisch katholiek

De vraag 'Wat is volgens jou katholiek' is gesteld om te onderzoeken welk beeld leerlingen hebben bij het begrip 'katholiek'. De gekozen stellingen zijn gebaseerd op in de literatuur genoemde, collectief erkende waarden en typerende en kenmerkende eigenschappen van de lange geloofstraditie van de rooms-katholieke kerk.

Uit de antwoorden van enquêtevraag 4 'Wat is volgens jou typisch katholiek' blijkt dat leerlingen met name 'oog hebben voor mensen om je heen' typisch katholiek vinden. Bij bestuur, directie en managementteam is vooral gekozen voor twee stellingen, namelijk: 'geloven in God en Jezus Christus' en 'oog hebben voor mensen om je heen'. Hieruit lijken we te kunnen concluderen dat bestuur, directie en managementteam 'oog hebben voor mensen om je heen' in verband brengen met 'het geloof in God en Jezus Christus' ofwel met de bron van de katholieke geloofstraditie. Leerlingen leggen deze relatie niet. Uit de analyse per stelling blijkt:

1. **Geloven in God en in Jezus Christus:** BDMT is het hier mee eens, terwijl bij de leerlingen een grote tegenstelling zichtbaar is tussen 'helemaal niet mee eens' en 'helemaal me eens'. Opvallend is dat 23,8% van de leerlingen van mening is dat 'geloven in God en Jezus Christus' 'helemaal niet' typisch katholiek is. Leerlingen onderling en leerlingen en BDMT zijn het hierover niet met elkaar eens.
2. **Leven volgens katholieke/christelijke waarden en normen:** BDMT is het hier mee eens, terwijl bij de leerlingen een grote tegenstelling zichtbaar is tussen 'helemaal niet mee eens' en 'mee eens'. Leerlingen onderling en leerlingen en BDMT zijn het hierover niet met elkaar eens.
3. **Meedoen met de rituelen (gebruiken) van de rooms-katholieke kerk:** BDMT is hierover zeer positief, terwijl bij de leerlingen enerzijds een tegenstelling zichtbaar is tussen 'helemaal niet mee eens' en 'beetje mee eens'. Anderzijds neigen zij naar de positieve kant: 'beetje mee eens' en 'mee eens'.
4. **Oog hebben voor de mensen om je heen (naastenliefde):** Voor het eerst lijken BDMT het eens te zijn. Beide groepen zijn van mening dat 'oog hebben voor de mensen om je heen' typisch katholiek is.
5. **Zorg hebben voor de schepping/voor de wereld om je heen:** Zowel leerlingen als BDMT zijn het er een 'beetje mee eens' en 'mee eens' zijn dat 'zorg hebben voor de schepping, de wereld om je heen' typisch katholiek is.

6.3.3 Onze school

De vraag 'Ik merk dat onze school katholiek is aan' is gesteld om te onderzoeken welke door het Isendoorn spontane of georganiseerde activiteiten 'landen' bij de leerlingen, in die zin dat duidelijk is dat zij voortkomen vanuit de katholieke identiteit en de ethische pijler van de school. De gekozen voorbeelden zijn gebaseerd op de missie en visie van het Isendoorn, de dagelijkse praktijk en hetgeen in de literatuur beschreven wordt over activiteiten op katholieke scholen.

Uit de beantwoording van enquêtevraag 5 'Ik merk dat onze school katholiek is aan' kunnen we de volgende conclusies trekken:

1. **de lessen godsdienst/filosofie:** De leerlingen antwoorden gespreid, maar neigen naar '(beetje) mee eens'. Zij zijn hier minder overtuigend dan BDMT die kiezen voor 'helemaal mee eens', waarmee zij aangeven dat zij de katholieke identiteit van het Isendoorn juist herkennen aan de lessen godsdienst en filosofie. Dit verschil kan te maken hebben met het feit, zoals bleek uit opmerkingen van leerlingen tijdens en na de enquête, dat veel leerlingen denken dat er op alle scholen godsdienstlessen worden gegeven. Zij wisten niet, zo bleek, dat godsdienstlessen specifiek horen bij scholen met een levensbeschouwelijke identiteit. Toen dit werd toegelicht begrepen zij dat lessen godsdienst of

levensbeschouwing juist horen bij zogenaamde 'bijzondere' scholen ofwel scholen met een levensbeschouwelijke identiteit.

2. **gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen tijdens andere lessen:** Leerlingen zijn het hier niet mee eens. BDMT is het niet eens met elkaar en antwoordt gespreid over 'helemaal niet mee eens' en 'beetje mee eens'. Leerlingen en BDMT merken aan deze gesprekken niet of nauwelijks dat de school katholiek is. Met andere woorden: ze 'landen' niet, in die zin dat duidelijk is dat zij voortkomen vanuit de katholieke identiteit en de ethische pijler van de school. De vraag die de analyse bij mij oproept is of blijkt uit de tabel dat leerlingen aan de gesprekken niet merken dat de school katholiek is óf dat er tijdens andere lessen niet zulke gesprekken worden gevoerd? Dit is een interessante constatering, die vraagt om nader onderzoek.
3. **de gesprekken tijdens lessen over normen en waarden:** Leerlingen en BDMT zijn het hierover oneens met elkaar. Leerlingen kiezen voor '(helemaal) niet mee eens', terwijl BDMT kiest voor '(beetje) mee eens'. Leerlingen merken aan deze gesprekken helemaal niet dat de school katholiek is, terwijl het BDMT wel verwacht dat de katholieke identiteit hieraan zichtbaar of merkbaar is. Met andere woorden: ze 'landen' bij de leerlingen niet, in die zin dat duidelijk is dat zij voortkomen vanuit de katholieke identiteit en de ethische pijler van de school.
4. **de manier waarop leerlingen en docenten met elkaar omgaan:** Leerlingen zijn het er '(helemaal) niet mee eens, dat hieraan is te merken dat het Isendoorn katholiek is. Voor het eerst zien we hier een stelling waarbij het BDMT het duidelijk niet met elkaar eens is. Bovendien zien we dat BDMT en leerlingen met elkaar van mening verschillen. Aan de manier waarop docenten en leerlingen met elkaar omgaan is volgens de leerlingen helemaal niet te zien dat de school katholiek is. Met andere woorden: bij de leerlingen 'landt' de manier waarop leerlingen en docenten met elkaar omgaan niet, in die zin dat duidelijk is dat dit voortkomt vanuit de katholieke identiteit en de ethische pijler van de school. Uit gesprekken tijdens en na de enquête bleek dat zij de manier waarop docenten en leerlingen met elkaar omgaan normaal vinden.
5. **de persoonlijke aandacht die leerlingen krijgen van hun mentor of andere docenten:** Het BDMT neigt meer naar de positieve kant van het spectrum, terwijl de leerlingen duidelijk kiezen voor het negatieve segment. Hieruit blijkt dat BDMT en leerlingen met elkaar van mening verschillen of hieraan merkbaar is dat het Isendoorn een katholieke school is. Met andere woorden: bij de leerlingen 'landt' de persoonlijke aandacht die zij krijgen van hun mentor of andere docenten niet, in die zin dat duidelijk is dat dit voortkomt vanuit de katholieke identiteit en de ethische pijler van de school.
6. **de persoonlijke aandacht die leerlingen hebben voor elkaar:** Leerlingen en BDMT zijn van mening dat hieraan de katholieke identiteit niet merkbaar is. Met andere woorden: de persoonlijke aandacht die leerlingen hebben voor elkaar 'landt' niet in die zin dat duidelijk is dat dit voortkomt vanuit de katholieke identiteit en de ethische pijler van de school bij zowel leerlingen als BDMT.
7. **de aandacht die we hebben voor de zwakkeren in de samenleving (bijvoorbeeld Zambia project, goede doelen actie, schrijfactie Amnesty International):** Leerlingen (beetje mee eens) en BDMT (mee eens) zijn het niet helemaal eens over deze stelling. Deze stelling 'landt' min of meer, in die zin dat duidelijk is dat dit voortkomt vanuit de katholieke identiteit en de ethische pijler van de school.
8. **de rituelen en tradities binnen de school, zoals: adventskaarsen in december, kerstviering, paasviering, 10 oktoberfeest:** Leerlingen en BDMT merken hieraan dat het Isendoorn katholiek is. Met name de kerst- en paasviering 'landen' bij de leerlingen.

9. **de zorg die we hebben voor de wereld om ons heen: natuur en de schoolomgeving:** Leerlingen en BDMT merken beiden niet dat het Isendoorn een katholieke school is aan 'de zorg die we hebben voor de wereld om ons heen: natuur en schoolomgeving'. Met andere woorden: dit kenmerk 'landt' niet in die zin dat duidelijk is dat dit voortkomt vanuit de katholieke identiteit en de ethische pijler van de school.
10. **de tijd die we nemen voor bezinningsmomenten:** Leerlingen zijn het hier '(helemaal) niet mee eens', terwijl BDMT verdeeld is. Op het Isendoorn College is het niet de gewoonte om dagopeningen te houden in de vorm van korte bezinningsmomenten, hetgeen kan verklaren waarom dit kenmerk niet landt bij leerlingen.

Samenvattend: Leerlingen en BDMT merken dat het Isendoorn een katholieke school is aan de 'lessen godsdienst en filosofie' en de 'rituelen en tradities binnen de school, zoals adventskransen in december, kerstviering, paasviering, 10 oktoberfeest'. Leerlingen en BDMT zijn het niet met elkaar eens of ze aan stelling 4, 5 en 6 merken dat het Isendoorn een katholieke school is. Leerlingen brengen de manier waarop docenten en leerlingen met elkaar omgaan (het pedagogisch handelen) niet in verband met de katholieke identiteit, terwijl BDMT deze koppeling wel lijkt te maken.

6.3.4 Beter of anders

De vraag 'Wat kunnen we beter of anders doen om te laten zien dat het Isendoorn een katholieke school is? Ik denk, doordat ...' is gesteld om aanbevelingen te kunnen doen die mogelijkerwijs kunnen bijdragen aan het beter of anders zichtbaar maken van de katholieke identiteit en aansluiten bij de verwachtingen van leerlingen en BDMT. De stellingen zijn gebaseerd op de vorige vraag (enquêtevraag 5) en hetgeen in de literatuur beschreven wordt over activiteiten op katholieke scholen. De suggesties die zijn besproken in hoofdstuk 4 'Blik op de toekomst' zijn niet meegenomen in deze vraagstelling aangezien deze meer van toepassing zijn voor bestuur, directie en managementteam.

Uit de beantwoording van enquêtevraag 6 'Wat kunnen we beter of anders doen om te laten zien dat het Isendoorn een katholieke school is? Ik denk, doordat ...', blijkt:

- De meerderheid van de leerlingen is van mening dat 'genoemde stellingen beter of anders doen' er niet aan bijdragen hoe het Isendoorn beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is.
- Leerlingen en BDMT zijn het met elkaar eens dat 'meer of nieuwe rituelen of tradities binnen de school' niet bijdragen aan hoe het Isendoorn beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is.
- BDMT is van mening dat een aantal stellingen wel kan bijdragen aan hoe het Isendoorn beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is: 'meer gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen', 'leerlingen meer aandacht voor elkaar hebben', 'docenten meer persoonlijke aandacht hebben voor leerlingen' en 'meer aandacht hebben voor de zwakkeren in de samenleving'.
- BDMT is het niet met elkaar eens of 'meer of beter zorgen voor de natuur en de schoolomgeving' en 'er een stilteruimte is waar je tot rust kunt komen om na te denken, om te bidden of om iets te lezen' er aan bijdragen hoe het Isendoorn beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is. Leerlingen kiezen in beide gevallen de negatieve antwoordcategorieën.

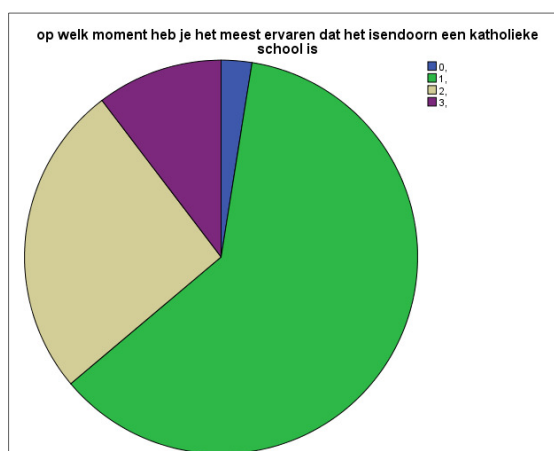
Samenvattend: Hieruit kunnen we concluderen dat de meerderheid van de leerlingen antwoorden kiest in de negatieve antwoordcategorieën bij de vraag 'Wat kunnen we beter of anders doen om te laten zien dat het Isendoorn een katholieke school is?' De voorgestelde mogelijkheden worden negatief beoordeeld en niet in verband gebracht met het beter of anders zichtbaar laten zijn van de katholieke identiteit. BDMT is over het algemeen positief, maar verdeeld over wat er anders of beter kan.

6.3.5 Ervaring

Leerlingen en BDMT konden bij enquêtevraag 7 'Op welk moment heb je het meest ervaren dat het Isendoorn een katholieke school is?' kiezen uit:

1. de kerst- en paasviering (groen)
2. de lessen godsdienst en filosofie (grijs)
3. toen ... (paars)

Hieruit blijkt dat 61,5% van de respondenten de kerst- en paasviering heeft aangegeven als moment waarop zij het meest hebben ervaren dat het Isendoorn College een katholieke school is. De lessen godsdienst en filosofie zijn gekozen door 25,8% van de respondenten. Hieruit blijkt dat vooral de kerst- en paasvieringen momenten zijn waarop wordt ervaren dat het Isendoorn College een katholieke school is. De categorie 0 (blauw) betekent dat respondenten deze vraag niet hebben beantwoord

Uit onderstaande kruistabel blijkt dat zowel leerlingen (61,7%) als BDMT (57,1%) aangeven dat zij tijdens 'de kerst- en paasviering' het meest hebben ervaren dat het Isendoorn een katholieke school is. Tijdens 'lessen godsdienst en filosofie' is door 26,3% van de leerlingen gekozen en door 14,3% van het BDMT.

leerling of bestuur directie MT * op welk moment heb je het meest ervaren dat het isendoorn een katholieke school is Crosstabulation

			op welk moment heb je het meest ervaren dat het isendoorn een katholieke school is				Total
			0,	1,	2,	3,	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	8	211	90	33	342
		% within leerling of bestuur directie MT	2,3%	61,7%	26,3%	9,6%	100,0%
	BDMT	Count	1	8	2	3	14
		% within leerling of bestuur directie MT	7,1%	57,1%	14,3%	21,4%	100,0%
Total		Count	9	219	92	36	356
		% within leerling of bestuur directie MT	2,5%	61,5%	25,8%	10,1%	100,0%

Eén respondent heeft aangegeven keuze 1 en 2: 'kerst en paasviering' en 'de lessen godsdienst en filosofie'.

Van de respondenten die kozen voor optie 3, voegden 15 respondenten hier aan toe:

- bij bijzondere momenten (overlijden van een leerling): 2x
- blanco: 2x
- moeilijke te beantwoorden: 1x
- als de school ons aan dit feit herinnert: 1x
- niet/nooit (alleen in de folder; wanneer docenten het me vertelden en aan het logo; wil graag carnaval): 9x

6.3.6 Enquêtevraag aan docenten en ondersteunend personeel

Aan docenten en OOP is de volgende vraag gesteld: *“Kun je een situatie beschrijven uit je eigen lespraktijk of tijdens een andere activiteit op school, waarin jij het gevoel had dat de katholieke identiteit van de school (volgens jou) optimaal tot uiting kwam en als zodanig ook landde bij de leerling? Wil je die situatie kort beschrijven? En wil je daarna aangeven waarom, naar jouw beleving, die situatie zo’n goed voorbeeld is?”*⁶²

De in een e-mail gestelde vraag leverde een respons op van 21. Hoewel de respons laag is, wil ik toch enkele resultaten en meningen/uitspraken naar voren brengen:

- 2 respondenten geven aan ‘niet’ wat betreft de dagelijkse praktijk, maar noemen wel specifiek de kerstviering met als toevoeging ‘in de kerk’ en ‘saamhorigheid’.
- 1 respondent ‘geen reactie wegens functie’.
- 1 respondent geeft als voorbeeld een gesprek met een leerling, met als toevoeging ‘warmte’ en ‘opnieuw mogen beginnen’.
- 1 respondent noemt als voorbeeld ‘een sterfgeval’, met als toevoeging ‘verbondenheid’.
- 6 respondenten noemen de kerstviering, met als toevoeging ‘saamhorigheid’, ‘wel religieus, maar niet katholiek’ (2x), ‘aanwezige symboliek’, ‘het ontbreken van symboliek’, ‘geen katholieke/christelijke boodschap’.
- 9 respondenten geven aan dat de katholieke identiteit ‘niet’ merkbaar is in de dagelijkse praktijk of kunnen ‘geen voorbeeld’ geven.
- 1 respondent noemt ‘ervaring met kerstviering op andere katholieke school’.

Uit deze geringe gegevens blijkt dat de meningen verdeeld zijn: sommige respondenten noemen een duidelijk voorbeeld waarin zij de katholieke identiteit herkennen; anderen zijn van mening dat zij ‘niet’ of ‘aan niets’ merken dat de school katholiek is. Uitgaande van het geringe aantal respondenten zien we dat de meerderheid van de respondenten in de dagelijkse praktijk weinig tot niets merkt van de katholieke identiteit of deze niet in verband lijkt te brengen met de katholieke identiteit. Wel geven zij het belang van vieringen aan, waarbij twee respondenten vinden dat deze wel religieus zijn, maar niet echt katholiek. Of deze gegevens significant zijn voor de gehele groep ‘personeel en OOP’ van het Isendoorn College, kan hieruit niet worden geconcludeerd.

⁶² <http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2008-0523-200334/Identiteit%20in%20verhalen%20-%20over%20de%20rol%20van%20religie%20in%20identiteitsverhalen%20van%20leerkrachten%20in%20het%20basisonderwijs.pdf>
geraadpleegd 02-06-2012. p. 8.

7. Conclusies n.a.v. de enquête

Naar aanleiding van de uitkomsten van de enquête kan geconcludeerd worden:

- Leerlingen vinden 'oog hebben voor mensen om je heen' typisch katholiek. BDMT vindt 'geloven in God en Jezus Christus' en 'oog hebben voor mensen om je heen' typisch katholiek. Hieruit lijken we te kunnen concluderen dat BDMT 'oog hebben voor mensen om je heen' in verband brengt met 'het geloof in God en Jezus Christus' ofwel met de bron van de katholieke geloofstraditie. Leerlingen leggen deze relatie niet. Ook uit de kleine respons van docenten en OOP lijkt dat zij in het dagelijkse handelen de katholieke identiteit niet of nauwelijks bemerken of herkennen of dat deze niet in verband wordt gebracht met de geloofstraditie.
- De 'kerst - en paasviering' en de 'lessen godsdienst en filosofie' worden door de meerderheid gezien als uitingen van de katholieke identiteit en 'landen' bij de leerlingen, in die zin dat duidelijk is dat zij voortkomen vanuit de katholieke identiteit en de ethische pijler van de school.
- Leerlingen brengen de manier waarop docenten en leerlingen met elkaar omgaan (het pedagogisch handelen) en het voeren van gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische, actuele onderwerpen en normen en waarden niet in verband met de katholieke identiteit of merken hieraan niet dat de school katholiek is.
- De meerderheid van de kleine groep respondenten uit de groep 'personeel en OOP' merkt weinig of niets van de katholieke identiteit en lijkt de dagelijkse praktijk niet in verband te brengen met de katholieke identiteit of herkent deze mogelijk niet als zodanig. Wel geven de respondenten het belang van vieringen aan, waarbij twee respondenten van mening zijn dat deze wel religieus zijn, maar niet echt katholiek.
- De leerlingen zijn van mening dat genoemde suggesties niet bijdragen aan een betere zichtbaarheid van de katholieke identiteit. De vraag kan zelfs gesteld worden in hoeverre zij verbetering of verandering wenselijk achten. Uit deze enquêtevraag blijkt dat BDMT wel denkt dat enkele suggesties hieraan kunnen bijdragen.
- De vraag rijst in hoeverre een duidelijker profilering van de katholieke identiteit door beide groepen als wenselijk wordt beschouwd. Daar op volgend is het een interessante vraag of het isendoorn een deductieve dan wel inductieve benadering van identiteit voorstaat aangezien bestuur, directie en managementteam duidelijk van mening verschillen met de leerlingen. In theorie zou dit zelfs kunnen leiden tot de constatering dat de school niet zo heel erg katholiek meer is en dat dit zo prima is of dat het juist tijd is voor bezinning op de identiteit.

8. Eindconclusie en aanbevelingen

Het Isendoorn College heeft haar katholieke identiteit vertaald in een missie en onderwijsvisie waaruit blijkt dat zij haar educatieve taak wil vervullen vanuit een stelsel van spirituele en morele waarden die hun bedding en voedingsbodem vinden in de geloofsschat en de levende traditie van de Rooms-Katholieke Kerk. Dit stelsel van spirituele en morele waarden is, aldus de literatuur, zichtbaar en merkbaar in alle aspecten van het schoolleven: in de pedagogische en de onderwijskundige dimensie, in cultuur en omgangsvormen, in inrichting en activiteiten, in plannen en programma's, waarbij leerlingen zich bewust worden van de verborgen invloed van deze overtuigingen in de inhoud van het onderwijs in bredere zin dan alleen het godsdienstonderwijs. De vraag is in hoeverre dit zichtbaar en merkbaar is en ook als zodanig ervaren wordt door de bevolking van de school.

De door mij gestelde hoofdvraag was: *Welke georganiseerde of 'spontaan' ontstane activiteiten, 'landen' bij de leerlingen, in die zin dat duidelijk is dat zij voortkomen vanuit de katholieke identiteit en de ethische pijler van de school?*

Op grond van het literatuuronderzoek en de analyse van de gehouden enquête kunnen we concluderen dat de georganiseerde activiteiten, met name de lessen godsdienst/filosofie en de kerst- en paasviering, 'landen' bij de leerlingen. De lessen godsdienst worden in de literatuur het ijkpunt van de identiteit van de katholieke school genoemd.

Uit de enquête blijkt 'spontaan' ontstane activiteiten en meer of minder geplande activiteiten, die bijeen gebracht kunnen worden onder de noemer *pedagogisch handelen*, bij de leerlingen niet of nauwelijks 'landen' in die zin dat voor hen duidelijk dat deze voortkomen vanuit de katholieke identiteit en de ethische pijler van de school. Ook blijkt dat de meerderheid van de leerlingen de katholieke identiteit niet in verband brengt met 'gelooven in God en Jezus Christus', wat volgens de literatuur de kern is van het katholicisme.

Na een verschuiving in de jaren tachtig van deductief naar inductief als gevolg van het verzet van het personeel tegen bepalingen van het bestuur omtrent 'het katholiek zijn of deze religieuze waarden aanhangen', ontstond er een meer constructivistische identiteitsopvatting.

Toch klinkt er in recente vakliteratuur een nieuwe oproep dat juist de omgang met 'oude' waarden vanuit een levensbeschouwelijke (lees 'katholieke') inspiratie bepalend is voor een herkenbare katholieke identiteit, die tot uiting kan komen in alledaagse en speciale activiteiten. Hierdoor kunnen leerlingen leren de wereld in een zinvol perspectief te verstaan, doordat zij, door opvoeding en vorming leren hoe ze zich verhouden tot cultuur, moraal en levensbeschouwing. Hiervoor is wel nodig dat schoolleiding, leraren en leerlingen elkaar vertellen waarop ze hun handelen baseren, ofwel welk fundament er ligt onder hun handelen. Op grond van het literatuuronderzoek kan geconcludeerd worden dat het vormgeven van identiteit een continu proces is van steeds weer inventariseren, informeren, betekenis geven, reflecteren, identificeren en communiceren. Het gesprek over identiteit heeft als doel om aan collectief gedeelde betekenissen van spirituele en ethische waarden een formele status toe te kennen die in de dagelijkse praktijk en in de keuze van georganiseerde activiteiten een zekere mate van duurzaamheid en continuïteit kunnen geven. En wel in die zin dat deze als zodanig herkend worden door leerlingen, waardoor zij leren de wereld in een zinvol perspectief te verstaan, doordat zij, door opvoeding en vorming leren hoe ze zich verhouden tot cultuur, moraal en levensbeschouwing.

De vraag rijst echter in of en in hoeverre een duidelijker profilering van de katholieke identiteit door beide groepen als wenselijk wordt beschouwd en of het Isendoorn een deductieve dan wel inductieve benadering van identiteit voorstaat aangezien bestuur, directie en managementteam duidelijk van mening verschillen met de leerlingen.

Hier op volgend bespreek ik enkele in het oog springende conclusies van de enquête en geef ik enkele concrete aanbevelingen die mogelijk kunnen bijdragen aan een duurzame, bewuste en breed gedragen herkenbaarheid van de katholieke identiteit van het Isendoorn College bij leerlingen, ouders, personeel, bestuur, directie en managementteam.

1. Typisch katholiek is: 'geloven in God en Jezus Christus' en 'oog hebben voor de mensen om je heen'

Leerlingen vinden 'oog hebben voor mensen om je heen' typisch katholiek. BDMT vindt 'geloven in God en Jezus Christus' en 'oog hebben voor mensen om je heen' typisch katholiek. Leerlingen brengen 'oog hebben voor mensen om je heen' niet in verband met 'het geloof in God en Jezus Christus' ofwel de bron van de katholieke geloofstraditie. Ook uit de kleine respons van docenten en OOP blijkt dat zij in het dagelijkse handelen de katholieke identiteit niet of nauwelijks bemerken of herkennen of dat deze niet in verband wordt gebracht met de geloofstraditie.

Aanbevelingen:

- benoemen welk fundament ligt onder 'oog hebben voor de mensen om je heen' en dit in verband brengen met het volgen van Jezus' voorbeeld;
- betekenis geven aan de gulden regel en inventariseren/bediscussiëren hoe deze kan worden toegepast in de dagelijkse praktijk: "Behandel anderen dus steeds zoals je zou willen dat ze jullie behandelen. Dat is het hart van de Wet en de Profeten." (Matteus 7: 12) of "Behandel anderen zoals je wilt dat ze jullie behandelen." (Lukas 6:31);

2. Lessen godsdienst/filosofie en kerst- en paasviering 'landen' bij leerlingen

Uit het onderzoek blijkt dat de identiteit duidelijk herkend wordt in de kerst- en paasviering. Hier liggen kansen om te laten zien en ervaren vanuit welke bron en geloofstraditie Kerst en Pasen worden gevierd. Uit de enquête blijkt echter dat 62,5% heeft aangegeven geen godsdienstige of levensbeschouwelijke achtergrond te hebben. Daarom is het belangrijk om na te denken en in gesprek te gaan over de vorm en inhoud van deze vieringen. Aangezien vooral de viering in de kerk positief werd gewaardeerd is aan te bevelen om te onderzoeken of de kerk als vaste plaats van de viering kan dienen.

Aanbevelingen:

- bespreken of het wenselijk is dat de lessen godsdienst/filosofie bij leerlingen 'landen' in die zin dat duidelijk is dat zij voortkomen uit de katholieke identiteit;
- bespreken hoe de katholieke identiteit kan bijdragen aan de vorming van leerlingen; specifiek tijdens de lessen godsdienst/filosofie, maar ook de dagelijkse praktijk van het pedagogisch handelen;
- in gesprek gaan over plaats, vorm, inhoud en het katholieke fundament van kerst- en paasvieringen;
- bespreken of en in hoeverre tijdens deze vieringen rekening moet worden gehouden met de diversiteit wat betreft levensbeschouwelijke achtergrond van leerlingen en personeel;
- voorbereidingsgroep van leerlingen en docenten samenstellen en faciliteren, waarbij de docenten godsdienst inhoudelijk ondersteunen.

3. Katholieke identiteit wordt niet vanzelfsprekend herkend

Leerlingen (en docenten) zien niet automatisch dat 'wat we doen' komt door 'wat we zijn'; zij denken dat dat 'normaal' is. Alledaagse activiteiten en pedagogisch handelen worden (vaak) niet in verband gebracht met de religieuze grondslag van de school of de katholieke identiteit wordt daarin niet of nauwelijks herkend.

Aanbevelingen:

- in gesprek gaan over de identiteit om al sprekend en discussiërend helder te krijgen hoe de identiteit op zodanige manier vorm gegeven kan worden dat leerlingen activiteiten, gesprekken, de omgang met elkaar en docenten, en pedagogisch handelen in verband brengen met de katholieke identiteit en de ethische pijler van de school.
- de volgende vragen gesteld kunnen worden: 'Weten we (nog?) wat het verband is tussen de katholieke inspiratie en het pedagogische handelen? Is er nog een link tussen de levensbeschouwelijke inslag van hun school en datgene wat we concreet doen in de klas, hoe we omgaan met ouders en collega's?'⁶³
- elkaar vertellen waarop dat handelen en die activiteiten zijn gebaseerd: welke inspiratiebron(-nen) bepalen de waarden, de normen, de relatie tussen docent en leerling en leerlingen onder elkaar;
- benoemen wat en waarom 'we doen wat we doen';

4. Het Isendoorn College: bewust en onbewust katholiek

Het Isendoorn College heeft haar katholieke identiteit vertaald in een missie en onderwijsvisie die gebaseerd is op haar katholieke grondslag en haar traditie. Er worden vieringen georganiseerd met Kerst en Pasen. De school organiseert de school het zogenaamde Zambia project, waarbij leerlingen daadwerkelijk 'omzien naar de zwakkere in de samenleving' en betrokken zijn bij een concreet project in de 'derde wereld'. Daarnaast zijn er docenten die tijdens hun lessen ook aandacht besteden aan de ethische pijler. Dit wordt echter niet altijd herkend. Kortom: er wordt bewust of onbewust aandacht aan de identiteit besteed.

Aanbevelingen:

- inventariseren en benoemen waarin die katholieke geloofstraditie zichtbaar en merkbaar is;
- een project als het 'Zambiaproject' koppelen aan de katholieke identiteit;
- voorbeelden waarbij docenten aandacht besteden aan de katholieke identiteit en de ethische pijler inventariseren, betekenis geven en hierover communiceren.

5. Levensbeschouwelijke achtergrond divers

De diversiteit wat betreft levensbeschouwelijke achtergrond bij in ieder geval docenten godsdienst, BDMT en de leerlingpopulatie maken het moeilijk om binnen de school vanuit eenzelfde levensbeschouwelijke inspiratie te werken. Uit de literatuur blijkt dat na een verschuiving van deductief naar inductief een nieuwe oproep klinkt dat juist de omgang met 'oude' waarden vanuit een katholieke inspiratie bepalend is voor een herkenbare katholieke identiteit, die tot uiting kan komen in alledaagse en speciale activiteiten. Hierdoor kunnen leerlingen leren de wereld in een zinvol perspectief te verstaan, doordat zij, door opvoeding en vorming leren hoe ze zich verhouden tot cultuur, moraal en levensbeschouwing. Hiervoor is wel nodig dat schoolleiding, leraren en leerlingen elkaar vertellen waarop ze hun handelen baseren, ofwel welk fundament er ligt onder hun handelen en de identiteit bewust omarmen. Waar die identiteit uit bestaat, is niet eenvoudig te omschrijven, maar zal door de leden van de schoolgemeenschap samen, al sprekend en discussiërend, gevonden moeten worden.

Aanbevelingen:

- op zoek gaan naar de herkomst en de wortels van de school;
- 'oude waarden' inventariseren die collectief herkend en gedragen worden;
- deze voorbeelden interpreteren om te komen tot identificatie en een gezamenlijke betekenis;
- communiceren om nieuwe mogelijkheden te zien en te komen tot nieuwe inzichten en nieuw, bewust handelen.

⁶³ Germeys, Karen. „De pedagogische kracht van katholieke inspiratie.” *NartheX*, 2011: 36-41. p. 37.

6. De katholieke identiteit: fundament, duurzaam, collectief, zichtbaar en merkbaar

Op basis van de literatuur kunnen we betreffende de katholieke identiteit stellen dat: een stelsel van spirituele en morele waarden, die hun bedding en voedingsbodem vinden in de geloofsschat en de levende traditie van de Rooms-Katholieke Kerk, kenmerkend is voor een katholieke school.

Dit stelsel van waarden heeft als kenmerken:

- een zekere mate van duurzaamheid en continuïteit door de tijd;
- geldend voor het gehele collectief;
- zichtbaar en merkbaar in alle aspecten van het schoolleven.

Aanbevelingen:

- duurzame (katholieke) waarden benoemen;
- bespreken waaruit het katholieke fundament bestaat: wat is de kern?
- tradities binnen de school inventariseren die in verband gebracht kunnen worden met de katholieke identiteit;
- bespreken welke (katholieke) tradities als waardevol worden ervaren en hoe deze herkenbaar kunnen worden toegepast binnen de school;
- inventariseren welke waarden gelden voor de gehele schoolgemeenschap en in verband kunnen worden gebracht met de katholieke identiteit.

7. Beter of anders?

- a. De meerderheid van de leerlingen is van mening dat 'genoemde stellingen beter of anders doen' er niet aan bijdragen hoe het Isendoorn beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is.
- b. BDMT is van mening dat een aantal stellingen wel kan bijdragen aan hoe het Isendoorn beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is: 'meer gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen', 'leerlingen hebben meer aandacht voor elkaar', 'docenten hebben meer persoonlijke aandacht voor leerlingen' en 'meer aandacht hebben voor de zwakkeren in de samenleving'.

Aanbevelingen:

- bespreken in hoeverre een duidelijker profilering van de katholieke identiteit door beide groepen als wenselijk wordt beschouwd.
- mogelijkheden onderzoeken en inventariseren of en hoe 'gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen' een soort rode draad kunnen gaan vormen in relatie tot de katholieke identiteit.

9. Vervolgonderzoek

1. Uit het onderzoek blijkt dat de meerderheid (62,5%) van de respondenten aangeeft 'geen' godsdienstige of levensbeschouwelijke achtergrond' te hebben. Van de respondenten geeft 19,3% aan rooms-katholiek te zijn en 16,2% protestants-christelijk. Een mogelijke vervolgvraag zou kunnen zijn of er een verband is tussen de levensbeschouwelijke achtergrond en de keuzes die gemaakt zijn bij het beantwoorden van de enquête.
2. Naar aanleiding van de onderzoeksgegevens over de stelling: 'Ik merk dat de school katholiek is aan de gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen tijdens andere lessen'. De vraag die de analyse bij mij opriep, was of uit de tabel blijkt dat leerlingen aan de gesprekken niet merken dat de school katholiek is óf dat er tijdens andere lessen niet zulke gesprekken worden gevoerd? Dit is een interessante constatering, die vraagt om nader onderzoek.
3. Aangezien de onderzoeksvraag gericht was op 'leerlingen' heb ik bij de analyse geen onderscheid gemaakt naar leerjaar of niveau. Wellicht is het toch interessant om te zoeken of leerjaar, niveau en ontwikkelingsfase bepalend zijn voor de antwoorden die zijn gegeven.
4. De respons op de enquêtevraag aan docenten was erg laag. De vraag is echter interessant genoeg om nader te onderzoeken. Uit literatuuronderzoek (Germeys) is gebleken dat docenten hun pedagogisch handelen niet koppelen aan de religieuze grondslag van de school. De volgende vragen zouden hierbij gesteld kunnen worden: 'weten we (nog?) wat het verband is tussen de katholieke inspiratie en het pedagogische handelen? Is er nog een link tussen de levensbeschouwelijke inslag van hun school en datgene wat we concreet doen in de klas, hoe we omgaan met ouders en collega's?'⁶⁴

⁶⁴ Germeys, Karen. „De pedagogische kracht van katholieke inspiratie.” *Narthex*, 2011: 36-41. p. 37

10. Afsluiting

Als jong meisje al droomde ik er van om net als mijn opa's (zendeling en onderwijzer) anderen over de Here Jezus te gaan vertellen. De eerste stap in die richting was het volgen van de Pedagogische Academie. Daarna volgden jaren dat onderwijs en godsdienstige vorming de rode draad in mijn leven vormden: thuis, in mijn werk op school en in de kerk. Op een gegeven moment koos ik een andere werkriching, overigens met veel plezier, tot het moment dat ik vier jaar geleden tegen een harde muur opliep. Een periode van bezinning en (her-) oriëntatie volgde. Moest ik dan toch terugkeren naar mijn oude 'roots'? Zo zette ik drie jaar geleden vol twijfel en onzekerheid, maar in geloof en vertrouwen op God, de stap om een 'oude droom of roeping' in vervulling te laten gaan. Ik begon aan mijn opleiding tot 2^e graad docent godsdienst/levensbeschouwing aan de Christelijke Hogeschool in Ede. Een stap die ik heb kunnen zetten mede dankzij de enorme en onvoorwaardelijke steun van mijn thuisfront: Ab, ik ben dankbaar voor de steun die je me gaf als ik het even niet zag zitten of twijfelde en voor alle huishoudelijke klussen die je hebt gedaan om mij maar te kunnen laten studeren; Miranda, je steunde me op afstand en kwam soms over om samen te werken, maar je was heel dichtbij toen je me de geheimen van SPSS uitlegde; Eline, heel wat dagen hebben we samen zitten studeren; afwisselend in stilte en in gesprek over onze drijfveren, moeiten en successen; en Luuk, tegelijk met je moeder aan de studie, maar dan voor geschiedenis, leverde leerzame en goede gesprekken op over didactiek, pedagogiek en onze visie op onderwijs. Kortom: dank voor jullie steun en vertrouwen in mij.

De hogeschool bood mij alle gelegenheid om mij, zowel theologisch als beroepsgericht te bekwamen. Een bijzonder woord van dank is gericht aan Elly van den Berg, die mij aan het eind van jaar 1 stimuleerde om te gaan versnellen met de praktijk, en Corrie de With, die mij tijdens de versnelling in jaar 2 heeft begeleid en mij feedback heeft gegeven op mijn studieplan. Ik heb het als heel positief en stimulerend ervaren dat zowel de examencommissie als de docenten mijn uiteindelijke versnelling mogelijk maakten, ondanks alle voetangels en klemmen die er soms leken te zijn. Ook Anneke Kloosterman (afstudeercoach) wil ik hartelijk danken; vol vertrouwen spraken we uit dat ik het zou gaan redden, maar het viel vast niet mee om een bevlogen, zelfstandig opererend en reflecterend student in haar 'flow' te volgen. Mede dankzij jouw feedback steeg ik uit boven mezelf en boven mijn onderzoek, waardoor ik tot op het laatst in staat was om in mijn denkprocessen te steeds hoger te stijgen om mijn conclusies aan te scherpen en mijn aanbevelingen verder te concretiseren.

Op het Isendoorn College in Warnsveld kreeg ik in februari 2010 de kans om theorie en praktijk aan elkaar te koppelen. Van een 'toch beginnend docent, ondanks alle (levens-)ervaring' kon ik mij ontwikkelen tot 'startbekwaam docent' door de goede interne begeleiding van Sissy Hubers (stagebegeleider), Monique van Kleef en Flor Wijnen (afdelingsleiders), en de mogelijkheid tot begeleiding van een externe coach.

De kroon op mijn studie is de vraag vanuit de sectie godsdienst om 'iets te doen met het thema identiteit', die resulteerde in de opdracht van Erwin Lutteke (rector) voor dit afstudeeronderzoek. Met veel plezier ben ik in dit onderwerp gedoken en heb ik mij verdiept in de theorie en de praktijk van de katholieke identiteit. Ik hoop van harte dat de uitkomsten en conclusies van de enquête en de aanbevelingen van het onderzoek 'Katholiek. Hoezo? Vertel!' kunnen bijdragen aan een duurzame, bewuste en breed gedragen herkenbaarheid van de katholieke identiteit van het Isendoorn College bij leerlingen, ouders, personeel, bestuur, directie en managementteam.

Bibliografie

- Aardweg, Peter van den. „De brochures A en B.” *Over ontstaan, status, uitgangspunten en discussies*. Nederlandse Katholieke Schoolraad, september 1989. p. 3-21.
- Bakker, Cok en Elizabeth Rigg. *De persoon van de leerkracht. Tussen christelijke schoolidentiteit en leerlingendiversiteit*. Zoetermeer: Uitgeverij Meinema, 2004. p. 7-220.
- Berg, Bas van den, Aat van der Harst, Cocky Fortuin-van der Spek, Hartger Wassink. *Onze school is een verhaal. Identiteit als kwaliteit*. Amersfoort: CPS, 2011. p. 5-155.
- Bulckens, Jef. *Zoals eens op weg naar Emmaus. Handboek voor catechetiek*. Leuven: Academische Cooperatief c.v., 1994. p. 178-180.
- „Lage Weide heden -1979.” In *75 jaar Isendoorn College*, door Bob van Charante, Paul Eijkelkamp, Jan Hafkamp en div. Breda: Het Uitgeefhuis, 1979. p. 5-62.
- „Tengnagelshoek 1932-1979.” In *75 jaar Isendoorn College*, door Bob van Charante, Paul Eijkelkamp, Jan Hafkamp en div. Breda: Het Uitgeefhuis, 1979. p. 5-42.
- Faber, Marike. „Identity Dynamics at Play.” 2012. <http://igitur-archive.library.uu.nl/dissertations/2012-0120-200256/faber.pdf> (geraadpleegd 02 10, 2012). p. 17-205.
- Germeys, Karen. „De pedagogische kracht van katholieke inspiratie.” *Narthex*, 2011: p. 36-41.
- Heeswijck, Guido van. „De katholieke school in een tijd van fragiele levensbeschouwing.” *Narthex*, 2009 nr 1: p. 49-53.
- Hoffenkamp, Martha. *Mijn school is katholiek! Inleiding in het katholicisme*. 's-Hertogenbosch: Adveniat Geloofseducatie B.V., 2011. p. 5-130.
- KBO, Bond. *Schoolontwikkeling en identiteit*. Woerden: Bond KBO, 2011. p. 5-70.
- Korzilius, Dr. Hubert. *De kern van survey-onderzoek*. Assen: Van Gorcum, 2008. p.93-107.
- Miedema, Siebren en Henk Vroom. *Alle onderwijs bijzonder. Levensbeschouwelijke waarden in het onderwijs*. Zoetermeer: Meinema, 2002. p. 5-170
- „Missie en onderwijsvisie.” *Isendoorn College*. sd. <http://www.isendoorn.nl/Page/sp1005/index.html> (geraadpleegd 01 27, 2012).
- Paulus, bisschop van de katholieke Kerk. „Gravissimum educationis.” *RK Documenten*. 28 oktober 1965. <http://www.rkdocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=647> (geraadpleegd 03 05, 2012). p. 1-13.
- Praamsma, Jan Marten. „Het doel 'heiligt' de middelen. Waarom alle pedagogiek ook een beetje godsdienstpedagogiek moet zijn.” *Narthex*, 2011 nummer 2: p. 5-10.
- Roebben, Bert. *Godsdienstpedagogiek van de hoop*. Acco, 2008. pp.23-44; 105-176.
- Simonis, kardinaal A.J. en de bisschoppen van Nederland. „Bezield en zelfbewust. Beleidsnota met het oog op een nieuwe dynamiek en een gedeelde visie in het katholiek onderwijs.” *RK Kerk*. 04 11 2002. http://www.rkkerk.nl/media/www_inter-ned_nl/onderwijs/bezield%20en%20zelfbewust.pdf (geraadpleegd 03 05, 2012). p. 1-30.

Walstijn, W.A.W. „Ontwikkeling katholiek onderwijs.” *NKSR*. sd. <http://www.nksr.nl/site/?q=node/11> (geraadpleegd 03 09, 2012). p. 1-2.

Wolff, Anneke de. *Identiteit in uitvoering. De christelijke school in discussie*. Zoetermeer: Meinema, 2003. p. 5-116.

Wolff, Anneke de. „Religie als bron van vorming. Over de vormende waarde van levensbeschouwelijk onderwijs.” *Narthex*, 2011 nummer 2: p. 11-16.

—. *Typisch christelijk? Een onderzoek naar de identiteit van een christelijke school en haar omgeving*. Kampen: Kok, 2000. pp.13-52; 56-91.

Websites

<http://www.isendoorn.nl/Page/sp1005/index.html> geraadpleegd op 07-11-2011 geraadpleegd op 23-02-2012

<http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=identiteit&lang=nn> geraadpleegd op 23-02-2012.

<http://www.nksr.nl/site/?q=node/11> geraadpleegd op 23-02-2012.

http://www.isendoorn.nl/Media/download/42843/IC_gids1112-webversie.pdf geraadpleegd op 23-02-2012.

<http://www.regionaalarchiefzutphen.nl/archieven/ead/index/eadid/0357/node/c01:5.#c01:5> geraadpleegd op 23-02-2012.

<http://www.regionaalarchiefzutphen.nl/archieven/ead/index/zoekterm/Isendoorn/eadid/0067/anchor/descgrp-context-bioghst#descgrp-context-bioghst> geraadpleegd op 23-02-2012.

[http://nl.wikipedia.org/wiki/Rooms-katholieke Kerk#Apostolische geloofsbelijdenis.2C de twaalf artikelen van het geloof](http://nl.wikipedia.org/wiki/Rooms-katholieke_Kerk#Apostolische_geloofsbelijdenis.2C_de_twaalf_artikelen_van_het_geloof) geraadpleegd op 05-03-2012.

<http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2008-0523-200334/Identiteit%20in%20verhalen%20-%20over%20de%20rol%20van%20religie%20in%20identiteitsverhalen%20van%20leerkrachten%20in%20het%20basisonderwijs.pdf> geraadpleegd op 06-02-2012.

Overige publicaties

De bisschoppen van Nederland. „Bisschoppelijke brieven nr. 9.” *Brief van de bisschoppen over het katholieke onderwijs*. Utrecht, 11 januari 1977. p. 3-32.

De bisschoppen van Nederland. *Katholiek onderwijs en de komende tijd. Oproep tot bezinning van de rooms-katholieke bisschoppen aan allen die bij het onderwijs betrokken zijn*. Utrecht, 28 augustus 1996. p.3-19.

De Nederlandse Katholieke Schoolraad. *Inspiratie maakt verschil. NKSR Beleidsplan 2005-2008*. Den Haag, 2005. p. 3-12.

Bond KBO, *Schoolontwikkeling en identiteit*, Woerden, 2011. p. 5-70.

Afbeeldingen

Voorpagina: <http://www.kleinpoelhuis.com/CM/PAG000013810/Utiliteitsbouw-referenties.html> geraadpleegd op 23-02-2012.

Pagina 3: Het wapen van het Isendoorn College: http://lh6.ggpht.com/-e8JnSRP7AqQ/RoEhYRnr_ml/AAAAAAAAA8s/8WDf_mVqGog/WapenopMuur.jpg geraadpleegd op 23-02-2012.

Beeldmateriaal

"Kiezen en delen" is een documentaire over katholiek onderwijs die woensdag 15 april 2009 door de besturenbonden KBO (katholiek basis onderwijs) en KBVO (katholiek beroeps- en voortgezet onderwijs) in Hilversum wordt gepresenteerd. De documentaire is bedoeld om de discussie over de invulling van de identiteit binnen het katholiek onderwijs aan te zwengelen. Op 15 april 2009 startte tevens het Youtube-kanaal "katholiek onderwijs".

http://www.youtube.com/watch?v=-n-IRF2mq_Y geraadpleegd op 23-02-2012.

In de uitzending van zondag 19 april 2009 besteedde Kruispunt Radio (RKK Radio 1) aandacht aan de première van de documentaire "Kiezen en Delen". Verslaggeefster is Mieke Lamers.

<http://www.youtube.com/watch?v=IKHCTdLR5UE&feature=related> geraadpleegd op 23-02-2012.

Bijlagen

Bijlage 1 E-mail aan de leden van bestuur, directie en managementteam

Geachte leden van bestuur, directie en managementteam,

Op verzoek van de heer E. Lutteke organiseer ik, Marjan Ebbekink (docent godsdienst), in verband met mijn afstudeeronderzoek, een enquête onder de leerlingen van de klassen 2 en 4 om te inventariseren en te analyseren welke activiteiten, die wij organiseren, door de leerlingen in verband gebracht worden met de katholieke identiteit van onze school. Populair gezegd: wat werkt wel en wat werkt niet. Daarnaast is het voor mij interessant om te zien in hoeverre het beeld van de leerlingen overeenkomt of afwijkt van dat van bestuur, directie en managementteam. Mijn excuses hierbij voor de informele vorm.

Het invullen van de enquête duurt ongeveer 10 minuten. Op de laatste pagina wordt uw emailadres gevraagd om te voorkomen dat de enquête per ongeluk twee keer wordt ingevuld. Naamgegevens worden verder niet door mij gebruikt, waardoor een zekere anonimiteit wordt gewaarborgd. Aan het eind van de enquête kunt u deze verzenden door te klikken op de knop 'versturen'. Hierna wordt er een nieuwe pagina geopend waar u gevraagd wordt om uw naam- en adresgegevens in te vullen. Deze pagina hoeft u niet in te vullen! Vervolgens klikt u nogmaals op versturen.

U kunt de enquête openen door te klikken op de link: www.thesistools.com/web/?id=255662

Ik dank u hartelijk voor uw medewerking.

Met vriendelijke groet,

Marjan Ebbekink (docent godsdienst)

Bijlage 2 E-mail aan collega's van de sectie godsdienst

Beste collega's,

Fijn dat jullie je medewerking hebben toegezegd. De enquête voor mijn afstudeeronderzoek mag worden afgenomen in klas 2 vt/h en klas 2 hv en klas 4 havo en klas 4 vwo.

Het invullen van de enquête zal ongeveer 10 minuten duren. Je zou de volgende introductie kunnen geven: Het Isendoorn College is een rooms-katholieke school. Er wordt van alles gedaan en georganiseerd op school, waaraan je volgens ons kunt merken dat de school katholiek is. Wij willen graag weten of jij dat ook vindt. Wat werkt volgens jou wel en wat werkt niet? Het invullen duurt ongeveer 10 minuten. Je hoeft je naam niet op te geven, zodat je de enquête anoniem kunt invullen. Wel vraag ik je op de laatste pagina je school e-mailadres in te vullen, zodat je niet per ongeluk twee keer meedoetaan de enquête. Nadat je op versturen hebt geklikt, komt er een nieuwe pagina. Die hoeven de leerlingen NIET in te vullen. Wel nogmaals op versturen klikken.

De link voor de enquête is: www.thesistools.com/web/?id=255662

Ik doe de enquête in 2vt/h op 27 maart (7e uur) en 28 maart (3e, 4e, 5e uur).i.v.m. de voortgang van mijn onderzoek zou ik het geweldig vinden als het jullie lukt om de leerlingen de enquête voor Pasen te laten invullen.

Met vriendelijke groet, Marjan

Bijlage 3 Enquête

Katholiek. Hoezo? Vertel!

Het Isendoorn College is een rooms-katholieke school. Er wordt van alles gedaan en georganiseerd op school waaraan je volgens ons kunt merken dat de school katholiek is. Wij willen graag weten of jij dat ook vindt. Wat werkt volgens jou wel en wat werkt niet? Je hoeft je naam niet op te geven, zodat je de enquête anoniem kunt invullen. Wel vraag ik je om je e-mailadres in te vullen, zodat je niet per ongeluk twee keer meedoet aan de enquête.

[Start](#)

Pagina: 2

Katholiek. Hoezo? Vertel.

1. Ik ben

- ☐ man ☐ leerling
☐ vrouw ☐ geen leerling

2. Ik zit in /Ik vul deze enquête in als

- ☐ klas 2 vmbo-t/havo ☐ lid van het bestuur
☐ klas 2 havo/vwo ☐ lid van de directie
☐ klas 4 havo ☐ lid van het managementteam
☐ klas 4 vwo

3. Mijn levensbeschouwelijke/godsdienstige achtergrond is: *

- ☐ rooms-katholiek ☐ boeddhisme
☐ protestants-christelijk ☐ humanisme
☐ islam ☐ anders
☐ jodendom ☐ geen
☐ hindoeïsme

3. Identiteit.

Bij deze vraag vink je het rondje van je keuze aan.

1= helemaal niet mee eens; 2= niet mee eens; 3= beetje mee eens; 4= mee eens; 5= helemaal mee eens

De volgende voorbeelden vind ik typisch katholiek:

	1				5
1. Geloven in God en in Jezus Christus	☐	☐	☐	☐	☐
2. Leven volgens katholieke/christelijke waarden en normen.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Meedoen met de rituelen (gebruiken) van de rooms-katholieke kerk.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Oog hebben voor de mensen om je heen (naastenliefde).	☐	☐	☐	☐	☐
5. Zorg hebben voor de schepping/voor de wereld om je heen.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Tijd nemen voor gebed en bezinning.	☐	☐	☐	☐	☐

4. Onze school.

Bij deze vraag vink je het rondje van je keuze aan:

1= helemaal niet mee eens; 2= niet mee eens; 3= beetje mee eens; 4= mee eens; 5= helemaal mee eens.

Ik merk dat onze school katholiek is aan:

	1				5
1. de lessen godsdienst/filosofie.	☐	☐	☐	☐	☐
2. gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen tijdens andere lessen.	☐	☐	☐	☐	☐
3. de gesprekken tijdens lessen over normen en waarden.	☐	☐	☐	☐	☐
4. de manier waarop leerlingen en docenten met elkaar omgaan.	☐	☐	☐	☐	☐
5. de persoonlijke aandacht die leerlingen krijgen van hun mentor of andere docenten.	☐	☐	☐	☐	☐
6. de persoonlijke aandacht die leerlingen hebben voor elkaar.	☐	☐	☐	☐	☐

7. de aandacht die we hebben voor de zwakkeren in de samenleving (bijvoorbeeld Zambia project, goede doelen actie, schrijfactie Amnesty International).	☐	☐	☐	☐	☐
8. de rituelen en tradities binnen de school, zoals: adventskaarsen in december, kerstviering, paasviering, 10 oktoberfeest.	☐	☐	☐	☐	☐
9. de zorg die we hebben voor de wereld om ons heen: natuur en de schoolomgeving.	☐	☐	☐	☐	☐
10. de tijd die we nemen voor bezinningsmomenten.	☐	☐	☐	☐	☐

5. Beter of anders.

Bij deze vragen vink je het rondje van je keuze aan:

1= helemaal niet mee eens; 2= niet mee eens; 3= beetje mee eens; 4= mee een; 5= helemaal mee eens.

Wat kunnen we beter of anders doen om te laten zien dat het Isendoorn een katholieke school is? Ik denk, doordat

	1			5	
1. er meer gesprekken zijn over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen.	☐	☐	☐	☐	☐
2. leerlingen meer aandacht hebben voor elkaar.	☐	☐	☐	☐	☐
3. docenten meer persoonlijke aandacht hebben voor leerlingen.	☐	☐	☐	☐	☐
4. we meer aandacht hebben voor de zwakkeren in onze samenleving.	☐	☐	☐	☐	☐
5. we meer of beter zorgen voor de natuur en de schoolomgeving.	☐	☐	☐	☐	☐
6. er meer of nieuwe rituelen en tradities komen binnen de school.	☐	☐	☐	☐	☐
7. er een stilte ruimte is waar je tot rust kunt komen om na te denken, om te bidden of om iets te lezen.	☐	☐	☐	☐	☐

6. Op welk moment heb je het meest ervaren dat het Isendoorn een katholieke school is?

Tijdens de kerst- en paasviering.

Tijdens de lessen godsdienst of filosofie.

Toen ... (vul in)

Verstuur deze enquête.

Bijlage 4 Analyseplan

1. Invoeren data. Nadat de enquête is gesloten, heb ik de data vanuit Excel geïmporteerd in de dataview in SPSS. Vervolgens heb ik in de variable view een gegevensbestand, ofwel codeboek, gemaakt. Hierbij zijn de volgende kenmerken gedefinieerd:
 1. Name: kernwoord uit de vraag, zoals leerling, levensbeschouwing, identiteit, onze school, beter of anders en ervaring
 2. Type: numeriek
 3. Width: aantal posities om de antwoorden in te voeren.
 4. Decimals: 0
 5. Label: de hele vraag of stelling.
 6. Values: de keuzes die konden worden gemaakt, wat betreft geslacht, leerling/geen leerling, klas/functie, levensbeschouwelijke achtergrond, 5-punt schaal.
 7. Missing: 0
 8. Columns: breedte van de kolom.
 9. Align: uitlijning rechts.
 10. Measure: enquêtevragen 1 en 2 nominaal, enquêtevragen 3 t/m 6 en bijbehorende subvragen ordinaal en enquêtevraag 7 nominaal.
2. Frequentieverdeling gevisualiseerd in een staaf of taartdiagram en als type centrale tendentiemaat de modus (het hoogste percentage, ofwel in welke categorie zitten de meeste waarnemingen). Door het bestuderen van de verdeling van de variabelen krijg ik inzicht in de samenstelling van het gegevensmateriaal. Bij de beschrijving hiervan bespreek ik alleen in het oog springende zaken.
3. Samenhang tussen variabelen. Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag maak ik gebruik van kruistabellen waarmee ik de samenhang tussen twee variabelen kan analyseren en presenteren. Met behulp van de kruistabellen is het mogelijk te analyseren welke samenhang er is tussen de groep en de gegeven antwoorden. Daarnaast kan ik constateren of er verschillen zijn binnen de groep 'leerling en BDMT' tussen de antwoorden van de twee subgroepen 'leerling' en 'BDMT'.
4. Generaliseren van samenhang. Hierbij is de vraag of de resultaten van de enquête te generaliseren zijn naar de gehele populatie 'leerling en BDMT'. Wanneer er een statistisch significant resultaat is, kunnen we zeggen dat dit het geval is. Bij nominale variabelen is er samenhang wanneer sommige combinaties van categorieën vaker voorkomen dan andere combinaties. Bij kruistabellen luidt de hypothese H_0 , wat betekent dat er geen samenhang is tussen de twee variabelen. Wanneer het significantieniveau *groter* is dan 0,05 wordt H_0 niet verworpen, maar aangenomen, wat betekent dat er geen sprake is van significantie. We zeggen dat iets significant is wanneer het significantieniveau *kleiner* is dan 0,05. Voor deze toets maak ik gebruik van de statistische grootte Chi-kwadraat.⁶⁵

Twee voorwaarden bepalen of een gegeven wel of niet significant is:

1. Beide subgroepen (leerlingen én BDMT) zijn het eens over de manier waarop ze antwoorden. De antwoorden van beide subgroepen laten een spreiding zien over dezelfde antwoord-categorieën van de 5-punt schaal.
2. Bij beide groepen is sprake van meer antwoorden aan de positieve óf de negatieve kant van het spectrum.

⁶⁵ Korzilius, Dr. Hubert. *De kern van survey-onderzoek*. Assen: Van Gorcum, 2008. p. 103-107.

We kunnen spreken van significantie wanneer aan beide voorwaarden is voldaan. Wanneer aan een van de voorwaarden niet is voldaan, dan is er zeer waarschijnlijk geen sprake van significantie. Met andere woorden: dan blijkt uit de gegeven antwoorden op de stelling niet dat deze significant zijn voor de groep 'leerling en BDMT'. (NB Bij het bepalen van de significantie gaat het om de gehele groep, niet om de vergelijking tussen de subgroepen.)

Bijlage 5 Analyse van de enquête

Enquêtevraag 3 Wat is volgens jou typisch katholiek?

1. Geloven in God en in Jezus Christus.

Geloven in God en Jezus Christus

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal niet mee eens	84	23,5	23,7	23,7
	niet mee eens	41	11,5	11,5	35,2
	beetje mee eens	62	17,4	17,5	52,7
	mee eens	81	22,7	22,8	75,5
	helemaal mee eens	87	24,4	24,5	100,0
	Total	355	99,4	100,0	
Missing	0	2	,6		
	Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus (het hoogste percentage, ofwel in welke categorie zitten de meeste waarnemingen) is: 'helemaal mee eens' (24,5%). Echter, dit zegt niet zoveel, omdat 23,7% van de respondenten het er 'helemaal niet mee eens' is.

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'geloven in God en Jezus Christus' (als typische uitingsvorming van de katholieke identiteit) en of men leerling of BDMT-lid is.

Crosstab

			Geloven in God en Jezus Christus					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	81	39	61	74	85	340
		% within leerling of bestuur directie MT	23,8%	11,5%	17,9%	21,8%	25,0%	100,0%
	BDMT	Count	2	2	1	7	2	14
		% within leerling of bestuur directie MT	14,3%	14,3%	7,1%	50,0%	14,3%	100,0%
Total			83	41	62	81	87	354
			23,4%	11,6%	17,5%	22,9%	24,6%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat van het BDMT 50,0% het met de stelling eens is: 50,0% van het BDMT heeft de categorie 'mee eens' aangevinkt, hetgeen betekent dat 50,0% van mening is dat 'geloven in God en Jezus Christus' typisch katholiek is. Bij de leerlingen is een grote tegenstelling zichtbaar: een bijna even groot percentage leerlingen kiest hier 'helemaal niet mee eens' (23,8%) als 'helemaal mee eens' (25,0%). Het antwoord van de leerlingen is gespreid over alle antwoordcategorieën, terwijl het BDMT vooral kiest voor 'mee eens'. Dit lijkt erop te wijzen dat er geen verband tussen de twee variabelen (de groep 'leerlingen en BDMT' en de stelling) is. Dit blijkt inderdaad uit de Chi-kwadraat toets (zie onderstaande tabel). De p van 0,146 is groter dan 0,05, dus H_0 (er is geen verband) wordt niet verworpen (ofwel aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' niet significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat geloven in God en Jezus Christus een uiting is 'typisch katholiek'. Dit heeft te maken met de grote tegenstelling in de gegeven antwoorden onder de leerlingen. Er is een reële kans dat wanneer we alleen kijken naar BDMT het verband wel significant is (filteren voert te ver voor dit onderzoek). Dat laatste lijkt me inderdaad logisch. Daarom is het de vraag hoe zinnig het voor het onderzoek is om de hiervoor genoemde waarneming te doen.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,822 ^a	4	,146
Likelihood Ratio	6,110	4	,191
Linear-by-Linear Association	,317	1	,573
N of Valid Cases	354		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,62.

2. Leven volgens katholieke waarden en normen

Leven volgens katholieke waarden en normen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal niet mee eens	91	25,5	25,7	25,7
	niet mee eens	45	12,6	12,7	38,4
	beetje mee eens	69	19,3	19,5	57,9
	mee eens	95	26,6	26,8	84,7
	helemaal mee eens	54	15,1	15,3	100,0
	Total	354	99,2	100,0	
Missing	0	3	,8		
	Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is 'mee eens' (26,8%). Dit zegt echter niet zoveel, omdat 25,7% van de respondenten heeft gekozen voor 'helemaal niet mee eens'. Het lijkt of de respondenten een tegengestelde mening hebben.

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'leven volgens katholieke waarden en normen' (als typische uitingsvorming van de katholieke identiteit) en of men leerling of BDMT-lid is.

Crosstab

			Leven volgens katholieke waarden en normen					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	87	45	66	89	52	339
		% within leerling of bestuur directie MT	25,7%	13,3%	19,5%	26,3%	15,3%	100,0%
	BDMT	Count	3	0	3	6	2	14
		% within leerling of bestuur directie MT	21,4%	0,0%	21,4%	42,9%	14,3%	100,0%
Total		Count	90	45	69	95	54	353
		% within leerling of bestuur directie MT	25,5%	12,7%	19,5%	26,9%	15,3%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat 42,9% van het BDMT het met de stelling eens is: 42,9% van het BDMT heeft de categorie 'mee eens' aangevinkt, hetgeen betekent dat 42,9% van het BDMT van mening is dat 'leven volgens katholieke waarden en normen' typisch katholiek is. Bij de leerlingen echter is een grote tegenstelling zichtbaar. Een bijna even groot percentage leerlingen kiest hier 'helemaal niet mee eens' (25,7%) als 'mee eens' (26,3%).

Tegelijkertijd is er een spreiding te zien over de antwoorden. De tegenstelling in antwoorden van de leerlingen en het verschil in antwoorden met BDMT, waar 57,2% kiest voor de positieve kant van het spectrum: 'mee eens' (42,9%) en 'helemaal mee eens' (14,3%) lijken er op te wijzen dat er geen significant verband is. Dit blijkt inderdaad uit de Chi-kwadraat toets (zie onderstaande tabel). De p van 0,498 is groter dan 0,05, dus H₀ wordt niet verworpen (ofwel aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' bent niet significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat 'leven volgens katholieke waarden en normen' wordt gezien als 'typisch katholiek'. Dit heeft te maken met de grote tegenstelling in de gegeven antwoorden onder de leerlingen. Er is een reële kans dat wanneer we alleen kijken naar BDMT het verband wel significant is.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,366 ^a	4	,498
Likelihood Ratio	4,952	4	,292
Linear-by-Linear Association	,870	1	,351
N of Valid Cases	353		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,78.

3. Meedoen met rituelen van de rooms-katholieke kerk

Meedoen met rituelen van de rk kerk					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal niet mee eens	83	23,2	23,6	23,6
	niet mee eens	47	13,2	13,4	36,9
	beetje mee eens	95	26,6	27,0	63,9
	mee eens	84	23,5	23,9	87,8
	helemaal mee eens	43	12,0	12,2	100,0
	Total	352	98,6	100,0	
Missing	0	5	1,4		
	Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is 'beetje mee eens' (27,0%). Dit zegt echter niet zoveel, omdat er in bovenstaande tabel ook sprake is van een spreiding over de antwoorden, en van een tegenstelling tussen 'mee eens' (23,9%) en 'helemaal niet mee eens' (23,6%).

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'meedoen met de rituelen van de r.k. kerk (als typische uitingsvorming van de katholieke identiteit) en of men leerling of BDMT-lid is.

Crosstab								
			Meedoen met rituelen van de rk kerk					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	81	46	92	78	40	337
		% within leerling of bestuur directie MT	24,0%	13,6%	27,3%	23,1%	11,9%	100,0%
	BDMT	Count	1	1	3	6	3	14
		% within leerling of bestuur directie MT	7,1%	7,1%	21,4%	42,9%	21,4%	100,0%
Total		Count	82	47	95	84	43	351
		% within leerling of bestuur directie MT	23,4%	13,4%	27,1%	23,9%	12,3%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat 42,9% van het BDMT het met de stelling eens is: 42,9% van het BDMT heeft de categorie 'mee eens' aangevinkt, hetgeen betekent dat 42,9% van het BDMT van mening is dat 'meedoen met rituelen van de r.k. kerk' typisch katholiek is. Bij de leerlingen is echter een grote tegenstelling zichtbaar: 27,3% heeft gekozen voor 'beetje mee eens' en 24,0% voor 'helemaal niet mee eens'. Ook blijkt dat de antwoorden van de leerlingen gespreid zijn over het gehele spectrum. Bij het BDMT echter zien we een duidelijke keuze (64,3%) voor de positieve kant van het spectrum: 'mee eens' (42,9%) en 'helemaal mee eens' (21,4%). Dit lijkt erop te wijzen dat er geen verband tussen de twee variabelen is. Dit blijkt inderdaad uit de Chi-kwadraat toets (zie onderstaande tabel). De p van 0,247 is groter dan 0,05, dus H0 wordt niet verworpen (ofwel aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' niet significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat 'meedoen met rituelen van de r.k. kerk' wordt gezien als 'typisch katholiek'. Dit heeft te maken met de grote spreiding in de gegeven antwoorden onder de leerlingen. Er is een reële kans dat wanneer we alleen kijken naar BDMT het verband wel significant is.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,423 ^a	4	,247
Likelihood Ratio	5,536	4	,237
Linear-by-Linear Association	4,703	1	,030
N of Valid Cases	351		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,72.

4. Oog hebben voor mensen om je heen (naasteliefde)

Oog hebben voor mensen om je heen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal niet mee eens	43	12,0	12,2	12,2
	niet mee eens	37	10,4	10,5	22,7
	beetje mee eens	81	22,7	22,9	45,6
	mee eens	100	28,0	28,3	73,9
	helemaal mee eens	92	25,8	26,1	100,0
	Total	353	98,9	100,0	
Missing	0	4	1,1		
	Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is 'mee eens' (28,3%). Dit zegt echter niet zoveel, omdat 26,1% van de respondenten heeft gekozen voor 'helemaal mee eens'. Interessant is dat uit deze tabel blijkt dat de meerderheid van de respondenten (54,4%: 'mee eens' 28,3% en 'helemaal mee eens' 26,1%) van mening is dat 'oog hebben voor mensen' om je heen 'typisch katholiek is. Dat is opvallend en duidelijk anders dan de hiervoor geanalyseerde vragen. Voor het eerst signaleren we hier een duidelijk standpunt over een uiting die door zowel leerlingen als BDMT als typisch katholiek wordt gezien: 'oog hebben voor mensen om je heen (naastenliefde)'.

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'oog hebben voor mensen om je heen' (als typische uitingvorming van de katholieke identiteit) en of men leerling of BDMT-lid is.

Crosstab

			Oog hebben voor mensen om je heen					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	42	35	80	93	88	338
		% within leerling of bestuur directie MT	12,4%	10,4%	23,7%	27,5%	26,0%	100,0%
	BDMT	Count	1	2	1	7	3	14
		% within leerling of bestuur directie MT	7,1%	14,3%	7,1%	50,0%	21,4%	100,0%
Total		Count	43	37	81	100	91	352
		% within leerling of bestuur directie MT	12,2%	10,5%	23,0%	28,4%	25,9%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat 50,0% van het BDMT het met de stelling eens is: 50,0% van het BDMT heeft de categorie 'mee eens' aangevinkt, hetgeen betekent dat 50,0% van het BDMT van mening is dat 'oog hebben voor mensen om je heen' typisch katholiek is. Wanneer we de categorie 'helemaal mee eens' (21,4%) ook meenemen zien we dat in totaal 71,4% van het BDMT vindt dat het typisch katholiek is om oog te hebben voor mensen om je heen. Ook de leerlingen kiezen voor de positieve kant van het spectrum: 'mee eens' (27,5%), 'helemaal mee eens' (26,0%) en 'beetje mee eens' (23,7%). BDMT en leerlingen lijken het over deze stelling meer met elkaar eens te zijn dan bij de voorgaande stellingen. Op grond van deze constatering wordt verwacht dat er sprake zal zijn van een significant verband. Dit blijkt echter niet uit de Chi-kwadraat toets. De p van 0,331 is groter dan 0,05, dus H0 wordt niet verworpen (ofwel aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' niet significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat 'oog hebben voor mensen om je heen' wordt gezien als 'typisch katholiek'. Tegen de verwachting in blijkt hier geen sprake te zijn van een verband. Mogelijk kan dit worden verklaard door het grote verschil tussen beide subgroepen in de categorie 'beetje mee eens': van de leerlingen kiest 23,7% hiervoor en maar 7,1% van het BDMT. Of door de spreiding van de antwoorden van leerlingen in het positieve segment, waar BDMT duidelijk kiest voor een categorie; namelijk 'mee eens' (50,0%).

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,603 ^a	4	,331
Likelihood Ratio	4,786	4	,310
Linear-by-Linear Association	,311	1	,577
N of Valid Cases	352		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,47.

5. Zorg hebben voor de schepping, de wereld om je heen

Zorg hebben voor de schepping, de wereld om je heen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal niet mee eens	59	16,5	16,7	16,7
	niet mee eens	58	16,2	16,4	33,1
	beetje mee eens	106	29,7	30,0	63,2
	mee eens	86	24,1	24,4	87,5
	helemaal mee eens	44	12,3	12,5	100,0
	Total	353	98,9	100,0	
Missing	0	4	1,1		
	Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is: 'beetje mee eens' (30,0%). Daarnaast is te zien dat de respondenten neigen naar de positieve kant van de criteria: 'beetje mee eens' (30,0%), 'mee eens' (24,4%).

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'zorg hebben voor de schepping, de wereld om je heen' (als typische uitingsvorming van de katholieke identiteit) en of men leerling of BDMT-lid is.

Crosstab

			Zorg hebben voor de schepping, de wereld om je heen					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	56	57	101	82	42	338
		% within leerling of bestuur directie MT	16,6%	16,9%	29,9%	24,3%	12,4%	100,0%
	BDMT	Count	2	1	5	4	2	14
		% within leerling of bestuur directie MT	14,3%	7,1%	35,7%	28,6%	14,3%	100,0%
Total		Count	58	58	106	86	44	352
		% within leerling of bestuur directie MT	16,5%	16,5%	30,1%	24,4%	12,5%	100,0%

Uit de tabel blijkt een duidelijke wijziging t.o.v. beantwoording van de vorige vragen: er is meer spreiding in de gegeven antwoorden bij het BDMT: 'beetje mee eens' (35,7%), 'mee eens' (28,6%). Ook de leerlingen hebben gekozen voor 'beetje mee eens' (29,9%) en 'mee eens' (24,3%). Hieruit blijkt dat duidelijk meer leerlingen en BDMT leden het een 'beetje mee eens', 'mee eens' en 'helemaal mee eens' zijn met de stelling dan 'niet mee eens' en 'helemaal niet mee eens'. Dit betekent dat leerlingen en BDMT het er een 'beetje mee eens' en 'mee eens' zijn dat 'zorg hebben voor de schepping, de wereld om je heen' typisch katholiek is. Op basis van deze gegevens kunnen we een verband verwachten, omdat er sprake is van eenzelfde spreiding over de antwoord categorieën en er sprake is van een duidelijke verdeling, waarbij beide groepen meer antwoorden hebben gegeven aan de positieve kant van het spectrum.

Uit de Chi-kwadraat toets (zie onderstaande tabel) blijkt dit verband echter niet. De p van 0,146 is groter dan 0,05, dus H0 wordt niet verworpen (ofwel aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' niet significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat 'zorg hebben voor de schepping, de wereld om je heen' wordt gezien als 'typisch katholiek'.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,822 ^a	4	,146
Likelihood Ratio	6,110	4	,191
Linear-by-Linear Association	,317	1	,573
N of Valid Cases	354		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,62.

6. Tijd nemen voor gebed en bezinning

Tijd nemen voor gebed en bezinning

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal niet mee eens	114	31,9	32,1	32,1
	niet mee eens	48	13,4	13,5	45,6
	beetje mee eens	82	23,0	23,1	68,7
	mee eens	70	19,6	19,7	88,5
	helemaal mee eens	41	11,5	11,5	100,0
	Total	355	99,4	100,0	
Missing	0	2	,6		
	Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt voor het eerst dat de modus is: 'helemaal niet mee eens' (32,1%) is. Dit is een duidelijk verschil t.o.v. de beantwoording van de vorige vragen en een belangrijke uitkomst. Het lijkt of de respondenten 'tijd nemen voor gebed en bezinning' niet zien als typisch katholiek.

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'tijd nemen voor gebed en bezinning' (als typische uitingsvorming van de katholieke identiteit) en of men leerling of BDMT-lid is.

Crosstab

			Tijd nemen voor gebed en bezinning					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	109	47	79	65	40	340
		% within leerling of bestuur directie MT	32,1%	13,8%	23,2%	19,1%	11,8%	100,0%
	BDMT	Count	4	1	3	5	1	14
		% within leerling of bestuur directie MT	28,6%	7,1%	21,4%	35,7%	7,1%	100,0%
Total		Count	113	48	82	70	41	354
		% within leerling of bestuur directie MT	31,9%	13,6%	23,2%	19,8%	11,6%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat 35,7% van het BDMT het met de stelling eens is: 35,7% van het BDMT heeft de categorie 'mee eens' aangevinkt, hetgeen dit betekent dat 35,7% van het BDMT van mening is dat 'tijd nemen voor gebed en bezinning' typisch katholiek is. Bij de leerlingen heeft 32,1% gekozen voor 'helemaal niet mee eens', hetgeen betekent dat 32,1% van de leerlingen van mening is dat 'tijd nemen voor gebed en bezinning' niet typisch katholiek is. Dit lijkt erop te wijzen dat er geen verband tussen de twee variabelen is. Dit blijkt ook uit de Chi-kwadraat toets (zie onderstaande tabel): de p van 0,621 is groter dan 0,05, dus H0 wordt niet verworpen (ofwel aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' niet significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat 'tijd nemen voor gebed en bezinning' wordt gezien als 'typisch katholiek'. De p-waarde (0,621) is zo groot, omdat leerlingen en BDMT het zó met elkaar oneens zijn.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,634 ^a	4	,621
Likelihood Ratio	2,414	4	,660
Linear-by-Linear Association	,303	1	,582
N of Valid Cases	354		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,62.

Enquêtevraag 5 Onze school. Ik merk dat onze school katholiek is aan ...

1. De lessen godsdienst en filosofie

De lessen godsdienst en filosofie

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal niet mee eens	56	15,7	15,7	15,7
	niet mee eens	63	17,6	17,7	33,4
	beetje mee eens	99	27,7	27,8	61,2
	mee eens	77	21,6	21,6	82,9
	helemaal mee eens	61	17,1	17,1	100,0
	Total	356	99,7	100,0	
Missing	0	1	,3		
Total		357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is: 'beetje mee eens' (27,8%). Daarnaast is te zien dat de respondenten kiezen voor de positieve kant van de criteria: 'mee eens' (21,6%), 'helemaal mee eens' (17,1%).

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'de lessen godsdienst en filosofie' (als merkbare uitingsvorming van de katholieke identiteit) en of men leerling of BDMT-lid is.

leerling of bestuur directie MT * De lessen godsdienst en filosofie Crosstabulation

			De lessen godsdienst en filosofie					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	55	63	96	74	53	341
		% within leerling of bestuur directie MT	16,1%	18,5%	28,2%	21,7%	15,5%	100,0%
	BDMT	Count	1	0	3	3	7	14
		% within leerling of bestuur directie MT	7,1%	0,0%	21,4%	21,4%	50,0%	100,0%
Total			Count	56	63	99	77	355
			% within leerling of bestuur directie MT	15,8%	17,7%	27,9%	21,7%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat 50,0% van het BDMT het met de stelling eens is: 50,0% van het BDMT heeft de categorie 'helemaal mee eens' aangevinkt, hetgeen dit betekent dat 50,0% van het BDMT van mening is dat zij aan de 'lessen godsdienst en filosofie' merken dat het Isendoorn een katholieke school is. In totaal kiest 92,8% van het BDMT positief voor de stelling dat aan de 'lessen godsdienst en filosofie' merkbaar is dat de school katholiek is. Ook de leerlingen kiezen voor de positieve kant, maar minder overtuigend: 'beetje mee eens' (28,2%), 'mee eens' (21,7%) en 'helemaal mee eens' (15,5%); in totaal 65,4%. BDMT en leerlingen kiezen voor de positieve kant van het spectrum, maar hun keuzes laten een verschil in spreiding zien. Dit lijkt erop te wijzen dat er geen verband is tussen de twee variabelen. Dit blijkt echter niet uit de Chi-kwadraat toets (zie onderstaande tabel): de p van 0,012 is kleiner dan 0,05, dus H0 wordt verworpen (ofwel niet aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat aan 'lessen godsdienst en filosofie' merkbaar is dat een school een katholieke school is.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,940 ^a	4	,012
Likelihood Ratio	12,466	4	,014
Linear-by-Linear Association	8,724	1	,003
N of Valid Cases	355		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,21.

Opmerking: Dit verschil kan te maken hebben met het feit, zoals bleek uit gesprekken met leerlingen, dat veel leerlingen denken dat er op alle scholen godsdienstlessen worden gegeven. Zij wisten niet, zo bleek, dat godsdienstlessen specifiek horen bij scholen met een levensbeschouwelijke identiteit.

2. Gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen tijdens andere lessen.

gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen tijdens andere lessen.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal niet mee eens	143	40,1	40,3	40,3
	niet mee eens	89	24,9	25,1	65,4
	beetje mee eens	85	23,8	23,9	89,3
	mee eens	30	8,4	8,5	97,7
	helemaal mee eens	8	2,2	2,3	100,0
	Total	355	99,4	100,0	
Missing	0	2	,6		
	Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is: 'helemaal niet mee eens' (40,3%). Daarnaast is te zien dat de respondenten kiezen voor de negatieve kant van de criteria: 'niet mee eens' (25,1%).

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen tijdens andere lessen' (als merkbare uitingsvorming van de katholieke identiteit) en of men leerling of BDMT-lid is.

leerling of bestuur directie MT * gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen tijdens andere lessen. Crosstabulation

			gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen tijdens andere lessen.					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	137	88	81	27	7	340
		% within leerling of bestuur directie MT	40,3%	25,9%	23,8%	7,9%	2,1%	100,0%
	BDMT	Count	5	1	4	3	1	14
		% within leerling of bestuur directie MT	35,7%	7,1%	28,6%	21,4%	7,1%	100,0%
Total		Count	142	89	85	30	8	354
		% within leerling of bestuur directie MT	40,1%	25,1%	24,0%	8,5%	2,3%	100,0%

Uit bovenstaande tabel blijkt dat 40,3% van de leerlingen het helemaal niet met deze stelling eens is: 40,3% van de leerlingen heeft de categorie 'helemaal niet mee eens' aangevinkt, hetgeen betekent dat 40,3% van de leerlingen van mening is dat zij aan 'gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen tijdens andere lessen' niet merken dat het Isendoorn een katholieke school is. Van het BDMT kiest 35,7% voor 'helemaal niet eens'. Hieruit blijkt dat BDMT en leerlingen van mening zijn dat aan 'gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen tijdens andere lessen' niet merkbaar is dat het Isendoorn een katholieke school is. Beide groepen kiezen voor de negatieve kant van het spectrum, maar laten een verschil in spreiding zien over de categorieën. Hetgeen er op lijkt te wijzen dat er geen verband is van een significant verband. Dit blijkt ook uit de Chi-kwadraat toets (zie onderstaande tabel): de p van 0,165 is groter dan 0,05, dus H0 wordt niet verworpen (ofwel aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' niet significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat aan 'gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen tijdens andere lessen' merkbaar is dat een school een katholieke school is.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,499 ^a	4	,165
Likelihood Ratio	5,841	4	,211
Linear-by-Linear Association	3,026	1	,082
N of Valid Cases	354		

a. 4 cells (40,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,32.

Opmerking: De stelling was: 'Ik merk dat de school katholiek is aan de gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen tijdens andere lessen'. De vraag die bovenstaande bij mij oproept is of blijkt uit de tabel dat leerlingen aan de gesprekken niet merken dat de school katholiek is óf dat er tijdens andere lessen niet zulke gesprekken worden gevoerd? Dit is een interessante constatering, die vraagt om nader onderzoek.

3. de gesprekken tijdens lessen over normen en waarden

de gesprekken tijdens lessen over normen en waarden.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal niet mee eens	109	30,5	30,7	30,7
	niet mee eens	91	25,5	25,6	56,3
	beetje mee eens	98	27,5	27,6	83,9
	mee eens	45	12,6	12,7	96,6
	helemaal mee eens	12	3,4	3,4	100,0
	Total	355	99,4	100,0	
Missing	0	2	,6		
	Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is: 'helemaal niet mee eens' (30,5%). Dit zegt echter niet zoveel, want 27,5% heeft gekozen voor 'beetje mee eens'.

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'gesprekken tijdens lessen over normen en waarden' (als merkbare uitingsvorming van de katholieke identiteit) en of men leerling of BDMT-lid is.

leerling of bestuur directie MT ' de gesprekken tijdens lessen over normen en waarden. Crosstabulation

			de gesprekken tijdens lessen over normen en waarden.					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	105	90	91	43	11	340
		% within leerling of bestuur directie MT	30,9%	26,5%	26,8%	12,6%	3,2%	100,0%
	BDMT	Count	3	1	7	2	1	14
		% within leerling of bestuur directie MT	21,4%	7,1%	50,0%	14,3%	7,1%	100,0%
Total		Count	108	91	98	45	12	354
		% within leerling of bestuur directie MT	30,5%	25,7%	27,7%	12,7%	3,4%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat 50,0% van het BDMT het met de stelling een 'beetje mee eens' is: 50,0% van het BDMT heeft de categorie 'beetje mee eens' aangevinkt, hetgeen betekent dat 50,0% van het BDMT een beetje van mening is dat aan 'gesprekken tijdens lessen over normen en waarden' merkbaar is dat het Isendoorn katholiek is. De leerlingen kiezen voor 'helemaal niet mee eens' (30,9%) en 'niet mee eens' (26,5%), hetgeen betekent dat 57,4% van de leerlingen van mening is dat aan 'gesprekken tijdens lessen over normen en waarden' niet merkbaar is dat het Isendoorn katholiek is. BDMT en leerling zijn het niet met elkaar eens. Hieruit blijkt dat BDMT en leerlingen met elkaar van mening verschillen of aan 'de gesprekken tijdens lessen over normen en waarden' merkbaar is dat het Isendoorn een katholieke school is. Deze constatering en het verschil in spreiding lijken er op te wijzen dat er geen verband is tussen

de twee variabelen. Dit blijkt ook uit de Chi-kwadraattoets: de p van 0,231 is groter dan 0,05, dus H0 wordt niet verworpen (ofwel aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' niet significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat aan 'gesprekken tijdens lessen over normen en waarden' merkbaar is dat een school katholiek is'.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,604 ^a	4	,231
Likelihood Ratio	5,776	4	,217
Linear-by-Linear Association	2,367	1	,124
N of Valid Cases	354		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,47.

4. de manier waarop leerlingen en docenten met elkaar omgaan

de manier waarop leerlingen en docenten met elkaar omgaan.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal niet mee eens	150	42,0	42,3	42,3
	niet mee eens	93	26,1	26,2	68,5
	beetje mee eens	69	19,3	19,4	87,9
	mee eens	29	8,1	8,2	96,1
	helemaal mee eens	14	3,9	3,9	100,0
	Total	355	99,4	100,0	
Missing	0	2	,6		
	Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is: 'helemaal niet mee eens' (42,3%). Daarnaast is te zien dat de meeste respondenten (86,5%) kiezen voor de negatieve kant van de criteria: 'helemaal niet mee eens' (42,3%) en 'niet mee eens' (26,2%).

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'de manier waarop leerlingen en docenten met elkaar omgaan' (als merkbare uitingsvorming van de katholieke identiteit) en of men leerling of BDMT-lid is.

leerling of bestuur directie MT * de manier waarop leerlingen en docenten met elkaar omgaan. Crosstabulation

			de manier waarop leerlingen en docenten met elkaar omgaan.					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	145	92	64	26	13	340
		% within leerling of bestuur directie MT	42,6%	27,1%	18,8%	7,6%	3,8%	100,0%
	BDMT	Count	4	1	5	3	1	14
		% within leerling of bestuur directie MT	28,6%	7,1%	35,7%	21,4%	7,1%	100,0%
Total		Count	149	93	69	29	14	354
		% within leerling of bestuur directie MT	42,1%	26,3%	19,5%	8,2%	4,0%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat 42,6% van de leerlingen het met de stelling 'helemaal niet eens' is: 42,6% van de leerlingen heeft de categorie 'helemaal niet mee eens' aangevinkt, hetgeen betekent dat 42,6% van de leerlingen van mening is dat aan 'de manier waarop leerlingen en docenten met elkaar omgaan' helemaal niet merkbaar is dat het Isendoorn katholiek is. Het BDMT kiest hier voor 'beetje mee eens' (35,7%), hetgeen betekent zij het er een 'beetje mee eens' zijn dat aan 'de manier waarop leerlingen en docenten met elkaar omgaan' merkbaar is dat het Isendoorn een katholieke school is. Daarnaast zien we dat 28,6% van het BDMT kiest voor 'helemaal niet mee eens'. Voor het eerst zien we hier een stelling waarbij het BDMT het duidelijk niet met elkaar eens is. Bovendien zien we dat BDMT en leerlingen met elkaar van mening verschillen: de leerlingen kiezen voor de negatieve kant van het spectrum, terwijl BDMT verdeeld kiest voor 'beetje mee eens' of 'helemaal niet mee eens'. Hieruit blijkt dat BDMT en leerlingen met elkaar van mening verschillen of aan 'de manier waarop leerlingen en docenten met elkaar omgaan' merkbaar is dat het Isendoorn een katholieke school is. Dit lijkt er op te wijzen dat er geen verband is tussen de twee variabelen. Dit blijkt ook uit de Chi-kwadraattoets: de p van 0,087 is groter dan 0,05, dus H0 wordt niet verworpen (ofwel aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' niet significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat aan 'de manier waarop leerlingen en docenten met elkaar omgaan' merkbaar is dat een school katholiek is'.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,123 ^a	4	,087
Likelihood Ratio	7,628	4	,106
Linear-by-Linear Association	4,852	1	,028
N of Valid Cases	354		

a. 4 cells (40,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,55.

Opmerking: Uit gesprekken met leerlingen bleek dat zij 'de manier waarop leerlingen en docenten met elkaar omgaan' normaal vinden en dit niet koppelen aan de katholieke identiteit.

5. de persoonlijke aandacht die leerlingen krijgen van hun mentor of andere docenten.

de persoonlijke aandacht die leerlingen krijgen van hun mentor of andere docenten.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid helemaal niet mee eens	135	37,8	37,8	37,8
niet mee eens	101	28,3	28,3	66,1
beetje mee eens	65	18,2	18,2	84,3
mee eens	42	11,8	11,8	96,1
helemaal mee eens	14	3,9	3,9	100,0
Total	357	100,0	100,0	

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is: 'helemaal niet mee eens' (37,8%). Daarnaast is te zien dat de meeste respondenten (66,1%) kiezen voor de negatieve kant van de criteria: 'helemaal niet mee eens' (37,8%) en 'niet mee eens' (28,3%).

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'de persoonlijke aandacht die leerlingen krijgen van hun mentor of andere docenten' (als merkbare uitingsvorming van de katholieke identiteit) en of men leerling of BDMT-lid is.

leerling of bestuur directie MT * de persoonlijke aandacht die leerlingen krijgen van hun mentor of andere docenten. Crosstabulation

			de persoonlijke aandacht die leerlingen krijgen van hun mentor of andere docenten.					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	131	99	61	38	13	342
		% within leerling of bestuur directie MT	38,3%	28,9%	17,8%	11,1%	3,8%	100,0%
	BDMT	Count	3	2	4	4	1	14
		% within leerling of bestuur directie MT	21,4%	14,3%	28,6%	28,6%	7,1%	100,0%
Total		Count	134	101	65	42	14	356
		% within leerling of bestuur directie MT	37,6%	28,4%	18,3%	11,8%	3,9%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat 38,3% van de leerlingen het met de stelling 'helemaal niet eens' is: 38,3% van de leerlingen heeft de categorie 'helemaal niet mee eens' aangevinkt, hetgeen betekent dat 38,3% van de leerlingen van mening is dat aan 'de persoonlijke aandacht die leerlingen krijgen van hun mentor of andere docenten' helemaal niet merkbaar is dat het Isendoorn katholiek is. Het BDMT kiest hier voor 'beetje mee eens' (28,6%), hetgeen betekent zij het er een 'beetje mee eens' zijn dat aan 'de persoonlijke aandacht die leerlingen krijgen van hun mentor of andere docenten' merkbaar is dat het Isendoorn een katholieke school is. Met andere woorden zij koppelen persoonlijke aandacht niet aan het 'katholieke'. Daarnaast zien we dat 28,6% van het BDMT kiest voor 'mee eens'. Het BDMT neigt meer naar de positieve kant van het spectrum, terwijl de leerlingen duidelijk kiezen voor het negatieve segment. Hieruit blijkt dat BDMT en leerlingen met elkaar van mening verschillen of aan 'de persoonlijke aandacht die leerlingen krijgen van hun mentor of andere docenten' merkbaar is dat het Isendoorn een katholieke school is. Dit lijkt er op te wijzen dat er geen significant verband is. Dit blijkt ook uit de Chi-kwadraattoets: de p van 0,150 is groter dan 0,05, dus H0 wordt niet verworpen (ofwel aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' niet significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat aan 'de persoonlijke aandacht die leerlingen krijgen van hun mentor of andere docenten' merkbaar is dat een school katholiek is'.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,743 ^a	4	,150
Likelihood Ratio	5,995	4	,200
Linear-by-Linear Association	5,195	1	,023
N of Valid Cases	356		

a. 4 cells (40,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,55.

6. de persoonlijke aandacht die leerlingen hebben voor elkaar

de persoonlijke aandacht die leerlingen hebben voor elkaar.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
helemaal niet mee eens	147	41,2	41,3	41,3
niet mee eens	87	24,4	24,4	65,7
beetje mee eens	76	21,3	21,3	87,1
mee eens	31	8,7	8,7	95,8
helemaal mee eens	15	4,2	4,2	100,0
Total	356	99,7	100,0	
Missing	0			
Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is: 'helemaal niet mee eens' (41,3%). Daarnaast is te zien dat de meeste respondenten (65,7%) kiezen voor de negatieve kant van de criteria: 'helemaal niet mee eens' (41,3%) en 'niet mee eens' (24,4%).

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'de persoonlijke aandacht die leerlingen hebben voor elkaar' (als merkbare uitingsvorming van de katholieke identiteit) en of men leerling of BDMT-lid is.

leerling of bestuur directie MT * de persoonlijke aandacht die leerlingen hebben voor elkaar. Crosstabulation

			de persoonlijke aandacht die leerlingen hebben voor elkaar.					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	143	83	70	30	15	341
		% within leerling of bestuur directie MT	41,9%	24,3%	20,5%	8,8%	4,4%	100,0%
	BDMT	Count	3	4	6	1	0	14
		% within leerling of bestuur directie MT	21,4%	28,6%	42,9%	7,1%	0,0%	100,0%
Total		Count	146	87	76	31	15	355
		% within leerling of bestuur directie MT	41,1%	24,5%	21,4%	8,7%	4,2%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat 42,9% van het BDMT het een 'beetje mee eens' is met de stelling, hetgeen betekent dat 42,9% van het BDMT van mening is dat aan 'de persoonlijke aandacht die leerlingen hebben voor elkaar' een beetje merkbaar is dat het Isendoorn katholiek is. Van de leerlingen heeft 41,9% de categorie 'helemaal niet mee eens' aangevinkt, hetgeen betekent dat 41,9% van de leerlingen van mening is dat aan 'de persoonlijke aandacht die leerlingen hebben voor elkaar' helemaal niet merkbaar is dat het Isendoorn katholiek is. Beide groepen geven beduidend meer antwoorden aan de negatieve kant dan aan de positieve kant. Leerlingen en BDMT lijken het met elkaar eens te zijn. Echter de leerlingen kiezen vooral voor 'helemaal niet mee eens', waar het BDMT kiest voor 'beetje mee eens'. Dit lijkt er op te wijzen dat er geen verband is tussen de twee variabelen. Dit blijkt ook uit de Chi-kwadraattoets: de p van 0,261 is groter dan 0,05, dus H0 wordt niet verworpen (ofwel aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' niet significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat aan 'de persoonlijke aandacht die leerlingen hebben voor elkaar' merkbaar is dat een school katholiek is.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,263 ^a	4	,261
Likelihood Ratio	5,452	4	,244
Linear-by-Linear Association	,692	1	,406
N of Valid Cases	355		

a. 4 cells (40,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,59.

Opmerking bij de stellingen 4, 5 en 6: Uit gesprekken is gebleken dat leerlingen een bepaalde manier van omgaan en zorg hebben voor elkaar normaal vinden en niet beschouwen als behorend bij de katholieke identiteit.

7. de aandacht die we hebben voor de zwakkeren in de samenleving (bijvoorbeeld Zambia project, goede doelen actie, schrijfactie Amnesty International)

de aandacht die we hebben voor de zwakkeren in de samenleving (bijvoorbeeld Zambia project, goede doelen actie, schrijfactie Amnesty International).

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid helemaal niet mee eens	73	20,4	20,4	20,4
niet mee eens	49	13,7	13,7	34,2
beetje mee eens	105	29,4	29,4	63,6
mee eens	89	24,9	24,9	88,5
helemaal mee eens	41	11,5	11,5	100,0
Total	357	100,0	100,0	

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is: 'beetje mee eens' (29,4%). Dit zegt echter niet zoveel, want een ongeveer even hoog percentage kiest voor 'mee eens' (24,9%) .

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'de aandacht die we hebben voor zwakkeren in de samenleving' (als merkbare uitingsvorming van de katholieke identiteit) en of men leerling of BDMT-lid is.

leerling of bestuur directie MT * de aandacht die we hebben voor de zwakkeren in de samenleving (bijvoorbeeld Zambia project, goede doelen actie, schrijfactie Amnesty International). Crosstabulation

			de aandacht die we hebben voor de zwakkeren in de samenleving (bijvoorbeeld Zambia project, goede doelen actie, schrijfactie Amnesty International).					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	69	49	103	83	38	342
		% within leerling of bestuur directie MT	20,2%	14,3%	30,1%	24,3%	11,1%	100,0%
	BDMT	Count	3	0	2	6	3	14
		% within leerling of bestuur directie MT	21,4%	0,0%	14,3%	42,9%	21,4%	100,0%
Total		Count	72	49	105	89	41	356
		% within leerling of bestuur directie MT	20,2%	13,8%	29,5%	25,0%	11,5%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat 42,9% van het BDMT het met de stelling 'mee eens' is: hetgeen betekent dat 42,9% van het BDMT van mening is dat aan 'de aandacht die we hebben voor zwakkeren in de samenleving' merkbaar is dat het Isendoorn katholiek is. Bovendien geeft 21,3% aan het er 'helemaal mee eens te zijn'. In totaal is 64,3% van het BDMT van mening dat de zorg voor de zwakkeren in de samenleving een merkbare uitingsvorm is van de katholieke identiteit. De antwoorden van de leerlingen laten een spreiding zien over de antwoord-categorieën. Dit lijkt er op te wijzen dat er geen sprake is van een verband is tussen de twee variabelen. Dit blijkt ook uit de Chi-kwadraattoets: de p van 0,180 is groter dan 0,05, dus H0 wordt niet verworpen (ofwel aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' niet significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat aan 'de aandacht die we hebben voor zwakkeren in de samenleving' merkbaar is dat een school katholiek is.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,261 ^a	4	,180
Likelihood Ratio	7,887	4	,096
Linear-by-Linear Association	2,113	1	,146
N of Valid Cases	356		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,61.

8. de rituelen en tradities binnen de school, zoals: adventskransen in december, kerstviering, paasviering, 10 oktoberfeest.

de rituelen en tradities binnen de school, zoals: adventskaarsen in december, kerstviering, paasviering, 10 oktoberfeest.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal niet mee eens	45	12,6	12,6	12,6
	niet mee eens	46	12,9	12,9	25,6
	beetje mee eens	102	28,6	28,7	54,2
	mee eens	114	31,9	32,0	86,2
	helemaal mee eens	49	13,7	13,8	100,0
	Total	356	99,7	100,0	
Missing	0	1	,3		
	Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is: 'mee eens' (32%). Dit zegt echter niet zoveel, want een ongeveer even hoog percentage kiest voor 'beetje mee eens' (28,7%) .

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'rituelen en tradities binnen de school, zoals adventskransen in december, kerstviering, paasviering, 10 oktoberfeest' (als merkbare uitingsvorming van de katholieke identiteit) en of men leerling of BDMT-lid is.

leerling of bestuur directie MT * de rituelen en tradities binnen de school, zoals: adventskaarsen in december, kerstviering, paasviering, 10 oktoberfeest.
Crosstabulation

			de rituelen en tradities binnen de school, zoals: adventskaarsen in december, kerstviering, paasviering, 10 oktoberfeest.					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	42	46	101	108	44	341
		% within leerling of bestuur directie MT	12,3%	13,5%	29,6%	31,7%	12,9%	100,0%
	BDMT	Count	2	0	1	6	5	14
		% within leerling of bestuur directie MT	14,3%	0,0%	7,1%	42,9%	35,7%	100,0%
Total		Count	44	46	102	114	49	355
		% within leerling of bestuur directie MT	12,4%	13,0%	28,7%	32,1%	13,8%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat van het BDMT 42,9% het met de stelling eens is: 42,9% van het BDMT heeft de categorie 'mee eens' aangevinkt, hetgeen betekent dat 42,9% van mening is dat aan de 'rituelen en tradities binnen de school, zoals adventskransen in december, kerstviering, paasviering, 10 oktoberfeest' merkbaar is dat het Isendoorn katholiek is. Bovendien koos het BDMT voor 'helemaal mee eens' (35,7%). In totaal is 78,6% van het BDMT van mening dat aan de 'rituelen en tradities binnen de school, zoals adventskransen in december, kerstviering, paasviering, 10 oktoberfeest' merkbaar is dat het Isendoorn katholiek is. Bij de leerlingen is sprake van meer spreiding in de gekozen antwoordcategorieën: 'mee eens' (31,7%), 'beetje mee eens' (29,6%) en 'helemaal mee eens' (12,9%). Zij zijn minder uitgesproken over deze stelling, dan het BDMT. Dit lijkt erop te wijzen dat er geen verband tussen de twee variabelen is. Dit blijkt echter niet uit de Chi-kwadraat toets (zie onderstaande tabel). De p van 0,042 is kleiner dan 0,05, dus H0 (er is geen verband) wordt verworpen (ofwel niet aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat aan de rituelen en tradities binnen de school, zoals adventskransen in december, kerstviering, paasviering, 10 oktoberfeest merkbaar is dat een school een katholieke school is.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,889 ^a	4	,042
Likelihood Ratio	11,147	4	,025
Linear-by-Linear Association	4,072	1	,044
N of Valid Cases	355		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,74.

9. de zorg die we hebben voor de wereld om ons heen: natuur en schoolomgeving

de zorg die we hebben voor de wereld om ons heen: natuur en de schoolomgeving.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal niet mee eens	106	29,7	30,0	30,0
	niet mee eens	92	25,8	26,1	56,1
	beetje mee eens	98	27,5	27,8	83,9
	mee eens	45	12,6	12,7	96,6
	helemaal mee eens	12	3,4	3,4	100,0
	Total	353	98,9	100,0	
Missing	0	4	1,1		
	Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is: 'helemaal niet mee eens' (30,0%). Dit zegt echter niet zoveel, want een ongeveer even hoog percentage kiest voor 'beetje mee eens' (27,8%) en 'niet mee eens' (26,1%).

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'de zorg die we hebben voor de wereld om ons heen: natuur en schoolomgeving' (als merkbare uitingsvorming van de katholieke identiteit) en of men leerling of BDMT-lid is.

leerling of bestuur directie MT * de zorg die we hebben voor de wereld om ons heen: natuur en de schoolomgeving. Crosstabulation

			de zorg die we hebben voor de wereld om ons heen: natuur en de schoolomgeving.					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	103	87	94	42	12	338
		% within leerling of bestuur directie MT	30,5%	25,7%	27,8%	12,4%	3,6%	100,0%
	BDMT	Count	2	5	4	3	0	14
		% within leerling of bestuur directie MT	14,3%	35,7%	28,6%	21,4%	0,0%	100,0%
Total		Count	105	92	98	45	12	352
		% within leerling of bestuur directie MT	29,8%	26,1%	27,8%	12,8%	3,4%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat 35,7% van het BDMT het 'niet mee eens' is met de stelling, hetgeen betekent dat 35,7% van het BDMT van mening is dat aan 'de zorg die we hebben voor de wereld om ons heen: natuur en schoolomgeving' niet merkbaar is dat het Isendoorn katholiek is. Van de leerlingen heeft 30,5% de categorie 'helemaal niet mee eens' aangevinkt, hetgeen betekent dat 30,5% van de leerlingen van mening is dat aan 'de zorg die we hebben voor de wereld om ons heen: natuur en schoolomgeving' helemaal niet merkbaar is dat het Isendoorn katholiek is. Beide groepen geven beduidend meer antwoorden aan de negatieve kant dan aan de positieve kant. Leerlingen en BDMT lijken het met elkaar eens te zijn dat aan 'de zorg die we hebben voor de wereld om ons heen: natuur en schoolomgeving' niet merkbaar is dat het Isendoorn een katholieke school is. Echter de leerlingen kiezen vooral voor 'helemaal niet mee eens', waar het BDMT kiest voor 'niet mee eens'.

Dit lijkt er op te wijzen dat er geen verband is tussen de twee variabelen. Dit blijkt ook uit de Chi-kwadraattoets: de p van 0,550 is groter dan 0,05, dus H0 wordt niet verworpen (ofwel aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' niet significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat aan 'de zorg die we hebben voor de wereld om ons heen: natuur en schoolomgeving' merkbaar is dat een school katholiek is.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,045 ^a	4	,550
Likelihood Ratio	3,605	4	,462
Linear-by-Linear Association	,618	1	,432
N of Valid Cases	352		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,48.

10. de tijd die we nemen voor gebed en bezinning

de tijd die we nemen voor bezinningsmomenten.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal niet mee eens	163	45,7	46,3	46,3
	niet mee eens	84	23,5	23,9	70,2
	beetje mee eens	70	19,6	19,9	90,1
	mee eens	24	6,7	6,8	96,9
	helemaal mee eens	11	3,1	3,1	100,0
	Total	352	98,6	100,0	
Missing	0	5	1,4		
	Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is: 'helemaal niet mee eens' (46,3%).

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'de tijd die we nemen voor gebed of bezinnings-momenten' (als merkbare uitingsvorming van de katholieke identiteit) en of men leerling of BDMT-lid is.

leerling of bestuur directie MT * de tijd die we nemen voor bezinningsmomenten. Crosstabulation

			de tijd die we nemen voor bezinningsmomenten.					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	158	80	69	20	10	337
		% within leerling of bestuur directie MT	46,9%	23,7%	20,5%	5,9%	3,0%	100,0%
	BDMT	Count	4	4	1	4	1	14
		% within leerling of bestuur directie MT	28,6%	28,6%	7,1%	28,6%	7,1%	100,0%
Total		Count	162	84	70	24	11	351
		% within leerling of bestuur directie MT	46,2%	23,9%	19,9%	6,8%	3,1%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat van de leerlingen 46,9% het met de stelling 'helemaal niet eens' is: 46,9% van de leerlingen heeft de categorie 'helemaal niet mee eens' aangevinkt, hetgeen betekent dat 46,9% van mening is dat aan 'de tijd die we nemen voor gebed of bezinnings-momenten' niet merkbaar is dat het Isendoorn katholiek is. In het BDMT lijkt men het niet met elkaar eens te zijn: 'helemaal niet mee eens' (28,6%). 'niet mee eens' (28,6%) en 'mee eens' (28,6%). Toch kunnen we zeggen dat ook het BDMT aan de negatieve kant van de woordcategorieën de hoogste percentages heeft. Hieruit blijkt dat leerlingen en BDMT allebei van mening zijn dat aan 'de tijd die we nemen voor gebed of bezinnings-momenten' niet merkbaar is dat het Isendoorn katholiek is. Dit lijkt erop te wijzen dat er een verband tussen de twee variabelen is. Dit blijkt ook uit de Chi-kwadraat toets (zie onderstaande tabel). De p van 0,011 is kleiner dan 0,05, dus H₀ (er is geen verband) wordt verworpen (ofwel niet aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat aan 'de tijd die we nemen voor gebed of bezinnings-momenten' niet merkbaar is dat een school katholiek is.

Opmerking: Op het Isendoorn is het niet de gewoonte om dagopeningen te houden in de vorm van korte bezinningsmomenten, hetgeen bovenstaande uitkomst zou kunnen verklaren.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,127 ^a	4	,011
Likelihood Ratio	9,157	4	,057
Linear-by-Linear Association	4,346	1	,037
N of Valid Cases	351		

a. 4 cells (40,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,44.

Enquêtevraag 6 Beter of anders. Wat kunnen we beter of anders doen om te laten zien dat het Isendoorn een katholieke school is? Ik denk, doordat ...

1. er meer gesprekken zijn over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen.

er meer gesprekken zijn over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
helemaal niet mee eens	131	36,7	36,8	36,8
niet mee eens	80	22,4	22,5	59,3
beetje mee eens	91	25,5	25,6	84,8
mee eens	40	11,2	11,2	96,1
helemaal mee eens	14	3,9	3,9	100,0
Total	356	99,7	100,0	
Missing	0			
Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is: 'helemaal niet mee eens' (36,8%).

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'meer gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen' (als stelling over wat beter of anders kan) en of men leerling of BDMT-lid is.

leerling of bestuur directie MT ^ er meer gesprekken zijn over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen. Crosstabulation

			er meer gesprekken zijn over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen.					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	127	79	87	36	12	341
		% within leerling of bestuur directie MT	37,2%	23,2%	25,5%	10,6%	3,5%	100,0%
	BDMT	Count	3	1	4	4	2	14
		% within leerling of bestuur directie MT	21,4%	7,1%	28,6%	28,6%	14,3%	100,0%
Total			130	80	91	40	14	355
			36,6%	22,5%	25,6%	11,3%	3,9%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat 37,2% van de leerlingen het met deze stelling 'helemaal niet mee eens is': 37,2% is van mening is dat 'meer gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen' niet bijdragen aan hoe het Isendoorn beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is. Het BDMT heeft een geheel andere mening: 'mee eens' (28,6%) en 'beetje mee eens' (28,6%). Het BDMT lijkt positiever te denken over de vraag of 'meer gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen' een optie is als antwoord op de vraag hoe het Isendoorn beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is. Opvallend is dat bij zowel leerlingen als BDMT sprake is van een grote spreiding over de antwoorden, maar dat de verdeling van die spreiding verschillend is. Dit lijkt er op te wijzen dat er sprake is van een significant verband. Dit blijkt ook uit de Chi-kwadraattoets: de p van 0,035 is kleiner dan 0,05, dus H0 wordt verworpen (ofwel niet aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat 'meer gesprekken over levensbeschouwelijke, ethische en actuele onderwerpen' wel of geen optie is als antwoord op de vraag hoe de school beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,326 ^a	4	,035
Likelihood Ratio	8,363	4	,079
Linear-by-Linear Association	7,424	1	,006
N of Valid Cases	355		

a. 4 cells (40,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,55.

2. leerlingen meer aandacht hebben voor elkaar.

leerlingen meer aandacht hebben voor elkaar.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
helemaal niet mee eens	107	30,0	30,1	30,1
niet mee eens	84	23,5	23,6	53,7
beetje mee eens	96	26,9	27,0	80,6
mee eens	50	14,0	14,0	94,7
helemaal mee eens	19	5,3	5,3	100,0
Total	356	99,7	100,0	
Missing	0			
Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is: 'helemaal niet mee eens' (30,1%). Dat zegt echter niet zoveel, omdat 27,0% heeft gekozen voor 'beetje mee eens'.

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'leerlingen meer aandacht voor elkaar hebben' (als stelling over wat beter of anders kan) en of men leerling of BDMT-lid is.

leerling of bestuur directie MT * leerlingen meer aandacht hebben voor elkaar. Crosstabulation

			leerlingen meer aandacht hebben voor elkaar.					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	103	84	92	45	17	341
		% within leerling of bestuur directie MT	30,2%	24,6%	27,0%	13,2%	5,0%	100,0%
	BDMT	Count	3	0	4	5	2	14
		% within leerling of bestuur directie MT	21,4%	0,0%	28,6%	35,7%	14,3%	100,0%
Total		Count	106	84	96	50	19	355
		% within leerling of bestuur directie MT	29,9%	23,7%	27,0%	14,1%	5,4%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat 35,7% van het BDMT het met deze stelling 'mee eens is': 35,7% is van mening dat, doordat het feit dat 'leerlingen meer aandacht hebben voor elkaar' bijdraagt aan hoe het Isendoorn beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is. De leerlingen hebben een geheel andere mening: 'helemaal niet mee eens' (30,2%) en 'niet mee eens' (24,6%). In totaal is 54,8% van de leerlingen van mening dat 'leerlingen meer aandacht hebben voor elkaar' niet bijdraagt aan hoe het Isendoorn beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is. Dit lijkt er op te wijzen dat er sprake is van een significant verband is tussen de twee variabelen. Dit blijkt ook uit de Chi-kwadraattoets: de p van 0,029 is kleiner dan 0,05, dus H0 wordt verworpen (ofwel niet aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat 'leerlingen meer aandacht hebben voor elkaar' wel of geen optie is als antwoord op de vraag hoe de school beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,823 ^a	4	,029
Likelihood Ratio	12,112	4	,017
Linear-by-Linear Association	6,451	1	,011
N of Valid Cases	355		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,75.

3. docenten meer persoonlijke aandacht hebben voor leerlingen.

docenten meer persoonlijke aandacht hebben voor leerlingen.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal niet mee eens	96	26,9	27,5	27,5
	niet mee eens	72	20,2	20,6	48,1
	beetje mee eens	109	30,5	31,2	79,4
	mee eens	55	15,4	15,8	95,1
	helemaal mee eens	17	4,8	4,9	100,0
	Total	349	97,8	100,0	
Missing	0	8	2,2		
	Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is: 'beetje mee eens' (31,2%). Dat zegt echter niet zoveel, omdat 27,5% heeft gekozen voor 'helemaal niet mee eens'.

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'docenten meer persoonlijke aandacht hebben voor leerlingen' (als stelling over wat beter of anders kan) en of men leerling of BDMT-lid is.

			docenten meer persoonlijke aandacht hebben voor leerlingen.					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	94	72	105	49	14	334
		% within leerling of bestuur directie MT	28,1%	21,6%	31,4%	14,7%	4,2%	100,0%
	BDMT	Count	1	0	4	6	3	14
		% within leerling of bestuur directie MT	7,1%	0,0%	28,6%	42,9%	21,4%	100,0%
Total		Count	95	72	109	55	17	348
		% within leerling of bestuur directie MT	27,3%	20,7%	31,3%	15,8%	4,9%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat 42,9% van het BDMT het met deze stelling 'mee eens is': 42,9% is van mening dat, doordat het feit dat 'docenten meer persoonlijke aandacht hebben voor leerlingen' bijdraagt aan hoe het Isendoorn beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is. In totaal kiest 64,3% voor de positieve antwoord categorieën. Leerlingen en BDMT zijn niet eens over de manier waarop zij de vraag beantwoorden. De subgroep BDMT kiest duidelijk voor de positieve antwoord categorieën, terwijl de leerlingen meer kiezen voor de negatieve kant van het spectrum. Van de leerlingen kiest weliswaar 31,4% voor 'beetje mee eens', maar in totaal 39,7% van de leerlingen kiest voor de negatieve antwoord categorieën. Dit lijkt er op te wijzen dat er geen verband is tussen de twee variabelen. Dit blijkt echter niet uit de Chi-kwadraat toets: de p van 0,000 is kleiner dan 0,05, dus H0 wordt verworpen (ofwel niet aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat 'docenten meer persoonlijke aandacht hebben voor leerlingen' wel of geen optie is als antwoord op de vraag hoe de school beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	20,151 ^a	4	,000
Likelihood Ratio	18,257	4	,001
Linear-by-Linear Association	15,190	1	,000
N of Valid Cases	348		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,68.

4. we meer aandacht hebben voor de zwakkeren in onze samenleving.

we meer aandacht hebben voor de zwakkeren in onze samenleving.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal niet mee eens	101	28,3	28,7	28,7
	niet mee eens	72	20,2	20,5	49,1
	beetje mee eens	100	28,0	28,4	77,6
	mee eens	60	16,8	17,0	94,6
	helemaal mee eens	19	5,3	5,4	100,0
	Total	352	98,6	100,0	
Missing	0	5	1,4		
	Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is: 'helemaal niet mee eens' (28,3%). Dat zegt echter niet zoveel, omdat 28,0% heeft gekozen voor 'beetje mee eens'.

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'meer aandacht hebben voor de zwakkeren in de samenleving' (als stelling over wat beter of anders kan) en of men leerling of BDMT-lid is.

leerling of bestuur directie MT ' we meer aandacht hebben voor de zwakkeren in onze samenleving. Crosstabulation

			we meer aandacht hebben voor de zwakkeren in onze samenleving.					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	98	70	96	56	17	337
		% within leerling of bestuur directie MT	29,1%	20,8%	28,5%	16,6%	5,0%	100,0%
	BDMT	Count	2	2	4	4	2	14
		% within leerling of bestuur directie MT	14,3%	14,3%	28,6%	28,6%	14,3%	100,0%
Total		Count	100	72	100	60	19	351
		% within leerling of bestuur directie MT	28,5%	20,5%	28,5%	17,1%	5,4%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat 29,1% van de leerlingen het met deze stelling 'helemaal niet mee eens is': 29,1% is van mening dat, doordat het feit dat 'meer aandacht hebben voor de zwakkeren in de samenleving' niet bijdraagt aan hoe het Isendoorn beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is. Daarnaast zien we dat 28,5% van de leerlingen heeft gekozen voor 'beetje mee eens'. Ongeveer een even hoog percentage van het BDMT heeft gekozen voor 'beetje mee eens' (28,6%). Bovendien heeft het BDMT gekozen voor 'mee eens' (28,6%). De subgroep BDMT kiest duidelijk voor de positieve antwoordcategorieën, terwijl de leerlingen meer kiezen voor de negatieve kant van het spectrum. Dit lijkt er op te wijzen dat er geen verband is tussen de 2 variabelen. Dit blijkt ook uit de Chi-kwadraattoets: de p van 0,336 is groter dan 0,05, dus H0 wordt niet verworpen (ofwel aangenomen). Dit betekent dat of

je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' niet significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat 'meer aandacht hebben voor de zwakkeren in de samenleving' wel of geen optie is als antwoord op de vraag hoe de school beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,553 ^a	4	,336
Likelihood Ratio	3,989	4	,407
Linear-by-Linear Association	3,989	1	,046
N of Valid Cases	351		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,76.

5. we meer of beter zorgen voor de natuur en de schoolomgeving.

we meer of beter zorgen voor de natuur en de schoolomgeving.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
helemaal niet mee eens	104	29,1	29,6	29,6
niet mee eens	78	21,8	22,2	51,9
beetje mee eens	101	28,3	28,8	80,6
mee eens	49	13,7	14,0	94,6
helemaal mee eens	19	5,3	5,4	100,0
Total	351	98,3	100,0	
Missing	0	6	1,7	
Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is: 'helemaal niet mee eens' (29,6%). Dat zegt echter niet zoveel, omdat 28,8% heeft gekozen voor 'beetje mee eens'.

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'meer of beter zorgen voor de natuur en de schoolomgeving' (als stelling over wat beter of anders kan) en of men leerling of BDMT-lid is.

leerling of bestuur directie MT * we meer of beter zorgen voor de natuur en de schoolomgeving. Crosstabulation

			we meer of beter zorgen voor de natuur en de schoolomgeving.					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	100	76	98	47	16	337
		% within leerling of bestuur directie MT	29,7%	22,6%	29,1%	13,9%	4,7%	100,0%
	BDMT	Count	3	2	3	2	3	13
		% within leerling of bestuur directie MT	23,1%	15,4%	23,1%	15,4%	23,1%	100,0%
Total			Count	103	78	101	49	350
			% within leerling of bestuur directie MT	29,4%	22,3%	28,9%	14,0%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat 29,7% van de leerlingen het met deze stelling 'helemaal niet mee eens is': 29,7% is van mening dat, doordat het feit dat 'meer of beter zorgen voor de natuur en de schoolomgeving' niet bijdraagt aan hoe het Isendoorn beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is. In totaal is 52,3% van de leerlingen het niet eens met deze stelling. Opvallend is dat het BDMT het over deze vraag niet met elkaar eens is. Hier is een grote spreiding te zien over de antwoord categorieën: 'helemaal niet mee eens' (23,1%), 'beetje mee eens' (23,1%) en 'helemaal mee eens' (23,1%). Dit lijkt er op te wijzen dat er geen verband is tussen de 2 variabelen. Dit blijkt ook uit de Chi-kwadraattoets:

de p van 0,078 is groter dan 0,05, dus H0 wordt niet verworpen (ofwel aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' niet significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat 'meer of beter zorgen voor de natuur en de schoolomgeving' wel of geen optie is als antwoord op de vraag hoe de school beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,395 ^a	4	,078
Likelihood Ratio	5,103	4	,277
Linear-by-Linear Association	2,961	1	,085
N of Valid Cases	350		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,71.

6. er meer of nieuwe rituelen en tradities komen binnen de school.

er meer of nieuwe rituelen en tradities komen binnen de school.

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
helemaal niet mee eens	126	35,3	35,4	35,4
niet mee eens	75	21,0	21,1	56,5
beetje mee eens	76	21,3	21,3	77,8
mee eens	59	16,5	16,6	94,4
helemaal mee eens	20	5,6	5,6	100,0
Total	356	99,7	100,0	
Missing	0	,3		
Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is: 'helemaal niet mee eens' (35,4%).

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'meer of beter zorgen voor de natuur en de schoolomgeving' (als stelling over wat beter of anders kan) en of men leerling of BDMT-lid is.

leerling of bestuur directie MT * er meer of nieuwe rituelen en tradities komen binnen de school. Crosstabulation

			er meer of nieuwe rituelen en tradities komen binnen de school.					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	122	70	73	57	19	341
		% within leerling of bestuur directie MT	35,8%	20,5%	21,4%	16,7%	5,6%	100,0%
	BDMT	Count	3	5	3	2	1	14
		% within leerling of bestuur directie MT	21,4%	35,7%	21,4%	14,3%	7,1%	100,0%
Total		Count	125	75	76	59	20	355
		% within leerling of bestuur directie MT	35,2%	21,1%	21,4%	16,6%	5,6%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat 35,8% van de leerlingen het met deze stelling 'helemaal niet mee eens is': 35,8% is van mening dat, doordat het feit dat 'meer of nieuwe rituelen of tradities binnen de school' niet bijdraagt aan hoe het Isendoorn beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is. Een bijna even hoog percentage van het BDMT heeft gekozen voor 'niet mee eens' (35,7%). Voor het eerst zijn BDMT en leerlingen het samen eens over een stelling. De spreiding van antwoorden is echter verschillend. Dit lijkt er op te wijzen dat er geen verband is tussen de twee variabelen. Dit blijkt ook uit de Chi-kwadraattoets: de p van 0,670 is groter dan 0,05, dus H0 wordt niet verworpen (ofwel aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' niet significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat 'meer of nieuwe rituelen of tradities binnen de school' wel of geen optie is als antwoord op de vraag hoe de school beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,361 ^a	4	,670
Likelihood Ratio	2,239	4	,692
Linear-by-Linear Association	,169	1	,681
N of Valid Cases	355		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,79.

7. er een stilteruimte is waar je tot rust kunt komen om na te denken, om te bidden of om iets te lezen.

er een stilteruimte is waar je tot rust kunt komen om na te denken, om te bidden of om iets te lezen.

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	helemaal niet mee eens	168	47,1	47,3	47,3
	niet mee eens	66	18,5	18,6	65,9
	beetje mee eens	68	19,0	19,2	85,1
	mee eens	30	8,4	8,5	93,5
	helemaal mee eens	23	6,4	6,5	100,0
	Total	355	99,4	100,0	
Missing	0	2	,6		
	Total	357	100,0		

Uit de tabel, kijkend naar de kolom 'Valid Percent' blijkt dat de modus is: 'helemaal niet mee eens' (47,3%).

Vervolgens is het verband onderzocht tussen 'er een stilteruimte is waar je tot rust kunt komen om na te denken, om te bidden of om iets te lezen'(als stelling over wat beter of anders kan) en of men leerling of BDMT-lid is.

leerling of bestuur directie MT * er een stilteruimte is waar je tot rust kunt komen om na te denken, om te bidden of om iets te lezen. Crosstabulation

			er een stilteruimte is waar je tot rust kunt komen om na te denken, om te bidden of om iets te lezen.					Total
			helemaal niet mee eens	niet mee eens	beetje mee eens	mee eens	helemaal mee eens	
leerling of bestuur directie MT	leerling	Count	163	64	65	27	21	340
		% within leerling of bestuur directie MT	47,9%	18,8%	19,1%	7,9%	6,2%	100,0%
	BDMT	Count	4	2	3	3	2	14
		% within leerling of bestuur directie MT	28,6%	14,3%	21,4%	21,4%	14,3%	100,0%
Total		Count	167	66	68	30	23	354
		% within leerling of bestuur directie MT	47,2%	18,6%	19,2%	8,5%	6,5%	100,0%

Uit de tabel blijkt dat 47,9% van de leerlingen het met deze stelling 'helemaal niet mee eens is': 47,9% is van mening dat, 'er een stilteruimte is waar je tot rust kunt komen om na te denken, om te bidden of om iets te lezen' niet bijdraagt aan hoe het Isendoorn beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is. Het BDMT is het hierover niet met elkaar eens, zoals blijkt uit de spreiding van de antwoorden. Dit lijkt er op te wijzen dat er geen significant verband is. Dit blijkt ook uit de Chi-kwadraattoets: de p van 0,240 is groter dan 0,05, dus H0 wordt niet verworpen (ofwel aangenomen). Dit betekent dat of je hoort bij de groep 'leerling of BDMT' niet significant van invloed is op de mate waarin je van mening bent dat 'er een stilteruimte is waar je tot rust kunt komen om na te denken, om te bidden of om iets te lezen' wel of geen optie is als antwoord op de vraag hoe de school beter of anders kan laten zien dat zij een katholieke school is.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,503 ^a	4	,240
Likelihood Ratio	4,518	4	,340
Linear-by-Linear Association	4,519	1	,034
N of Valid Cases	354		

a. 4 cells (40,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,91.

Bijlage 6 Vraag aan docenten en ondersteunend personeel

Beste collega,

Op verzoek van de directie organiseer ik, Marjan Ebbekink (docent godsdienst), in verband met mijn afstudeeronderzoek, een enquête onder de leerlingen van de klassen 2 en 4 om te inventariseren en te analyseren welke activiteiten of gebeurtenissen door de leerlingen in verband worden gebracht met de katholieke identiteit van onze school. Populair gezegd: wat werkt wel en wat werkt niet?

Daarnaast is het voor mij interessant om te onderzoeken wanneer volgens docenten de katholieke identiteit van de school tot uiting komt en als zodanig ook landt bij de leerling.

Daarom wil ik je vragen of je onderstaande vraag wilt beantwoorden:

“Kun je een situatie beschrijven uit je eigen lespraktijk of tijdens een andere activiteit op school, waarin jij het gevoel had dat de katholieke identiteit van de school (volgens jou) optimaal tot uiting kwam en als zodanig ook landde bij de leerling? Wil je die situatie kort beschrijven? En wil je daarna aangeven waarom, naar jouw beleving, die situatie zo’n goed voorbeeld is?”

De voorbeelden worden door mij gebruikt voor mijn onderzoek. Hierbij wordt jullie anonimiteit en die van de leerlingen gewaarborgd. Met andere woorden: ik voeg geen namen, vak of andere informatie toe die de anonimiteit kan schaden.

Ik stel het erg op prijs wanneer je aan mijn onderzoek wilt meewerken en het formulier uiterlijk 15 april terugstuurt naar: ebm@isendoorn.nl onder vermelding van ‘identiteit’?

Hartelijk dank voor je medewerking.

Met vriendelijke groet,
Marjan Ebbekink (ebm)
docent godsdienst

Bijlage 7 Respons van docenten en ondersteunend personeel

1. Ik moet bekennen dat volgens mij deze situatie zich de afgelopen twee jaar nog niet heeft voorgedaan. Voor zover er al activiteiten zijn ontplooit zoals adventskaarsen of kerstviering, Zijn deze naar mijn idee niet bij de leerlingen geland als uitingen van de identiteit van de school.
2. Ik kan je helaas niet verder helpen want ben geen docent en ook geen leerling.
3. Ik kan niets beschrijven van deze school waar de katholieke identiteit tot uiting komt. Ook in de lessen komt deze identiteit niet ter sprake.
4. Ik vind het heel moeilijk om daar een uitgebreid antwoord op te geven! Ik denk dat de kerstviering een goed voorbeeld is, ook omdat het in de kerk plaatsvond.
Vanuit de lespraktijk zou ik zo snel niet iets kunnen bedenken (wat mijn vak betreft).
Pasen heb ik niet helemaal meegekregen...
5. Voor mij is de katholieke identiteit van het Isendoorn college het best tot zijn recht gekomen op de (gelukkig niet al te talrijke) momenten dat wij om een sterfgeval van een collega of leerling heen stonden. Dan bleek dat door de verbondenheid en het houvast ook voor mij (van protestantse huize en al heel lang niet meer gelovig) er iets van kracht en hoop ontstond. Dit klinkt bij teruglezen vreselijk zweverig, maar ik laat het toch zo.
6. Ik kan echt helemaal geen situatie bedenken waarbij ik het gevoel had dat de katholieke identiteit van de school tot uiting kwam. Behalve dat wij vrij zijn op Goede Vrijdag.
7. Gelet op de tijdsdruk voor de a.s. toets en de korte periode tot einde schooljaar, zie ik noch op korte, noch op langere termijn een mogelijkheid om mee te werken aan jouw verzoek tot het afnemen van een enquête. Daarnaast heb ik een clustergroep. Het lijkt mij wenselijk om klassikale enquêtes af te nemen.
8. ik had je vorige mail ook al gelezen, maar kon er niet zoveel mee. Ik bedoel daarmee dat ik het onderwerp van je afstudeeronderzoek heel interessant vind, maar dat ik vanuit mijn enige 2e jaars klas geen idee kreeg om je te mailen. Als het jouw bedoeling is om een enquête af te nemen bij de leerlingen wil ik dat best voor je doen. Maar ik kan geen situatie beschrijven uit mijn lessen of andere activiteit waaruit de katholieke identiteit van de school naar voren kwam.
Gaarne bereid iets voor je te doen, maar kan het even niet bedenken!
9. Wellicht een cliché, maar voor mij is dit de samenkomst voor kerstmis. Dit was voor mij het moment, dat ik, binnen onze school het gevoel had dat er daadwerkelijk door iedereen tijd én ruimte werd genomen voor een geloofsovertuiging en/of traditie. De samenhang, met de onderbouw in de kerk, was het moment dat de meeste leerlingen zich wellicht konden identificeren met hun katholieke geloofsovertuiging. Het was ook een moment van rust en een luisterend oor voor hetgeen wat muzikaal werd aangedragen door andere leerlingen.
10. Ik kan hier geen voorbeelden van beschrijven.
11. Afgelopen week met Pasen heb ik de identiteit mogen ervaren tijdens de paasviering. Ik was blij verrast over wat de leerlingen tijdens de godsdienst les gemaakt hadden en het bij mij in de mentorles presenteerde. Het hele paasverhaal kwam voorbij en het landde bij de leerlingen omdat ze bewust met een onderdeel bezig waren geweest en daar muziek bij gezocht hadden. Doordat het verhaal in stukken was geknipt moesten ze ook zelf de volgorde weten van presenteren, at komt eerder en wat later. Kortom, ik had voor het eerst sinds tijden weer het gevoel dat ik op een katholieke school zat en dat vond ik wel prettig.
12. Hierbij dan het formulier retour. Ik denk dat je iets anders verwacht, dan wat ik heb ingevuld, maar het is, denk ik wel degelijk relevant: ik heb de aanleiding maar genomen om mijn mening te geven over het, in mijn beleving, gebrek aan invulling, van wat in naam een katholieke school heet te zijn. Het is wat dat betreft wat

'ietserig' en dus eigenlijk te 'nikserig'. Niet uitgesproken - zeker niet naar leerlingen toe. En daar zou ik in didactisch opzicht ook nog wel een beschouwing aan kunnen wijden. Maar dat laat ik maar even. → Het antwoord is wat anders dan je wellicht bedoeld, maar toch. Religieus, maar niet specifiek katholiek, was de kerstviering. Nadrukkelijk christelijk, was mijn eigen aandacht voor de paasviering tijdens de mentorles.

13. Niet specifiek katholiek, maar wel christelijk, zijn elk jaar de kerstvieringen en paasvieringen. Het spijt mij maar ik kan geen gedetailleerde informatie (meer) geven. Het gevoel iets samen voor te bereiden en natuurlijk de viering zelf is iets moois dat ik koester op onze school.

14. Op mijn vorige stage school Canisius College te Nijmegen werd er veel aandacht besteed aan de kerstviering, paasviering enz. Hierbij werd er duidelijk verteld/uitgelegd wat er tijdens deze periode is gebeurd en moesten leerlingen hierover opdrachten maken/film kijken. Of dit een bijdrage heeft geleverd bij de leerlingen is de grote vraag maar het heeft zeker wel indruk gemaakt. → Omdat dit de enige school(waar ik gewerkt heb) zoveel werd gedaan aan de Katholieke vieringen dan op andere scholen. Leerlingen vonden deze meestal wel interessant en door de leuke activiteiten werd het meestal wel onthouden. Voor de rest heb ik niet echt een duidelijk voorbeeld.

15. geen

16. De kerstviering in V5/6 met de pastoor weet mij elke keer weer te ontroeren. Deze man kan de identiteit van de school erg goed vertalen naar de leefwereld van de leerlingen. Eenvoudige en emotionele zaken uit het dagelijkse leven worden met leerlingen doorgenomen en herkenbare religieuze symboliek wordt met ze gedeeld (zoals het branden van een kaars ter nagedachtenis aan een overledene), gastvrijheid, vooroordelen en diverse ethische kwesties.

Tijdens lessen over Literatuurgeschiedenis, met name als ik denk aan de behandeling van de Gijsbrecht van Aemstel, komt de identiteit altijd ter sprake. De bestorming van de kerk tijdens de nachtmis en de slachtpartij die daarna volgt breng ik altijd in relatie tot religieus fanatisme, waar Vondel zich ook tegen keerde.

17. Geen situatie meegemaakt waarin de katholieke identiteit tot uiting kwam

18. Leerling met moeilijk verleden en slechte reputatie die het op school weer ging proberen kwam huilend bij me. Ik heb tijd voor haar vrijgemaakt, een kopje thee met haar gedronken en de situatie besproken. Hoewel ze zichzelf erg naar beneden praatte, heb ik erop gehamerd dat er altijd een manier is om opnieuw te beginnen, ook op school. Er zijn altijd mensen die haar steunen. Dat landde wel, maar ik denk niet dat deze leerling dat meteen koppelde aan de katholiciteit van de school: ze had vooral negatieve ervaringen met school. → Vanuit de waarde warmte en vanuit het voor mij katholieke basisidee dat ieder mens fouten mag maken en de mogelijkheid moet hebben om opnieuw te beginnen heb ik dit gesprek met haar gevoerd.

19. Ik vind nog steeds de vieringen getuigen van onze Katholieke identiteit. Verder onze ongeschreven waarden en normen die door oude zeuren als ik nog in ere worden gehouden.

20. De advent periode en kerstviering en de paasviering vind ik duidelijke voorbeelden van het uitdragen van de katholieke identiteit, hoewel er nog wel veel symboliek ontbreekt die in het katholieke geloof veel meer tot uiting komt dan in het protestant christelijke geloof. Gisteren heb ik met mijn leerlingen tijdens de mentorles gesproken over de paasviering op school en over de betekenis van Pasen. Veel leerlingen weten amper iets van de 40 dagen tijd, dus hier zouden we als school misschien iets mee kunnen. Kinderen vonden dit heel interessant en stelden veel vragen.

21. Tijdens vieringen waar ik met mijn coachgroep een vrijwillige bijdrage in de vorm van een kort optreden (een lied) mocht verzorgen. → Het is niet zo dat tijdens het optreden een christelijke/katholieke boodschap werd uitgedragen. Wat prettig is dat je samen als coachgroep iets samen doet en afstand neemt van de waan van elke dag. Even een stapje terug.

